

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrlometodějská teologická fakulta

Katedra křesťanské sociální práce

Mezinárodní humanitární a sociální práce

Bc. Dita Martinková

*Problematika násilí páchaného na ženách
poskytujících komerční sexuální služby*

Diplomová práce

vedoucí práce: Ing. Mgr. Květoslava Princová, Ph.D.

2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a že jsem všechny informační zdroje uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci

.....
Dita Martinková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní Ing. Mgr. Květoslavě Princové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a vstřícnost, a to nejen při konzultaci diplomové práce, ale v průběhu celého studia. Dále bych chtěla vyjádřit velké díky respondentům, za uvedení do problematiky a vstřícný přístup. Děkuji mé rodině, příteli a přátelům, kteří mě v nelehkých chvílích podporovali.

OBSAH

ÚVOD.....	5
1. VYSVĚTLENÍ POJMŮ VZTAHUJÍCÍCH SE K OBLASTI PLACENÝCH SEXUÁLNÍCH SLUŽEB	7
1.1 Vymezení pojmu prostituce.....	7
1.2 Vymezení související terminologie	9
1.3 Vymezení odlišných pohledů na oblast prostituce	10
2. SEXBYZNYS V ČESKÉ REPUBLICE	13
2.1 Vývoj po roce 1989	13
2.2 Osoby v prostituci.....	15
2.3 Formy sexbyznysu.....	16
3. PRÁVNÍ ÚPRAVA SEXBYZNYSU V ČR	21
3.1 Současná právní úprava prostituce	22
3.1.1 Prostituce a obecně závazné vyhlášky obcí.....	22
3.1.2 Prostituce ohrožující mravní vývoj dětí	23
3.1.3 Trestný čin kuplířství.....	24
3.1.4 Trestný čin obchodování s lidmi	25
3.2 Návrhy na změnu právní úpravy prostituce.....	27
3.1.5 Návrh zákona o regulaci prostituce	27
3.1.6 Návrh zákona o toleranci poskytování sexuálních služeb.....	29
4. NÁSILÍ vs. SEXBYZNYS	32
4.1 Definice násilí a jeho souvislost se světem sexbyznysu.....	32
4.2 Typologie násilí podle formy s níž se mohou sexuální pracovnice setkat	34
4.2.1 Sexuální násilí	35
4.2.2 Psychické násilí	36
4.2.3 Fyzické násilí.....	37
4.2.4 Sociální násilí	38
4.2.5 Ekonomické násilí	38
4.3 Typologie násilí podle pachatele	39
4.3.1 Násilí ze strany zákazníka	39
4.3.2 Násilí ze strany personálu.....	40
4.3.3 Násilí ze strany kolegyň	41
4.3.4 Násilí ze strany institucí	42
4.3.5 Násilí v osobních vztazích.....	43
5. MOŽNOSTI ŘEŠENÍ NÁSILÍ V SEXBYZNYSU	45
5.1 Prevence	45

5.1.1	Prevence na celospolečenské úrovni	45
5.1.2	Prevence na individuální úrovni	47
5.2	Následná práce s klientkou	48
5.3	Příklady dobré praxe.....	49
5.3.1	Tippelzóny	49
5.3.2	Mezinárodní den za ukončení násilí na sexuálních pracovnících a pracovnících	50
5.3.3	Kampaň proti obchodu s lidmi, zaměřená na zákazníky prostituce v ČR... ..	50
5.4	Stigmatizace jako bariéra v přístupu k pomoci	51
6.	EMPIRICKÁ ČÁST	54
6.1	Cíl výzkumu a výzkumná otázka	54
6.2	Strategie a metoda výzkumu	55
6.3	Výběr respondentů.....	56
6.4	Metoda zpracování a analýzy dat	56
6.5	Průběh výzkumu	57
6.6	Popis výzkumného vzorku	58
6.7	Analýza dat a interpretace výsledků výzkumu	59
6.7.1	Charakteristika násilí v sexbyznysu	59
6.7.2	Akutnost řešení násilí v sexbyznysu.....	61
6.7.3.	Přístup policie k násilí v sexbyznysu.....	62
6.7.4	Pouliční prostituce ve vztahu k násilí v sexbyznysu	63
6.7.5	Užívání drog jako riziko v sexbyznysu	64
6.7.6	Imigrantky a násilí v sexbyznysu	65
6.7.7	Otázka celospolečenské osvěty	67
6.7.8	Problematika legislativního rámce pro sexuální práci.....	70
6.7.9	Aspekty intervence v oblasti násilí v sexbyznysu	71
7.	DISKUZE	78
8.	ZÁVĚR VÝZKUMU	82
	SOUHRN.....	84
	SEZNAM LITERATURY.....	85
	Abstrakt diplomové práce.....	90
	Abstract of thesis	91

ÚVOD

Svět sexbyznysu v sobě ukrývá opravdové lidské životy. Tento fakt je většinou společností stále opomíjen a sexuální pracovníci a pracovníci jsou škatulkováni do kategorií padlých žen a mužů. Osoby v sexbyznysu však prožívají rozličné příběhy a osudy. Jedním z témat, jež je dle mého názoru zapotřebí ve společnosti, zejména pak v sociálních službách otevírat, je problematika násilí páchaného na osobách v sexbyznysu.

Násilí je obecně tématem průřezovým, týká se všech skupin osob a jako sociální pracovníci se s ním jistě setkáme u veškerých zranitelných cílových skupin klientů, jako jsou děti, mentálně postižené osoby, senioři, drogoví uživatelé či lidé bez domova. Násilí se však nevyhýbá ani většinové populaci a jsem si jista, že se s ním v určité podobě setkal každý z nás.

Bohužel oběti násilí, ať už psychického či fyzického, jsou často stigmatizovány, tabuizovány a traumatizovány a není pro ně snadné vyhledat odbornou pomoc. Situace sexuálních pracovníků potýkajících se s určitým druhem násilí, je pak o to komplikovanější, jelikož trpí i další vlnou stigmatu z důvodu své profese. Skrze svou práci bych se ráda pokusila o zviditelnění tohoto závažného fenoménu v sociální práci, jelikož ani v české odborné literatuře mu není věnována dostatečná pozornost. Tématice sexuální práce jsem se věnovala i ve své bakalářské práci s názvem "Specifika terénní sociální práce v oblasti prostituce", kde jsem mapovala možnosti sociální práce s touto cílovou skupinou a činnost organizací, působících v dané oblasti.

Cílem předkládané diplomové práce je pokusit se analyzovat problematiku násilí páchaného na ženách poskytujících komerční sexuální služby a prostřednictvím výzkumu získat podrobnější a ucelenější představy o možnostech intervence v této oblasti díky pohledu osob, které se touto tematikou zabývají. Rozhodla jsem se primárně věnovat problematice násilí páchaného na ženách v sexbyznysu, jsem si však vědoma, že násilí se nevyhýbá ani mužským sexuálním pracovníkům a dětské prostituci.

Práce je rozdělena na teoretickou a empirickou část. V první kapitole se zabývám vysvětlením některých důležitých pojmů, vztahujících se k oblasti poskytování placených sexuálních služeb. Druhá kapitola je věnována popisu současné podoby sexuálního průmyslu u nás, kde se zaměřuji na vývoj po roce 1989 a charakteristiku nejčastějších forem komerčního sexu v České republice. Ve třetí kapitole čtenáře informuji o právní úpravě prostituce u nás, neboť způsob legislativního zakotvení může výrazně ovlivňovat životy

sexuálních pracovníků a jejich ohroženost případným násilím. Čtvrtá kapitola se zaměřuje na aspekty násilí páchaného na ženách v sexbyznysu, včetně popisu jeho možných forem a pachatelů. V páté kapitole se pokouším shrnout dostupné informace o možných způsobech řešení problematiky násilí v sexbyznysu a poukazuji také na příklady dobré praxe. V empirické části usiluji o získání podrobnější a ucelenější představy o této problematice pohledem odborníků, kteří pracují s cílovou skupinou sexuálních pracovníků. Toho se snažím dosáhnout prostřednictvím kvalitativního výzkumu metodou polostrukturovaných rozhovorů. V závěru práce pak uvádím získané výsledky šetření.

1. VYSVĚTLENÍ POJMŮ VZTAHUJÍCÍCH SE K OBLASTI PLACENÝCH SEXUÁLNÍCH SLUŽEB

V této kapitole uvádím vysvětlení některých důležitých pojmů, které s oblastí placených sexuálních služeb nedílně souvisí. Nejprve se zaměřím na vývoj a možné definice samotného slova prostituce a s ní související terminologii. Dále stručně zmíním možné rozdělení prostituce a v neposlední řadě nastíním dva zásadní pohledy na prostituci, které ve společnosti panují. Ráda bych aby tato kapitola sloužila jako teoretický základ pro uvedení do problematiky prostituce a tématu násilí v sexuálním průmyslu.

1.1 Vymezení pojmu prostituce

Prostituce provází lidskou společnost napříč staletími. Vyskytuje se v mnoha různých podobách, v každé společenské vrstvě a přežívá i v nejtěžších dobách společnosti jako jsou hladomory, války, revoluce či změny vládnoucích ideologií až doposud. Její historie sahá až do období starověkého Řecka a Říma (Bassermann, 1993, s. 13 - 14). Své přívěsky "nejstaršího řemesla" na světě tak prostituce nezískala náhodou.

Do Českých zemí přichází "řemeslo" prostituce z Francie a Německa v období okolo 13. století našeho letopočtu. Termín prostituce se v češtině objevuje až ve druhé polovině devatenáctého století, kdy byl převzat právě z Francie. Samotné slovo prostituce je odvozeno z latinského "prostituere", což znamená veřejně se vystavovat a nabízet se k veřejnému smilstvu (Capponi, 1994, s. 109).

V kontextu vymezení pojmu prostituce, dosud neexistuje jednoznačně uznávaná definice tohoto slova. Tento fakt je pochopitelný vzhledem k tomu, že jednotlivé společnosti vnímají fenomén prostituce odlišně, a to na základě různých společenských norem či kulturních a historických odlišností. Ve světě tak existuje mnoho různých definic a pojetí prostituce.

Z řad české odborné literatury se vymezení pojmu prostituce věnuje například Matoušek (2003, s. 197), který ji definuje jako "*poskytování služeb, souvisejících s uspokojováním sexuálních potřeb za úplatu nebo za jinou protislužbu*". Kromě finančního zisku je touto úplatou v praxi nejčastěji poskytnutí drog, alkoholu či přístřeší. Podle Chmelíka (2003, s. 55) je prostituce "*oázou svobody, kde muž může realizovat své promiskuitní tendence a uspokojovat své sexuální potřeby bez trvalých závazků. Žena za své služby dostane zapláceno a tím obchod končí*". Další výstižnou definici uvádí Trávníčková, která prováděla

výzkumné šetření organizované trestné činnosti související s prostitucí. Autorka vymezuje prostituci jako "*specifický druh obchodu, kdy cílem i prostředkem výdělkem se stává sexuální ukojení jiné osoby, a to bez citového vztahu a bez ohledu na výběr partnera*" (Trávníčková, 1995, s. 12).

Prostituci můžeme členit na základě mnoha rozličných kritérií. Například Kraus (2007, s. 255) prostituci definuje dle subjektu poskytování sexuálních služeb a to na ženskou, mužskou a dětskou. Používána je kategorizace dle zaměření na heterosexuální a homosexuální prostituci. Významná je charakteristika prostituce na základě místa jejího výkonu na tzv. outdoor¹ a tzv. indoor² (Chmelík, 2003, s. 63) Tomuto členění věnuji více pozornosti v následující kapitole, v rámci popisu současné podoby sexuální práce v ČR. Za zásadní je považováno rozdělení dle podmínek, za kterých jsou placené sexuální služby poskytovány. Na tomto základě dělíme prostituci na dobrovolnou³ a nedobrovolnou neboli nucenou. Tyto formy bych nyní ráda blíže specifikovala.

Dobrovolná prostituce je charakterizována tzv. souhlasem, to znamená, že daná osoba se vědomě rozhodne poskytnout sexuální službu za účelem získání finančního či jiného zisku. Motivů, jež vedou k takovému rozhodnutí může být mnoho. U některých osob se jedná o ryze racionální volbu na základě výhod, které placené sexuální služby přináší, jako například rychlý a vysoký finanční zisk či flexibilní pracovní doba. Výhodou také může být práce v nočních hodinách, získání znalostí cizích jazyků nebo striktní oddělování od osobního života (Matoušek, 2005). Dle některých odborníků, je možné o dobrovolnosti polemizovat, neboť je otázkou do jaké míry je toho dobrovolné rozhodnutí ovlivněno vnějšími tlaky. Velmi často je totiž žena donucena k prostituci tíživými životními okolnostmi a její volba se pak stává krajním řešením vyhocené životní situace. V tomto případě bývá motivem zejména finanční tíseň a s ní související problémy. Považuji za důležité upozornit, že v této situaci se ocitají zranitelné skupiny osob, jako jsou matky samoživitelky, které navíc povětšinou splácejí dluhy, mladé ženy a muži, kteří opouštějí ústavní výchovu nebo utekly z domova. Dále pak osoby, které se potýkají s drogovou závislostí. V neposlední řadě je situace typická také v romských komunitách, kde se ženy prostitucí snaží přispět k finančnímu zajištění rodiny (Havelková, 2014). Zvláště zranitelné skupiny osob se při výkonu prostituce se souhlasem mohou stát oběťmi vykořisťování ze strany osob, které jejich prostituci

¹ Poulíční prostituce - zejména ulice, parkoviště, silnice (Chmelík, 2003, s. 63).

² Prostituce tzv. za dveřmi - zejména sexkluby, priváty, eskort služby (Chmelík, 2003, 63).

³ V odborné literatuře se můžeme setkat s pojmem konsenzuální (Havelková, 2014).

organizují. V naší legislativě organizaci či kořistění z dobrovolné prostituce upravuje § 189 trestního zákoníku, který definuje trestný čin kuplířství.

Nedobrovolná neboli nucená prostituce, čili bez souhlasu, je charakterizována situací, kdy je osoba proti své vůli nucená nějakou další osobou poskytovat sexuální služby a je tedy sexuálně vykořisťována. Zahrnujeme sem i situace kdy je osoba sice srozuměna s výkonem sexuálních služeb, je však nucena je vykonávat za podmínek s nimiž nesouhlasí. Tento druh prostituce je velmi nebezpečným fenoménem a je s ním spjata problematika obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování. V souvislosti s bojem proti obchodování s lidmi, v roce 2002 Česká republika podepsala mezinárodní Úmluvu o nadnárodním organizovaném zločinu a ratifikovala Palermský protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi, který je součástí této úmluvy. V protokolu je obsažena první mezinárodně všeobecně uznávaná definice obchodování s lidmi. (MVČR, nedatováno). V českém trestním právu je myšlenka této definice vtělena do trestného činu obchodování s lidmi a dle českého trestního zákoníku tento čin upravuje § 168 Obchodování s lidmi.

V praxi může být velmi nesnadné rozpoznat, zda se jedná o prostituci se souhlasem či nikoli, toto rozpoznání však může být klíčové pro záchranu života obchodované osoby. Více pozornosti tématice kuplířství a obchodování s lidmi věnuji v nadcházející kapitole.

1.2 Vymezení související terminologie

V souvislosti s různorodostí prostituce vnímám jako významný aspekt i rozličnou terminologii, která je s tímto pojmem spjatá. Nejen prostituce, ale i samotný výklad pojmu prošel určitým vývojem spolu se změnou lidských postojů, hodnot a vnímání osobnosti člověka.

V průběhu moderní doby se pozornost obrací k potřebám osob poskytujících placené služby. Postupně rostou snahy o jejich destigmatizaci, zejména z řad feministických aktivistek za práva sexuálních pracovníků a pracovníc. Ve snahách o získání většího respektu pro osoby poskytující sexuální služby byl zásadní rok 1978, kdy americká aktivistka a feministka Carol Leigh pro poskytování sexuálních služeb za peníze nebo zboží poprvé zavedla termín **sexuální práce** (sex work). Tento koncept v sobě zahrnuje různé oblasti práce v **sexbyznysu**⁴,

⁴ Sexbyznys je termín užívaný organizací Rozkoš bez Rizika pro označení práce v prostředí placených sexuálních služeb (Šídová, 2013, S. 181).

jako je prostituce samotná ale i další služby, jimiž jsou například natáčení pornofilmů, nekontaktní práce na on-line chatech, po telefonu či striptýzový tanec (Poláková, 2008).

Odvozením z termínu sexuální práce vznikl i pojem **sexuální pracovník/ pracovnice** (sex worker) jako označení pro žen, mužů a transgender osob, které přijímají peníze nebo zboží výměnou za sexuální služby. V současné době je v odborné veřejnosti označení sexuální pracovnice hojně používáno v užším slova smyslu, jako náhrada mnohdy kriminalizujícího a stigmatizujícího označení prostitutka. Namísto prostituce je za vhodnější považováno označení **komerční sex** (commercial sex). Jak uvádí Poláková (2008, s. 8), klientky R-R⁵ i samotné sexkluby užívají pojmenování společnosti.

Vývoj terminologie je významným krokem k dosažení většího respektu a zmírnění stigmatu spojeného s poskytováním sexuálních služeb a snahou o vnímání prostituce jako druhu práce. Na základě těchto zkušeností budu ve své diplomové práci užívat zejména označení sexuální pracovnice či ženy poskytující placené sexuální služby, dále komerční sex, sexbyznys, případně další obecně používané a tolerované termíny.

1.3 Vymezení odlišných pohledů na oblast prostituce

Pro hlubší porozumění tématice sexuální práce považuji za nezbytné zmínit dvě základní paradigmaty a jejich rozličné pohledy na oblast komerčního sexu. Na jedné straně je to chápání prostituce jako formy práce, na straně druhé pohled na prostituci jako na projev násilí na ženách, který nelze považovat za práci. Nastínění těchto názorových proudů nám může pomoci pochopit neshody v politických diskurzích ohledně právní úpravy prostituce v ČR, kterému se budu věnovat v následující kapitole. Přiklonění jednotlivých států či politických zástupců k jednomu či druhému pohledu, je mnohdy klíčové pro formu uplatňované politiky v oblasti prostituce. Zastávaný názor však může mít významný vliv na přítomnost násilí páchaného na osobách v prostituci.

Prostituce chápána jako forma práce je charakterizována pojetím komerčního sexu jako povolání s nímž daná zletilá osoba souhlasila. Tento pohled vychází z názoru, že osoby, které poskytují sexuální služby mají vždy více či méně tzv. agency neboli schopnost a možnost se rozhodnout a svá rozhodnutí realizovat (Havelková, 2014). Zastánci tohoto paradigmatu jsou zejména různá hnutí a organizace⁶ usilující o práva sexuálních pracovníků,

⁵ Oficiální zkratka používaná pro označení organizace Rozkoš bez Rizika

⁶ Mezinárodní organizace práce (ILO) doporučuje, aby byla sexuální práce uznána jako práce a aby byla upravena tak, aby chránila jak sexuální pracovníky a pracovnice, tak i zákazníky a zákaznice (Levine, 2012, s. 40).

kteří sex považují za druh služby a způsob výdělečné činnosti. Z toho také vyplývá jejich požadavek na zajištění stejných pracovních práv sexuálních pracovníků a ochrany jako v jiných profesích. Tento koncept vystupuje proti represivnímu přístupu státu k prostituci a upozorňuje na diskriminační praktiky, které jsou považovány za známku porušování lidských práv. Zástupci vyjadřují důrazný nesouhlas s označováním všech osob poskytujících sexuální služby za oběti, neboť tím dochází ke zpochybňování svobodné vůle, a vlastního rozhodnutí, ke stigmatizaci a snižování kompetenci a tím zneschopňování těchto osob (Alexander in Nagle, 1997). Z hlediska veřejných politik a právních úprav zastánci usilují o destigmatizaci a dekriminálníci dobrovolné prostituce a její legalizaci jako formy práce, přičemž nucená prostituce má být potírána. V zahraničí se tento model vyskytuje například v Nizozemí a Německu, kde je prostituce považována za legální práci.

Prostituce chápána jako projev násilí na ženách je definována pojetím komerčního sexu jako důsledku genderové hierarchie, sexuální dominance v současných společnostech a příkladem krajní nerovnosti mezi muži a ženami, které vede k porušování lidských práv. Toto pojetí staví na argumentaci, že prostituci není možno považovat za dobrovolně zvolenou práci, neboť rozhodnutí vždy vychází z vnějšího tlaku, zejména tíživé finanční situace a k ní přidružených problémů. Zastánci⁷ tohoto názorového proudu jsou především radikální feministky bojují proti prostituci a stoupenci politického hnutí abolicionismu, jejichž cílem je odstranit prostituci jako projev sexuálního otroctví. Často je zdůrazňována zranitelnost osob v prostituci. Sexuální pracovníci a pracovníci jsou charakterizováni jako pasivní a bezmocné oběti a proto prostituce není a nemá být uznána prací (Alexander in Nagle, 1997). Zastánci poukazují na to, že sexuální pracovníci pochází velmi často ze sociálně znevýhodněných skupin, kde zažívaly mnohá životní úskalí, jako například nedostatek financí k obživě či násilí. Tato zranitelnost je pak znásobena přítomností v prostituci. Koncept také důrazně poukazuje na nebezpečně vysokou míru násilí v prostituci. V rámci veřejné politiky je preferovanou právní úpravou kriminalizace klientů a odstranění prostituce prostřednictvím eliminace poptávky. Tento přístup můžeme spatřit například ve Švédsku, kde zákon trestající zákazníky sexuálních služeb platí již od roku 1999. Podobný zákon po vzoru Švédska přijalo roku 2008 také Norsko (Justice Women, 2010).

Já osobně se výhradně nepřikláním ani k jedné z uvedených dvou pozic, dokonce se domnívám, že zcela vyhraněné zastávání jednoho či druhého může být spíše ke škodě a může

⁷ Coalition Against Trafficking in Women (CATW), Women Hurt In Systems of Prostitution Engaged in Revolt (WHISPER) (Alexander in Nagle, 1997).

vést k opomenutí důležitých skutečností ve snaze podporovat osoby poskytující komerční sex. Mou snahou bylo zmínit tyto názorové proudy jako důležité informační zdroje, poukázat tak na názorovou rozmanitost, ale také složitost a rozporuplnost tohoto fenoménu. Po reflexi vlastních sympatií a načerpání dostupných informací se domnívám, že je zapotřebí si uvědomovat různorodost osob v prostituci, s jejich rozmanitými zkušenostmi a potřebami. Myslím, že je důležité respektovat schopnost osob dobrovolně se rozhodnout, zároveň i vnímat možnou zranitelnost těchto osob a poskytovat potřebnou podporu jak tuto zranitelnost zmírňovat.

2. SEXBYZNYS V ČESKÉ REPUBLICE

V následující kapitole se věnuji stručnému shrnutí dostupných informací o českém sexuálním průmyslu. Nejprve nastíním hlavní rysy vývoje trhu s komerčním sexem v České republice po roce 1989 a jeho proměny po současnost. Následně se zaměřím na specifika spojená s osobami v prostituci. V závěru kapitoly blíže popisují formy sexuálních služeb, jež se v českém prostředí objevují nejčastěji s přihlédnutím k bezpečnostním rizikům, která se k nim vážou.

2.1 Vývoj po roce 1989

Listopad 1989 je v mysli české společnosti zapsán jako přelomová událost, spojená se změnou politických poměrů a budování demokratické společnosti. Zásadní význam měl nesporně i pro vzestup prostituční scény u nás. Tento markantní nárůst nabídky sexuálních služeb ovlivnilo více faktorů, a sice zavedení volného trhu a zejména otevření hranic. To vedlo k volnému pohybu osob a zvýšení poptávky po prostituci, jež zapříčinila dramatický nárůst sexuálního turismu. Roli hrály i další faktory, jako například dekriminlizace prostituce díky zrušení trestného činu příživnictví v roce 1990 a fakt, že mnoho lidí, zejména žen, po roce 1989 ztratilo práci (Havelková, 2014).

Nabízení sexuálních služeb se stalo extrémně výnosným a to jak pro "nezávislé prostitutky" tak pro kuplíře a obchodníky s lidmi. V 90. letech v příhraniční oblasti měli z prostituce zisky zejména organizované skupiny z Bulharska, Ukrajiny, Albánie, Ruska a Romové (Bellak-Hančilová, Jahodová, 2014). Tehdejší nabídka byla orientována převážně na cizince a provozována byla zejména vysokoškolsky vzdělanými „hosteskami“. Postupem času se stále zvyšoval počet prostituujících osob i druhy a rozmanitost poskytovaných služeb. Vzestup zažívala především prostituce pouliční ale též tzv. prostituce za dveřmi v rámci níž bujně vznikali nové masážní a erotické salony, kluby, sauny a další zařízení (Malinová in Janoušková, K., Nedělníková, D. Eds.2008).

V souvislosti s celkovou euforií společnosti a nekontrolovaným rozšiřováním prostituce docházelo i k rozsáhlému nárůstu negativních jevů. V rámci celé ČR byly například pořádány podvodné "modelingové konkurzy" pro mladé dívky, které však byly pouhou zástěrkou obchodu s lidmi. Většina účastnic tak byla následně zneužita pro prostituci, pornografii, či prodána do zahraničí a výsledkem byly desetitisíce pohřešovaných osob. Zásadní neinformovanost a nepřipravenost společnosti na takové bujení prostituční scény měla za následek také obrovský výskyt pohlavně přenosných chorob.

Stěžejní je rok 1992, kdy socioložka Hana Malinová v reakci na boom prostituce založila v Brně neziskovou organizaci **Rozkoš bez rizika** (dále jen R-R). V průběhu dvou desetiletí se organizace rozrostla a profesionalizovala a v současné době je nejvýznamnější organizací hájící práva sexuálních pracovníků. R-R vyniká celorepublikovou působností a vysokým množstvím a kvalitou poskytovaných služeb. Svým klientkám nabízí pomoc skrze terénní programy, sociální poradenství, terapeutické a zdravotní služby. Pořádá vzdělávací aktivity pro veřejnost, provádí výzkumná šetření. Působí i v mezinárodních sítích a projektech a aktivně se podílí na připomínkování legislativy (Rozkoš bez rizika, nedatováno). Výčet aktivit je obdivuhodný, avšak ne úplný, podrobně se popisu organizace věnuji ve své bakalářské práci, kde blíže mapuji aktivity i dalších organizací, jež se zabývají problematikou prostituce u nás.

V tomto bodě považuji za důležité stručně zmínit působnost tří dalších významných organizací v daném oboru.

Ulice - Agentura sociální práce vznikla v roce 2001. Její cílovou skupinou jsou osoby ohrožené nebo závislé na návykových látkách, osoby komerčně zneužívané a osoby pohybující se v sexbyznysu, a to jak v oblasti pouliční, klubové i privátní prostituce. Tyto osoby jsou v rámci terénního programu podporovány ve snižování rizik jejich způsobu života. Konkrétně jsou osobám v prostituci nabízeny informace o bezpečném sexu, o pohlavně přenosných infekcích, o bezpečném pohybu a chování v prostředí prostituce. Dalšími aktivitami jsou zejména zprostředkování orientačních testů na pohlavně přenosné infekce či zdravotnického materiálu pro minimalizaci rizik práce sexuálních pracovníků a mnoho dalších. Služby jsou poskytovány nejen v Plzni, ale i Klatovech, Přešticích a Rokycanech. V roce 2009 vzniklo při organizaci i substituční centrum určené k léčbě opiátových závislostí (Ulice - Agentura sociální práce, nedatováno).

Dalším významným aktérem na poli sociální práce s osobami v prostituci je **Oblastní charita Znojmo** a její **sociální služba Magdala**. Projekt služby se zaměřuje na komplexní pomoc osobám poskytujícím placené sexuální služby a obětem obchodování s lidmi a nucené prostituce. Prostřednictvím terénní sociální práce projekt konkrétně nabízí sociální poradenství, poskytování informací o rizicích spojených se současným způsobem života a snižování těchto rizik, pomoc při vyřizování běžných záležitostí, testování pohlavně přenosných chorob, potestové poradenství či telefonickou krizovou intervencí (24hod. krizová linka). Zaměřuje se rovněž na osvětu široké veřejnosti a další prospěšné aktivity (Oblastní charita Znojmo, nedatováno).

V prostituční scéně podél bavorsko-české hranice působí od roku 1997 **Centrum Jana**, což je česko-německý projekt, jehož realizátorem na české straně je občanské sdružení NEW. Projekt reaguje na sociální a zdravotní problémy, které s sebou fenomén prostituce přináší. Služba se zaměřuje především na prevenci šíření pohlavně přenosných infekcí, prevenci kriminality, asistenční služby, krizovou intervenci, pomoc při uplatňování práv a bezplatné poskytování zdravotního materiálu (Centrum Jana, nedatováno).

V současnosti již Česká republika nezažívá takový boom prostituce jako tomu bylo na počátku 90. let 20. stol. V posledních několika letech byl zaznamenán výrazný pokles pouliční prostituce a naopak rozmach prostituce klubové. Možné příčiny můžeme spatřovat v souvislosti s obecně závaznými vyhláškami obcí, které proti pouliční prostituci vystupují velmi razantně zejména od roku 2007, kdy Ústavní soud umožnil kompletní zákaz provozování prostituce v obecních katastrech. Zahraniční výzkumy také poukazují na pokles pouliční prostituce z důvodu rozvoje komunikačních technologií, díky nimž je možno uskutečnit první kontakt s klientem, aniž by se s nimi museli sexuální pracovnice fyzicky potkat (Havelková, 2014). Prostituce je situována v určitých regionech, především v severozápadních a jihovýchodních Čechách a na jižní Moravě, které sousedí s Německem a Rakouskem. V posledních letech se čím dál více soustřeďuje také do klubů v centrech velkých měst jako je Praha, Brno či Ostrava.

Podstatou prostituce je v současné době dosažení co nejvyššího zisku a patrný je i značný konkurenční boj. Poukazováno je na lepší organizaci nabídky sexuálních služeb a centralizaci do velkých podniků. Majitelé podniků mezi sebou soupeří a snaží se zákazníky nalákat na nepřeberné množství akčních slev (tzv. happy hours), lákavé reklamy (např. poskytnutí služeb bez kondomu), široké spektrum poskytovaných služeb či luxusní interiéry. Z komerčního sexu nyní profituje také mnohem více osob, než jen samotné sexuální pracovnice, nejvýrazněji pak kuplíři – pasáci, manažeři, ale i taxikáři či recepční (Poláková in Šídová a kol., 2013).

2.2 Osoby v prostituci

Z předešlého textu můžeme vytušit, že jakási obecná definice "typických" sexuálních pracovnic není možná. Každá z těchto osob si v sobě nese svůj osobní a jedinečný životní příběh a do prostředí sexbyznysu je přivádí rozličné motivy. Přesto zde existují charakteristiky, jež mohou mít společné či podobné. Organizace R-R na základě svých zkušeností odhaduje průměrný věk sexuálních pracovnic v rozmezí 30 až 39 let. Sexuální

pracovnice provozující pouliční prostituci mají často nedokončené základní vzdělání, ženy v sexklubech mají většinou střední vzdělání s maturitou. Zejména v řadách luxusních společnic jsou zastoupeny i vysokoškolsky vzdělané osoby. Co se týče pohlavně přenosných chorob R-R uvádí, že v roce 2012 byla z 3120 testů na HIV zjištěna pozitivita pouze u tří klientek (Šídová in Kutálková a kol., 2014). Možnost užívání nebo nárazového užití drog připouští dlouhodobě kolem 10% osob v prostituci. V pouliční prostituci je tento počet poměrně vyšší a sice 28%, přičemž prostitute může být primárním následkem náročnosti a vlivu prostředí, nebo sekundární, kdy může sloužit jako zdroj příjmů k opatření drogy. Převážně outdoor sexuální pracovnice užívají intravenózně opiáty (heroin, substituční opiát Subutex) nebo stimulanty (pervitin). V jiných prostředích, zejména luxusnějších klubech, ženy uvádí zkušenosti s tanečními drogami (extáze) nebo kokainem. Všeobecně je ve velké míře užíván alkohol (Poláková, 2008, s. 42). Co se národnosti týká, většina žen s nimiž R-R spolupracuje se zdá být české národnosti, dále jsou zastoupeny ženy se Slovenska, z Ukrajiny, Ruska, Moldávie a Bulharska (Rozkoš bez rizika, nedatováno). Právě ženy pocházející z bývalého Sovětského svazu a Bulharska jsou považovány za zvlášť zranitelné ve vztahu k možnému obchodování s lidmi. Kromě zmíněných migrantek bych ráda poukázala také na další zvlášť zranitelné skupiny osob v prostituci. Jsou jimi osoby z romských komunit, které se věnují zejména rizikové pouliční prostituci, dále jsou to matky samoživitelky, jichž je mezi klientkami R-R zhruba 40%. V neposlední řadě jsou mladí lidé, opouštějící ústavní péči a děti, které utekly z domova, kteří se nemají o koho opřít a chybí jim zabezpečení. Právě tato skupina je mnohdy spojena s užíváním drog, které jejich tíživou situaci závažně prohlubuje.

2.3 Formy sexbyznysu

Existuje mnoho různých forem prostituce a v souvislosti s rostoucím konkurenčním bojem se nabídka stále rozšiřuje. V textu se blíže zaměřuji na nejčastější formy sexbyznysu u nás. Nezaměřuji se pouze na jejich stručnou charakteristiku, ale všímám si i hlediska rizikovitosti pro sexuální pracovnice. Prostituci samotnou tedy můžeme rozdělit z hlediska místa jejího výkonu na tzv. indoor (to znamená za dveřmi) a tzv. outdoor (čili venkovní stanoviště jako je ulice, silnice, parkoviště). Placený sex může být nabízen a poskytován v těchto prostředích:

Kluby

Tyto podniky se v České republice obvykle nazývají noční kluby (night clubs), erotické podniky, noční bary, masážní salony a podobně. Obecně je užíváno označení

sexkluby, přičemž i já v textu budu užívat tohoto termínu. Jedná se o podniky různých velikostí, od malých podniků s dvěma sexuálními pracovníci až po obrovské mega podniky s desítkami až stovkami žen na směně, luxusním interiérem a mnoha různými sexuálními službami. V klubech převažuje nabídka kompletních sexuálních služeb včetně přímého sexuálního styku mezi pracovníci a klientem. Existují kluby, které vystupují spíše jako zábavní podniky a specializují pouze na taneční představení, strip show či sado-maso. V procesu poskytování sexuálních služeb v klubech hrají roli i další osoby. Kromě sexuálních pracovníků jsou zapojeni majitel podniku, provozní, barmani, ochránci neboli vyhazovači, ale i taxikáři, recepční na hotelech, přičemž každý z nich má svoji roli a úkoly, které musí plnit (Chmelík, 2003, s. 63).

Jedná se o nejméně skrytou formu indoor prostituce, která je dokonce veřejně označena poutačem u vstupu. Díky tomu sem mají relativně dobrou dostupnost terénní sociální pracovníci (dále jen TSP). Vždy však záleží na vedení a ochraně podniku, zda TSP umožní vstup do klubu a kontakt se sexuálními pracovníci. Přístup vedení k sexuálním pracovnícům se různí a liší se i atmosféra v sexklubech (Poláková in Šídová a kol., 2013).

Z pohledu rizikovosti pro sexuální pracovníce je důležité zmínit situace, kdy někteří zákazníci vyžadují extra služby, jako například sexuální styk bez kondomu, v takových případech záleží na pracovníci, jak má nastavené hranice a jaké riziko je ochotna podstoupit. Takové snižování ze svých hranic může však mít fatální důsledky na život a zdraví pracovníce. Co se týče výhod tohoto pracovního prostředí, obecně je zde menší výskyt rizik násilné či majetkové trestné činnosti páchané zákazníky. Mnohé kluby mají zajištěna bezpečnostní opatření, jako je ochranka u vstupu nebo alarm na pokojích. Za výhodu také můžeme považovat fakt, že sexuální pracovníce mohou vzájemně sdílet své zkušenosti.

Priváty

Privát je byt, ve kterém jsou poskytovány komerční sexuální služby. Tyto soukromé byty si pronajímá jedna či více sexuálních pracovníků. Nabídka sexuálních služeb probíhá skrze inzerci telefonních čísel, na kterých si zákazník domlouvá schůzku. V tomto typu prostředí sexuální pracovníce buď pracují tzv. samy na sebe, nebo mají manažera, který se stará o reklamu a domlouvání zákazníků. Cena za poskytované sexuální služby je u privátů nižší než v sexklubech a eskortních službách. Tato forma komerčního sexu není podrobně zmapována a pro TSP je poměrně těžko přístupná (Chmelík, 2003, s. 64).

Osoby poskytující placení sexuální služby na privátech jsou pravděpodobně více ohroženy potenciální násilnou a majetkovou trestnou činností, oproti sexklubům s bezpečnostní ostrahou, která by ženu ochránila před případným násilným klientem (Chmelík, 2003, s. 64). Proto je doporučováno, aby si ženy tuto rizikovost uvědomily a pořídily si například vstupní videotelefon či alarm. Vyšší rizikovost v tomto prostředí s sebou přináší i izolovanost pracovníc privátů, jelikož tyto ženy se běžně nedostávají do kontaktu s jinými sexuálními pracovníci, s nimiž by mohly sdílet své zkušenosti, rady a bezpečnostní typy či kontakty na pomáhající organizace. Mnohdy tak zůstávají na své problémy samy. Komplikovanější je také poskytnutí podpory těmto ženám ze strany pracovníc neziskových organizací v rámci terénních programů, jelikož se jedná o soukromé byty skryté v běžné zástavbě a inzerce neobsahuje přesnou adresu (Poláková in Šídová a kol., 2013). Typická je také častá změna místa provozu činnosti. Existují i případy, kdy žena na privátu současně bydlí. Tehdy hrozí značné riziko ztráty anonymity ve vztahu k zákazníkovi, kdy se pracovníce může lehce stát obětí pronásledování či obtěžování. Za určitou výhodu pro sexuální pracovníce můžeme považovat jejich dobrou znalost prostředí, ve kterém jsou sexuální služby poskytovány (Malinová in Matoušek a kol., 2005).

Eskortní služby

Charakteristikou tohoto druhu služeb je v podstatě dojíždění za zákazníkem na předem smlouvané místo za účelem poskytnutí sexuálních služeb. Eskortní služby zajišťuje většina klubů a privátů nebo se může jednat o samostatné specializované eskortní služby. Zákazník si vybírá většinou dle fotografií na online databázi agentur či sexklubů a žena čeká tzv. na telefonu, až jí operátorka domluví zákazníka. Určitou výhodou je, že žena může čekat doma a nemusí trávit čas v klubu. Sexuální pracovníce však musí být stále ve střehu, většinou pracuje pod více agenturami a jakmile ji operátorka zkontaktuje, musí být během několika minut připravená. Taxikář ji následně dopraví na smlouvané místo. Samotné poskytnutí služby pak může probíhat v bytě, hotelu nebo se jedná o doprovázení klienta na cestách (Poláková in Šídová a kol., 2013).

Z hlediska bezpečnosti by měli být sexuální pracovníce vždy obezřetné, velmi zde záleží na prvním dojmu či jakési vybudované intuici. Pracovníce se ocitají v nevýhodě, neboť pokud nejedou za stálým klientem, jedou vždy do neznáma. Tyto ženy nejsou ani chráněny známým prostředím klubu s ochrankou či privátem. Proto je vždy lepší nabídnout zákazníkovi nějaké neutrální místo, například hotel, který znají. Některé agentury se snaží zajistit bezpečí skrze taxikáře, kteří mohou před poskytnutím služby prohledat byt, zda tam nečihá případné

nebezpečí nebo mohou čekat před domem, aby pracovníci v bezpečí dovezli domů. Pro TSP se však jedná o značně skrytou formu placeného sexu, je tedy hlavně na rozvážení sexuálních pracovníků, zda vyhledají případnou pomoc (Jandourek, 2011).

Pouliční prostituce

Kategorie pouliční prostituce je charakterizována nabízením a výkonem sexuálních služeb na ulici, silnici či parkovištích. Je zároveň nejvíce stigmatizovanou a viditelnou formou prostituce. Z celkového objemu sexuálního průmyslu zaujímá okrajovou část, a sice mezi 10-12%. Prostituuujícími osobami na ulici jsou nejčastěji ženy velmi nízkého nebo naopak vysokého věku. I přesto, že diskuze na toto téma přesahuje stanovený rámec této diplomové práce, musím podotknout, že nezletilost osob v prostituci je jedním z palčivých problémů této formy placeného sexu. Často je velmi těžké rozpoznat skutečný věk prostituujících osob. Nejčastěji se jedná o mladé dívky i chlapce, kteří utíkají z domova či ústavní péče a chybí jim sociální zázemí. Dětská prostituce je považována za společensky nejnebezpečnější a nejhorší formu prostituce. Jedná se o značně latentní a obvykle dobře organizovanou činnost. Na osobnost a vývoj dítěte má však nedožrnné následky (Vaníčková, 2005).

Ženy poskytující komerční sex na ulici často pocházejí ze sociálně znevýhodněného prostředí a je zde zastoupeno výrazně více romských sexuálních pracovníků než v sexklubech. Jedná se o typicky rychlé, anonymní a nejlevnější sexuální služby poskytované na odlehlých místech, v parcích, průchodech domů, nádražích ale také v autech zákazníků na lesních cestách, parkovištích či okrajích silnic. Problematická oproti ostatním formám placeného sexu je také omezená možnost hygieny pro sexuální pracovníce i jejich zákazníky, což může vést k nepříjemným zdravotním obtížím. Značnou roli zde hrají pasáci neboli manažeři, tedy muži, kteří dohlíží na pracovníce a jimž ženy odevzdávají (často nemalou) část svého výdělku.

Vzhledem k těmto faktorům se jedná zřejmě o nejrizikovější formu prostituce. Žena se mnohdy stává obětí kriminálních činů, násilí ale i obchodu se ženami a to jak ze strany zákazníka tak pasáka (Chmelík, 2003). Ačkoli TSP nemusí překonávat ochranu, jako je tomu u vstupu do sexklubů, ani zde není přístup úplně snadný, zejména kvůli přítomnosti pasáků. Ženám poskytujícím sexuální služby na ulici je doporučováno mezi sebou spolupracovat, což jim může zajistit vzájemnou ochranu. Mohou si například vyměňovat informace o agresivních klientech, zapamatovat si typ vozu nebo SPZ klientova auta, ve kterém odjela jejich kolegyně apod. Pouliční prostituce je také mnohdy spojována s narušováním veřejného pořádku, ohrožováním mravní výchovy dětí a další kriminalitou. Obce a města k této formě prostituce

zaujímají značně represivní postoj a snaží se vyhnat tyto ženy za hranice svého území pomocí uplatňování příslušné obecně závazné vyhlášky. Takové jednání má však obvykle značně negativní vliv na bezpečnost prostituujících osob a více pozornosti mu věnuji v nadcházejícím textu.

Kromě těchto forem sexbyznysu, existují i další kategorie sexuální práce, které jsou málo zmapované. Jsou jimi zejména natáčení pornofilmů, nekontaktní práce po telefonu, na on-line erotických videochatech nebo striptýzový tanec. Ačkoli si osoby, které se pohybují v těchto oblastech sexuálních služeb snaží udržet jisté hranice nekontaktní sexuální práce, nezdávka pod vlivem okolních faktorů poleví ze svých hranic a začnou poskytovat i další sexuální služby včetně pohlavního styku (Poláková in Šídová a kol., 2013). Výše popsané formy sexuální práce mohou existovat odděleně nebo se vzájemně překrývají, kdy žena vykonává několik druhů sexuálních služeb současně. Odlišují se však v míře viditelnosti a celkové dosažitelnosti pro pomáhající neziskové organizace a jejich terénní sociální pracovníky.

3. PRÁVNÍ ÚPRAVA SEXBYZNYSU V ČR

V následující kapitole si všímám právní úpravy sexbyznysu v České republice (dále jen ČR). V první části kapitoly zmíním legislativní zakotvení jevů, které jsou s výkonem prostituce a její organizací spojené. Druhá část textu je věnována zmapování toliko diskutovaných návrhů na změnu právní úpravy prostituce v ČR, neboť forma užívané legislativy může mít zásadní vliv na životy jednotlivců v sexbyznysu a jejich bezpečí.

Již od počátku 90. let, kdy sexbyznys v České republice nekontrolovatelně vzkvétal, probíhají politické diskuze, jak s problematikou prostituce legislativně naložit. Převládajícími idejemi byly a nadále jsou hlavně regulační snahy dostat prostituci pod kontrolu. V rámci politických debat jsou zmiňovány zejména aspekty veřejného pořádku, ochrany mravnosti a zabránění šíření pohlavně přenosných chorob. Navzdory těmto debatám, ani po více než dvou desetiletích neexistuje jednoznačná celonárodní definice pojmu prostituce ani její právní úprava.

Osoby poskytující sexuální služby se tedy nachází v jakémisi právním vakuu. Zákon jim neudává žádné speciální povinnosti, zároveň ale neexistují ani práva či pracovně právní ochrana, o něž by se mohli v případě potřeby opřít. Za samotné poskytování sexuálních služeb nemohou být sexuální pracovnice trestány, za určitých okolností se však mohou dopustit přestupku. Takové situace blíže rozebírám v nadcházejícím textu, neboť s sebou přináší mnohá úskalí z hlediska bezpečnosti sexuálních pracovnic. Trestně postižitelné jsou dále doprovodné jevy související s prostitucí, jako je *kuplířství*, *obchodování s lidmi*, kterým věnuji pozornost níže, ale například i *daňové úniky* či *omezování osobní svobody* a jiné. Neopominutelným v kontextu právní úpravy poskytování sexuálních služeb je *návrh zákona o regulaci prostituce*, na němž pracuje hlavní město Praha již od roku 2005. Aspekty tohoto návrhu svou povahou značně ovlivňují potenciál vzniku bezpečnostních rizik pro sexuální pracovnice, proto mu věnuji jednu z nadcházejících podkapitol. A konečně v roce 2013 se na poli politického prostředí objevila také absolutní novinka a to poslanecký návrh "o toleranci poskytování sexuálních služeb." Jak již název napovídá, přináší s sebou první známky opravdové snahy o zohlednění práv osob v prostituci.

3.1 Současná právní úprava prostituce

3.1.1 Prostituce a obecně závazné vyhlášky obcí

Rozmach prostituce na počátku 90. let, umocněn růstem doprovodných negativních jevů a stagnující právní úpravou, vedl obce k rozhodnutí, řešit nastalé situace samy. Jednalo se zejména o příhraniční regiony a velká města, kde na základě obecných ustanovení zákona o obcích začaly obce vydávat závazné vyhlášky, které omezovaly výkon prostituce na veřejných prostranstvích.

V současnosti je obcím dána pravomoc upravit nabízení či poskytování sexuálních služeb na veřejnosti v jejich regionu, a to na základě §10 zákona č. 128/2000 Sb. o obcích, ve znění pozdějších předpisů. Tyto vyhlášky uplatňují například Ústí nad Labem, Praha, Dubí, Plzeň či Chomutov (MVČR, Prostituce a obecně závazné vyhlášky obcí, nedatováno).

Při studování této problematiky jsem svoji pozornost zaměřila také na Olomouc. Pečlivě jsem vyhledala informace o obecních vyhláškách města Olomouce a našla jsem jedinou týkající se oblasti sexuálního průmyslu. Vydaná byla v roce 1991 jako *Vyhláška o úpravě podmínek prodeje, rozšiřování a provozování předmětů pornografického a erotického charakteru ve městě Olomouci*, na základě rozhodnutí Ústavního soudu však byla roku 1994 zrušena, jelikož jako mnohé další vyhlášky té doby, překračovala samostatnou působnost města (Salvia, nedatováno).

Zásadní byl rok 2007 kdy Ústavní soud umožnil obcím plošně zakázat nabízení a poskytování sexuálních služeb na veřejnosti (MVČR, Prostituce a obecně závazné vyhlášky obcí, nedatováno). Havelková (2014, s.84) upozorňuje, že na základě represivní legislativy tohoto rozhodnutí došlo v mnoha regionech k vytlačení prostituce za hranice města a značnému nárůstu rizikových situací. Sexuální pracovníce se přesouvají do vyloučených lokalit, na odlehlá parkoviště či na kraje lesíků a stávají se tak zranitelnějšími a náchylnějšími k případnému násilí. Kvůli obavám z policie se výrazně zkracuje doba vyjednávání se zákazníkem, která je však velmi důležitá pro získání prvotních informací a eliminaci nebezpečí na základě podezřelého chování zákazníka a intuice pracovníce. Dále je třeba podotknout, že taková represe mnohdy vede k větší a skrytější viktimizaci sexuálních pracovníc, které se obávají oznámit případnou trestnou činnost jako je násilí, znásilnění či krádež. Problematika násilí se tak prohlubuje a osoba je zamožána v bludném kruhu prostituce bez podpory.

Za porušení vyhlášky mohou být sexuální pracovnice pokutovány až do výše 30 000 Kč. Jak upozorňuje Havelková (2014) je třeba si uvědomit, že pouliční prostituci opravdu provozuje nejzranitelnější skupina osob a jejich poskytování sexuálních služeb dokonce nemusí být dobrovolné. Penalizací těchto osob tak může docházet k jejich další viktimizaci. Mimo jiné pro mnohé sexuální pracovnice se jedná o jediné povolání a aby danou pokutu splatily, musí získat o to více zákazníků a v rámci toho přistoupit i na podmínky, jež by za jiných okolností odmítly. Právě těmto osobám jsou ale ukládány pokuty, které nejsou schopné splatit a naopak narůstající dluh je může v prostituci o to déle držet a být překážkou při jejich případné cestě zpět do společnosti. Ráda bych také podotkla, že vyhlášky zakazují pouze aktivity osob nabízejících sexuální služby nikoli však klientů, tento fakt může být některými hodnocen jako poněkud diskriminující.

3.1.2 Prostituce ohrožující mravní vývoj dětí

Od 2010 mohou být osoby poskytující sexuální služby souzeny za spáchání trestného činu *Prostituce ohrožující mravní vývoj dětí* a to v případě provozování prostituce v blízkosti zařízení určených pro děti. Podle § 190 trestního zákoníku bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta ten, kdo: *"provozuje prostituci v blízkosti školy, školského nebo jiného obdobného zařízení nebo místa, které je vyhrazeno nebo určeno pro pobyt nebo návštěvu dětí."* Ods. 2 je pak směřován k osobám těžícím z prostituce, jimž za organizaci, střežení či jiné zajišťování prostituce stanoví trest odnětí svobody až na tři léta, zákaz činnosti nebo propadnutí věci jiné majetkové hodnoty (Trestní zákoník, 2010). Tento trestný čin opět ignoruje pozici či aktivitu klientů.

Při vzniku tohoto trestného činu se jeho tvůrci nechali inspirovat německým vzorem, výsledek se však od své předlohy poněkud odlišuje. Kritici poukazují, že výklad tohoto trestného činu může být sporný, definovaný trestný čin je nepřiměřeně pojatý a je také nadměru přísně sankcionován. V německém modelu musí být k objektivnímu ohrožení přítomna také stránka subjektivní tedy úmysl morálního ohrožení dětí. Česká právní úprava naopak nevyžaduje ani jedno. Postačuje provozování sexuálních služeb v místě určeném pro pobyt dětí a to bez ohledu na to, zda v daný moment se na tomto místě děti skutečně zdržují. Dle Havelkové (2014, s. 98) tak příkladem postihnutelného trestného činu může být výkon prostituce v noci před prázdnou školou. Havelková (2014, s. 99) se také domnívá, že k zamezení výskytu prostituce v blízkosti míst určených k pohybu dětí by dostatečně stačily obecní vyhlášky.

3.1.3 Trestný čin kuplířství

V tomto bodě obracím pozornost k osobám, jež z prostituce těží zisk díky jejímu organizování. Jak uvádím výše, organizace či kořistění z dobrovolné prostituce v našem trestním právu odpovídá trestnému činu kuplířství. Tento trestný čin je upraven v § 189 trestního zákoníku⁸ a ods. 1 stanoví, že: *"Kdo jiného přiměje, zjedná, najme, zláká nebo svede k provozování prostituce nebo kdo kořistí z prostituce provozované jiným, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až na čtyři léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty."* Vyšší trestní sazby jsou dále rozpracovány v následujících odstavcích paragrafu v souvislosti s organizovanou skupinou páchající kuplířství či způsobením těžké újmy na zdraví až úmrtí v rámci takového jednání.

Ve spojitosti s právní úpravou kuplířství je třeba zmínit částečně stále platný zákon č. 241/1922 Sb., *o potírání pohlavních nemocí*, který v § 14 říká: *"Zřizování a udržování nevěstinců se zakazuje a trestá podle ustanovení trestního zákona o kuplířství."* Současná legislativa tedy brání zřizování oficiálních podniků, kde jsou nabízeny a poskytovány sexuální služby (MVČR, Prostituce a obecně závazné vyhlášky obcí, nedatováno). Taktéž v mezinárodním kontextu je Česká republika vázána úmluvou z roku 1949 *"O potlačování a zrušení obchodu s lidmi a využívání prostituce druhých osob"*, z čehož plyne závazek kriminalizace kuplířství (MVČR, Obchod s lidmi, nedatováno).

Realita potírání kuplířství je však poněkud odlišná. V České republice existuje v současné době okolo 850 zařízení, jež nabízejí sexuální služby (Vaca, 2005). Jejich majitelé se úspěšně vyhýbají stíhání díky různým opatřením. Provozovatelé podniků mají například zřízen živnostenský list na ubytovací činnost, čili svůj zisk vykazují z nájmu. O to co se děje za jejich zády na pronajímaných pokojích se nestarají a o ničem nevědí. Podobné je i zřizování živnosti na pohostinskou činnost či provoz klubu s hudební projekcí. Pro tyto účely jsou vyhrazeny prostory a ostatní místnosti jsou označeny jako soukromé. Tyto soukromé místnosti pak majitelé na vyžádání půjčují svým známým a o poskytování sexuálních služeb opět nemají tušení. Dalšími fintami jsou zejména zaměstnávání sexuálních pracovníků na pozice barmanek, hostesek, masérek či tanečnic. V některých podnicích visí dokonce cedule, které poskytování placených sexuálních služeb vyloženě zakazují.

Velmi zajímavý pohled na danou problematiku jsem měla možnost získat při účasti na workshopu nazvaném "Prostituce, sex-byznys, bezdomovectví, násilí a vaše klientela -

⁸ Trestní zákon č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů

SPOLEČNÁ I ODLIŠNÁ TÉMATA" pořádaného organizací R-R a In IUSTITIA⁹. Možnost účastnit se tohoto workshopu pro mne bylo velkým úspěchem a obohacením neboť primárně byl určen pro osoby již zaměstnané v oboru sociální práce, zejména sociální kurátory a jiné. Co se však týče odlišného pohledu na problematiku postihu kuplířství, významný byl pro mne výklad sociální pracovnice R-R. Ta hovořila o velké policejní razii s krycím názvem "Anděl", která proběhla v noci 24. května 2014 v ostravských nočních klubech. Policie tehdy vyslechla zhruba 160 lidí, z kuplířství obvinila 23 osob a většinu tamních podniků uzavřela. Sociální pracovnice nám přiblížila nelehkou životní situaci v níž se ocitlo značné množství osob, jež v podnicích pracovalo a jimž následně poskytovaly podporu. Ze dne na den totiž přišly o práci i ubytování, přičemž samotný průběh razie a následného vyšetřování byl také poměrně necitlivý a traumatizující. Ženy například neměli přístup k telefonům a nemohli dát vědět rodině co se s nimi děje. Domů byly mnohé propuštěny až v dopoledních hodinách. Často také museli snášet necitlivé až velmi vulgární poznámky *"Špinili ženské různějma řečma a shazovali je. Přitom jeden sám říkal, že byl v podniku třikrát. Říkali, že jsou to špíny,"* říká jedna z klientek R-R. Právě jedna z žen, které razii zažily se se svojí zkušeností rozhodla podělit s pracovnicí R-R v poskytnutém rozhovoru¹⁰. Ráda bych zde citovala pro mne silnou odpověď, která nám opravdu situaci přibližuje z jiného úhlu pohledu. Na otázku co bylo nejtěžší klientka odpovídá:

"(...)Když jsem šla z kanceláře, tak jsem věděla, že vedle je zavřený šéf. Vedle postele ležely jeho boty. Když ho přivezli, tak jsme chvíli stáli naproti sobě a dívali se z očí do očí. Oběma nám tekly slzy. Viděla jsem, jak má na sobě kožený pás kolem pasu a na něm zepředu přichycená pouta. U tak hodného člověka, který mi hodně pomohl, jsem to viděla strašně nerada. Neřeknu, kdyby to bylo nějaké hovado, které si to zaslouží, ale tihle lidi fakt ne. Měli jsme spolu dobré vztahy, pomáhali jsme si, takové citové napětí jsem ještě v sobě v životě neměla." (Rozkoš bez rizika, 2014).

3.1.4 Trestný čin obchodování s lidmi

„Cítím se, jako by mi vzali úsměv, který už mi nikdo nevrátí," říká litevská žena obchodovaná do Londýna v Souhrnné zprávě o dopadech obchodu se ženami a dívkami v

⁹ Workshop proběhl 5.5. 2015 v Ostravě

¹⁰ Celý rozhovor doporučuji přečíst a je dostupný na <http://www.rozkosbezrizika.cz/aktuality/ostravska-razie-v-nocnich-klubech-pohledem-jedne-z-vyslychanych-zen>.

Evropě s názvem Ukradené úsměvy¹¹. Další žena v rozhovoru uvádí: „Byla jsem zamčená ve sklepě s kamarádkou. Pouštěli nás jedině do práce a když se šéf napil, obvykle mě znásilnil.“

Obchod s lidmi je právem považován za celosvětový problém závažného a nepřipustného porušování lidských práv. Zároveň patří mezi nejčastější formy organizovaného zločinu ve světě a nejinak je tomu i na našem území. Česká republika je v současné době považována především za zemi cílovou a tranzitní, stále však i za zemi zdrojovou. Nejčastější formou obchodování s lidmi jsou obchodování za účelem sexuálního vykořisťování a pracovní vykořisťování.

Stejně jako ve většině zemí světa je také v České republice obchodování s lidmi trestným činem, při kterém dochází k porušování lidských práv obchodované osoby, dle § 168 *Obchodování s lidmi*, kde ods. 2 stanoví: "Odnětím svobody na dvě až deset let bude potrestán, kdo jinou osobu (než dítě, pozn. aut.) za použití násilí, pohrůžky násilí nebo jiné těžké újmy nebo lsti anebo zneužívaje jejího omylu, tísně nebo závislosti, přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje nebo vydá, aby jí bylo jiným užito a) k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování anebo k výrobě pornografického díla (...)" Ods. 3 dále uvádí, že jeli takový čin spáchán v úmyslu, aby jiného bylo užito k prostituci, může být pachateli stanoven trest odnětí svobody na pět až dvanáct let nebo propadnutím majetku. Počty skutečně odsouzených za takové jednání jsou však mizivé, zejména v důsledku problematického dokazování v souvislosti se svědeckými výpověďmi. S tím souvisí i nízký počet obětí, jež se dostanou do péče nevládních organizací. Ty bývají nezdědky zastrašovány pachateli, zároveň hraje roli strach a nedůvěra v policejní orgány vzhledem ke špatným zkušenostem s nimi. Mnoho případů, které sice mají charakter obchodování s lidmi je tak nakonec stíháno jako trestný čin kuplířství, oběti odmítají nabídku pomoci a raději se vrací zpět do prostředí sexuálního průmyslu, které jim poskytuje určitou jistotu.

V kontextu sexuálního vykořisťování a nucené prostituce pachatelé k získání kontroly využívají vyhrožování, fyzického napadání a své oběti nezdědky nutí užívat omamné a psychotropní látky aby byla zajištěna jejich poslušnost. Osoby jsou drženy v izolaci, je zneužívána jejich neznalost prostředí i jazyka a jsou nuceny potýkat se s otrockými podmínkami jako je nízká hygiena zařízení, kde jsou sexuální služby poskytovány,

¹¹ Ukradené úsměvy, Souhrnná zpráva o dopadech obchodu se ženami a dívkami v Evropě na tělesné a duševní zdraví (2006, str. 11). Dostupné z <http://www.strada.cz/cz/ke-stazeni-a-odkazy/odkazy>

nedostupnost zdravotní péče a povinnost pracovat i ve špatném zdravotním stavu, obsloužit neúměrně velké množství zákazníků denně či nucení k sexuálnímu styku bez kondomu. Jiné ženy se sice vyhnou takto hrubému fyzickému násilí, ale o to více jsou týrány duševně a žijí ve strachu, že ohrozí samy sebe nebo své rodiny (Holanova et al. (2007).

Dle zprávy o stavu obchodování s lidmi v ČR¹² za rok 2013 se nejedná pouze o velké mezinárodní propojené sítě obchodníků, ale jsou známy i vnitrostátní aktivity menších skupin. Především se jedná o ruskojazyčné a bulharské skupiny organizovaného zločinu, působící v rámci celé ČR, hlavně pak v severních a západních Čechách, na jižní Moravě a v Praze, tedy v místech, která se vyznačují vysokým výskytem prostituce a sexuálního turismu.

3.2 Návrhy na změnu právní úpravy prostituce

3.1.5 Návrh zákona o regulaci prostituce

Na počátku roku 2014 byl poslanecké sněmovně předložen návrh zákona hlavního města Prahy o regulaci prostituce¹³. Návrh prošel prvním čtením a v současné době je projednáván petičním výborem. Hlavní město Praha na tomto návrhu zákona pracuje již od roku 2005, kdy převzala iniciativu po Ministerstvu vnitra, jehož vládní návrh zákona se nepodařilo přijmout. V průběhu let došlo k vytvoření několika verzí, které návrh postupně na jednu stranu jistě propracovávaly (jako poradci byly například postupně zvány i neziskové organizace), současně jej však činily represivnějšími vůči osobám poskytujícím sexuální služby. V následující stručné charakteristice návrhu zákona poukazují zejména na ty rysy, které mohou zásadně ovlivnit hledisko bezpečnosti prostituujících osob, neboť se domnívám, že v praxi by to znamenalo významné ohrožení a nárůst násilí vůči těmto osobám.

Oprávnění - dle návrhu zákona sexuální služby mohou poskytovat pouze držitelé speciálního oprávnění k provozování prostituce. Jeho dosažení a následné udržení však provází přísné podmínky, například věk nad 18 let, podmínku občanství či povolení k pobytu, povinnost zdravotního pojištění a zdravotní způsobilosti a složitý administrativní proces. Dále toto oprávnění musí být jednou ročně obnovováno. V opačném případě bude provozování prostituce bez oprávnění trestáno pokutou až do výše 50 000 Kč. V tomto bodě je třeba podotknout, že mezi osobami provozujícími prostituci jsou mnohdy obzvláště zranitelné

¹² Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2013, dostupné z <http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-924305.aspx>

¹³ Návrh zákona o regulaci prostituce z roku 2013 s důvodovou zprávou dostupný z <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=1108&CT1=0>

skupiny jako jsou osoby nezletilé či cizinky. Ty zřejmě nebudou schopny svou pozici formalizovat, je ale pravděpodobné, že v důsledku tíživé životní situace budou nuceny prostituci nadále vykonávat (Malinová, 2014). Budou tak odsunuty do života v ústraní a ilegalitě, což značně ztěžuje jejich přístup ke zdrojům pomoci, jež poskytují neziskové organizace. V případě sankcionování se stanou ještě zranitelnějšími, což je pravděpodobně bude odrazovat od kontaktování policie v závažných situacích, kdy na nich bude páčeno násilí a bezpráví ze strany zákazníků či kuplířů. V nizozemské právní úpravě například sankce vyžadovány nejsou, čímž je reflektován fakt, že ne všechny prostituující osoby jsou schopné svoji pozici legalizovat.

Průkaz - držitelům oprávnění k provozování prostituce bude podle návrhu zákona vydán průkaz, který bude obsahovat fotografii, jméno a příjmení oprávněné osoby, přičemž tato osoba je povinna na požádání předložit na místě průkaz osobě, která hodlá využít nebo využila jejích služeb. Tato povinnost ovšem pro osoby provozující prostituci znamená velké bezpečnostní riziko zneužití osobních údajů. Velké procento žen vykonává sexuální práci aniž by o tom jejich rodina, děti či partner věděli a na této anonymitě jim velmi záleží. V případě, že budou povinny předložit kdykoli a komukoli tento průkaz, se pak snadno mohou stát oběťmi vydírání či pronásledování v osobním životě problematickým klientem. Můžeme se také pozastavit nad skutečností, že obdobná povinnost zákazníka předložit například občanský průkaz stanovena není. Dle výsledků výzkumu R-R z roku 2011 nazvaného "*O nás ale s námi aneb, co si myslí sexuální pracovnice o návrhu Zákona o regulaci prostituce*" je strach z narušení anonymity sexuálních pracovnic hlavním průsečíkem celého výzkumu. Ženy uváděly zejména obavy z rodinného, partnerského i veřejného odsouzení (Malinová, 2011).

Zdravotní způsobilost - dalším bodem je požadavek zdravotní způsobilosti, který je opět vyžadován pouze po osobě poskytující sexuální služby, nikoli však po klientovi. Koncepce této povinnosti je však poněkud sporná. Návrh zákona vyžaduje povinné zdravotní prohlídky, které však u zákazníků vyvolávají dojem, že sexuální pracovnice jsou zdravé a následně vyvíjí větší tlak na poskytnutí služby bez ochrany, jak upozorňují pracovnice R-R v otevřeném dopisu poslancům a poslankyním k návrhu zákona o regulaci prostituce (Malinová, 2014). Zákazníci tento tlak mnohdy činí s použitím výhrůžek a násilí. Koncept povinných prohlídek přináší vlastně zvýšený výskyt rizikového chování a nárůst nebezpečí pro sexuální pracovnice, neboť jim nikdo nezaručí, že klient nebude nakažený. Dle všeobecného názoru zahraničních legislativ, expertů v oboru a literatury vede HIV testování ke změně chování pokud je prováděno na dobrovolné bázi a povinné prohlídky jsou široce kritizovány.

Zákaz prostituce na veřejných prostranstvích - zásadním bodem v navrhovaném zákoně je plošný zákaz pouliční prostituce, jak uvádí § 4: *"Provozování prostituce a její využívání na veřejných prostranstvích se zakazuje, přičemž nesmí být z veřejného prostranství ani viditelné."* Tento zákaz postihuje nejranitelnější skupinu osob v sexbyznysu, která mnohdy žije na hranici bída. Pouliční prostituce je považována za nejnebezpečnější formu prostituce a provází ji množství sociálně-patologických jevů. Bohužel se zdá být značně nereálné, že by osoby v pouliční prostituci byly schopné splnit požadované povinnosti pro získání oprávnění pro poskytování prostituce v zařízení, která jsou tomu určena. Naopak je velmi pravděpodobné, že prostituci na ulici budou poskytovat i nadále a to v ilegalitě, na základě čehož budou sankcionovány a uvrženy do ještě tíživější životní situace. Další možností je poskytování sexuálních služeb mimo území obce. Osoby budou vytlačeny mimo obydlené zóny, do průmyslových oblastí, na neosvětlené lesní cesty, kde mnohdy není telefonní signál a budou vystaveny mnohanásobně vyššímu riziku násilí. Toto působení v ilegalitě jim zásadně ztíží využít služeb pomáhajících organizací ale i ochrany policie v případě znásilnění, napadení či okradení klientem a prakticky znemožní odhalení případného sexuálního vykořisťování a podporu jeho obětem (Havelková, 2014).

Jak uvádí důvodová zpráva v kontextu návrhu zákona jedná se pouze o regulaci činnosti, nikoli její legalizaci. Tato idea se však dle mého názoru promítá do celkového obsahu zmiňovaného návrhu. Havelková (2011, s. 11-18) konstatuje, že cíly legislativní úpravy prostituce ČR jsou primárně image města, praktičnost kontroly, zájmy státního rozpočtu a veřejné zdraví. Opomíjené je však zcela blaho sexuálních pracovníků v kontextu práva, rovnosti a ochrany. Návrh se nezabývá aspekty jako jsou pracovní podmínky pro osoby v sexbyznysu či potřebou vytvořit programy zaměřené na odchod ze sexbyznysu. Jistou snahu zajistit práva osob však ukazují nová ustanovení, která se zaměřují na soukromoprávní aspekty smlouvy, jež sexuální pracovnice uzavírá se zákazníkem.

3.1.6 Návrh zákona o toleranci poskytování sexuálních služeb

V roce 2013 byl vládě předložen návrh zákona o toleranci poskytování sexuálních služeb¹⁴, zpracovaný skupinou v čele s poslancem Viktorem Paggiem. Vláda však návrh zamítla a k projednání do parlamentu se následkem předčasného rozpuštění sněmovny nedostal. Nicméně po mnohaletém období hledání plněm stále se opakujících regulačních

¹⁴ Návrh zákona o toleranci poskytování sexuálních služeb dostupný z <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=1100&CT1=0>

snah vytláčit prostituci mimo veřejný prostor se jedná o jiný pohled na úpravu prostituce. Proto považují za důležité zde nastínit stěžejní kritéria, jež by v případě odsouhlasení návrhu významným způsobem ovlivňovala pozici sexuálních pracovníků a pracovníků v České republice.

Jak uvádí důvodová zpráva, cílem úpravy je prohlásit prostituci za legální a to včetně jejích doprovodných činností, jako je organizace dobrovolného poskytování sexuálních služeb, čili provozování sexpodniků. Zároveň je cílem oddělit prostituci konsensuální od prostituce nucené, která má být nadále stíhána. Viktor Paggio se ve svém návrhu snaží předložit základní rámec, jak na prostituci nahlížet a snaží se operovat se stávajícími předpisy, které by bylo možné k legalizaci prostituce využít, aniž by bylo třeba zavádět nová zvláštní opatření. Významným pozitivem je také fakt, že do přípravy návrhu byli zapojeny i neziskové organizace zabývající se právy osob v prostituci (například R-R, La Strada). Absolutní novinkou je pak zapojení samotných zástupců provozovatelů sex-podniků.

Návrh zákona je v podstatě založen na třech hlavních prvcích:

Vymezení pravomoci samospráv regulovat prostituci obecními vyhláškami - tento aspekt umožňuje obcím vymezit veřejná místa, která budou určena k nabízení a výkonu prostituce. Zde si návrh všímá důležitosti pouliční prostituce a její problematiky a oproti návrhu zákona na regulaci prostituce se tento jev nesnaží ukrýt do pozadí, nýbrž s ním určitým způsobem pracovat, což by pro ohroženou skupinu osob pohybujících se v tomto prostředí mohlo být výraznou změnou k lepšímu.

Snaha o rozlišení dobrovolné a nedobrovolné prostituce a redefinice trestného činu kuplířství - Paggio navrhuje zrušit trestnost činností v rámci dobrovolného rozhodnutí k výkonu prostituce, jako je *"zjednání, najmutí, zlákáni a svedení jiného k provozování prostituce."* Naopak za trestné má být považováno přiměnění k prostituci v případě, kdy je *"zneužita tíseň či zranitelné postavení druhého"* nebo je kořistěno z prostituce za *"nápadně nevýhodných podmínek a v rozporu s dobrými mravy"* (Havelková, 2014).

Povinnost použít ochranné pomůcky - návrh dále požaduje zavedení nového přestupku *"za poskytování nebo využívání úplatné sexuální služby bez použití ochranné pomůcky k zabránění pohlavně přenosných chorob nebo pokud je k takovému jednání nabádáno"*. Povinnost je tedy stanovena jak pro osoby, které sexuální služby poskytují, tak jejich zákazníky, ale poukazuje i na majitele podniků, kteří nezřídka tyto služby bez kondomu reklamují a následně jejich poskytování po svých pracovnících vyžadují. Povinnost se však

zdá být poněkud sporná, za její nedodržení hrozí sankce až 20 000 Kč. Sdružení R-R například vyjadřuje nesouhlas, neboť se domnívá, že se jedná o natolik intimní záležitost, kterou nelze plošně přikázat a hrozí, že její vymáhání by se mohlo obrátit proti osobám v prostituci (Poláková in Šídová a kol., 2013).

Z mého úhlu pohledu, který však není pohledem odborníka a je limitován převážně nastudovanými materiály a rozhovory s odborníky, se domnívám, že nejdůležitější charakteristikou návrhu je fakt, že si všímá zájmu osob v prostituci. Ačkoli odpůrci mohou namítat problematické uvedení do praxe, vzhledem ke stávajícím úpravám nebo že potenciálně nepřinese tolik zisku do státní kasy, myslím si, že představuje moderní pokus, který by mohl být hodnotným přínosem pro českou legislativu. Nevyžaduje nespočet přísných podmínek a povinností, speciální oprávnění či registr nabourávající anonymitu osob v prostituci a právě díky tomu by mohl být tou správnou motivací pro pracovníce v sexbyznysu aby legalizovali svoji činnost.

Jak vyplývá z předchozího textu, situace na poli legislativního vymezení sexuální práce není snadná a její zakotvení v právním rámci ČR je zatím v nedohlednu. Z posledních aktivit, které bychom neměli opomenout je vznik spolku pracovníků v erotickém průmyslu (dále jen SPEP), jehož cílem je lobovat za práva sexuálních pracovníků, přispívat k debatám o prostituci a změně stávající legislativy. Spolek vznikl z popudu těch, kteří v tomto odvětví působí, nebo těch, kteří se zajímají o lidská práva a kteří ho chtějí zlidštit a přiblížit široké veřejnosti. Podporu spolku vyjadřuje také Viktor Paggio (SPEP, 2015).

4. NÁSILÍ vs. SEXBYZNYS

Každý z nás se v průběhu svého života jistě setkal s určitým druhem násilí, ať už se jednalo o přímou či zprostředkovanou zkušenost. Ostatně domnívám se, že s tématy, týkajícími se různých forem násilí se my, studenti oborů sociální práce, budeme v budoucnu setkávat pravidelně. Tudíž bychom měli být schopni při rozhovorech s klienty tuto tematiku přirozeně otevírat. Problematika násilí je mnohdy chápána jako těžká a frustrující. Někdy v nás může vyvolat dokonce pocity úzkosti či bezmoci. V naší kultuře je stále hluboce zakořeněn postoj *"Do ničeho se nemíchat, nevyvolávat konflikty, neupozorňovat. Nejlepší je otočit se, přehlédnout, a jestliže to není možné, tak alespoň o tom nemluvit"* (Poněšický, 2005, s.173). S tímto postojem striktně nesouhlasím a proto bych se nyní ráda pokusila o zviditelnění tohoto fenoménu, se zaměřením na oblast placených sexuálních služeb.

Problematika násilí je ve společnosti stále obestřena mnohými předsudky a tabu. Osoby, které zažily násilí, jsou škatulkovány do rolí bezmocných obětí nebo jsou jejich příběhy naopak bagatelizovány a zpochybňovány. Pouze ony opravdu ví, jak těžké musí být, se svému příběhu postavit čelem, svěřit se či dokonce požádat o pomoc. Otázka násilí vůči komerčním sexuálním pracovnícím je v reálu o to složitější, neboť tyto ženy už jedné obrovské stigmatizaci čelí, a to z důvodu svého povolání. Toto stigma se často stává klíčovou překážkou v přístupu k pomoci a překonání traumatizující události. V důsledku toho mnohé ženy v sexbyznysu, ze strachu a neznalosti svých práv, čelí denně různým formám násilí a zůstávají lapaný se svými problémy samy (Taylor, nedatováno).

V této kapitole nejprve nastiňuji možnou charakteristiku násilí a upozorňuji na jeho souvislost s osobami v sexbyznysu v českém prostředí. Dále se věnuji popisu forem násilí, s nímž se mohou sexuální pracovníce setkat a následně představuji rozdělení násilí dle jeho pachatele.

4.1 Definice násilí a jeho souvislost se světem sexbyznysu

Pojem násilí představuje složitý fenomén, jehož jednotná a ucelená definice neexistuje. Násilí je jakousi subkategorií agrese a zahrnuje v sobě širokou škálu možných příčin a projevů. Obecně je rozlišováno mezi agresí jako biologickou pudovostí s vrozenými vlivy a agresí, coby získanou vlastností. V takovém případě se jedná o reakce na frustrace s vlivy sociálními, které jsou výsledkem učení. Odborníci se v současné době shodují, že na osobnost člověka působí tyto biologické a sociální faktory společně a vzájemně se ovlivňují (Poněšický, 2005, s. 21). Dle Světové zdravotnické organizace je násilí definováno jako

"Záměrné použití nebo hrozba použití fyzické síly proti sobě samému, jiné osobě nebo skupině či společnosti osob, které působí nebo má vysokou pravděpodobnost způsobit zranění, smrt, psychické poškození, strádání nebo újmu" (WHO, 2013, s. 22). Čermák (1999, s. 12) ve své publikaci věnující se lidské agresii uvádí, že násilí je jakýsi záměrný pokus někomu fyzicky ublížit, přičemž v souvislosti s agresí, může být jedním z jejích projevů. Násilí představuje jeden z nejčastějších důvodů, proč lidé vyhledávají služby krizové intervence. Špatenková (2004, s. 103) násilí definuje jako *"Využívání (nejčastěji fyzické) převahy k vykonávání bezprávných vůči jiné osobě, resp. osobám."* Z pohledu krizové intervence může být násilí reakcí na krizi, jejím projevem a důsledkem, ale i příčinou a spouštěčem krizí dalších.

Ve své práci i ve svých osobních životech komerční sexuální pracovnice čelí denně značnému množství různých forem násilí od ponižování, obtěžování, vydírání, napadení až po znásilnění či zabití. Takové násilí zažívají od klientů, od svých manažerů, v osobních vztazích, ale i ze strany orgánů veřejné moci, nejčastěji policie. Prostituce je obecně vnímána jako synonymum násilí, díky čemuž jsou každodenní ataky a projevy agrese, kterým sexuální pracovnice čelí, přehlíženy, ignorovány a chápány jako normální (NSWP, 2011, s. 7). Jenomže sexbyznys neznamena násilí. Naopak je třeba poukázat na fakt, že násilí je v sexbyznysu ve značné míře přítomno a je možné ho eliminovat (Šídová in Kutálková a kol., 2014, s. 181). Ženy provozující komerční sexuální služby mají svá práva a nárok na dobré pracovní podmínky. Násilí páchané vůči sexuálním pracovnícím je porušením lidských práv a kromě nedozírných následků na jejich psychiku, závažně zvyšuje i riziko přenosu HIV a jiných STI¹⁵.

Zahraniční i tuzemské výzkumy poukazují na fakt, že ženy, které pracují v sexbyznysu jsou mnohem častěji vystaveny násilím, než ženy z většinové populace. Především se jedná o častější zkušenost se sexuálním násilím. Podle výzkumu Vaníčkové dvě třetiny osob, které poskytují komerční sexuální služby, zažili ve věku od 3 do 16 let sexuální zneužití, přičemž taková traumatizující zkušenost je považována za jeden z možných faktorů pro vstup do prostituce (Vaníčková, 2005).

Na základě těchto výsledků však nelze vyloženě usuzovat, že každá žena, která zažila sexuální násilí, bude pracovat v sexbyznysu. To potvrzuje i studie Jamese a Meyedinga, která zkoumala vztah mezi pohlavním zneužíváním v dětství a vstupem do prostituce. Kauzální souvislost však prokázána nebyla, jelikož zkušenost se sexuálním zneužíváním uvedlo sice 32% žen v prostituci, ale i 37% ostatních žen z majoritní společnosti (James a Meyering In

¹⁵ Sexually transmitted infections

Zikmundová, Weiss, 2004a, s. 435). Jak uvádí Šídová (in Kutálková a kol., 2014, s. 183) na násilí bychom neměli pohlížet pouze jako na pozadí vstupu do prostituce, poměrně často je užíváno jako nástroj k udržení v prostituci, zároveň však zkušenosti s násilím mohou ženy motivovat k ukončení práce v sexbyznysu.

Situaci v českém prostředí mapovaly Zikmundová s Weissem. Ze 119 respondentek z řad sexuálních pracovníků, uvedlo 25 žen (21%) sexuální zneužití do 15let věku. Pro 16 žen se přitom jednalo o jedinou zkušenost a 9 z nich bylo zneužíváno opakovaně. U 14ti případů byl pachatelem někdo z příbuzných, 7krát se jednalo o osobu blízkou nebo známou a pouze 6 obětí pachatele neznalo. Ze všech jmenovaných případů byly Policii ohlášeny pouze 3. Dotazované také výrazně častěji oproti většinové společnosti uváděly zkušenost se znásilněním v osobním i pracovním životě. V soukromém životě se s takovou zkušeností světilo 34 žen (28,6%). Z toho 19 osob zažilo znásilnění jednou, 15 opakovaně. Ve většině případů byl pachatelem manžel či partner. Na Policii byly ohlášeny pouze 2 z uvedených 34 případů. V pracovní sféře, čili v rámci poskytování sexuálních služeb za úplatu uvedlo přinucení k sexu zákazníkem 21 žen (17,6%), přičemž 4 ženy to považují za častý jev, 9 osob zažívá takové případy zřídka, zbylých 8 bylo znásilněno jedenkrát. Co se týká jiného než sexuálního násilí v oblasti pracovního prostředí, více než 50% dotázaných sexuálních pracovníků uvedlo takovou zkušenost. Jednalo se zejména o nabádání a vyhrožování (25%), okradení a fyzické napadání (12%) a dokonce jednou pokud o vraždu, kdy oběť s vážnými fyzickými následky přežila (Zikmundová, Weiss, 2004b, s. 10). Ve zmiňovaném výzkumu bylo dále potvrzeno, že ženy a dívky, které prožily sexuální zneužívání v dětství, jsou hluboce traumatizovány i v období dospělosti a trpí závažnými následky v oblasti partnerského a sexuálního života (Zikmundová, Weiss, 2004b, s. 9).

4.2 Typologie násilí podle formy s níž se mohou sexuální pracovníce setkat

Násilí, s nímž se mohou osoby poskytující sexuální služby za úplatu setkat, můžeme kategorizovat z různých hledisek, úhlů pohledu či intenzity. V následující podkapitole se zabývám věcným shrnutím dostupných informací o formách násilí, kterému sexuální pracovníce čelí. Díky tomu si možná budeme moci blíže představit každodenní realitu těchto žen. Zároveň se domnívám, že zmapování těchto skutečností je nezbytné pro hledání účinného řešení a vhodných nástrojů pomoci v této problematice. Ačkoli níže popisují formy násilí jednotlivě, je důležité si uvědomit, že v praxi jsou jen málokdy přesně oddělené.

Většinou se setkáváme s kombinací několika forem násilí nebo s jejich prolínáním či přecházením jedné formy do druhé.

4.2.1 Sexuální násilí

Jedná se o relativně široký termín, který se vyskytuje v mnoha formách a v odborné literatuře existuje hned několik jeho definic. Podle Světové zdravotnické organizace je sexuální násilí *"Jakékoli sexuální jednání zahrnující pokusy o dosažení sexuálního styku, nežádoucí sexuální poznámky a návrhy, činy směřující k obchodování či jinak namířené proti sexualitě jedince, které využívají nátlak. Může být prováděno kýmkoli, nezávisle na vztahu mezi obětí a pachatelem, a v jakémkoli prostředí včetně domova a práce"* (WHO, 2013, s.23). Za sexuální násilí jsou považovány i případy, kdy oběť není schopna dát souhlas k pohlavnímu styku v důsledku spánku, intoxikace či jazykové bariéry. Čermák ve své publikaci vysvětluje cíl pachatele demonstrovat svoji moc, ponížít či degradovat oběť a označuje sexuální násilí za narušování intimity a osobních hranic (Čermák, 1999, s. 112).

V naší legislativě jsou trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti zakotveny v hlavě III. trestního zákoníku. Zde jsou upraveny trestné činy znásilnění¹⁶, sexuální nátlak¹⁷ a další sexuální útoky, jejichž objektem jsou děti, proto je pro účely tohoto textu blíže nerozvádím. Formy sexuálního násilí existuje mnoho, některé z nich dokonce nejsou trestně postižitelné a naopak jsou ve společnosti tolerovány, jako například sexuální poznámky a narážky. Nejčastěji zmiňovanou formou sexuálního násilí je znásilnění, které je mimo jiné hned po vraždě společností vnímáno jako druhý netěžší čin. Domnívám se, že o závažnosti tohoto hluboce traumatického zážitku vypovídá i fakt, že znásilňování je po tisíciletí používáno jako zbraň ve válečných konfliktech¹⁸.

Konkrétně se osoby v prostituci nejčastěji setkávají s nucením k nechráněnému sexuálnímu styku, a to jak ze strany zákazníků, tak manažerů podniků. Téměř denně jsou vystavovány rizikovým sexuálním praktikám. Mohou se však stát i obětí úmyslného nakažení infekční chorobou a mnohdy dochází k jejich znásilnění (Rozkoš bez rizika, 2014, s. 15).

¹⁶ §185 40/2009 Sb. - Znásilnění (1) Kdo jiného násilím nebo pod pohrůzkou násilí jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku, nebo kdo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.

¹⁷ § 186 40/2009 Sb. - Sexuální nátlak (1) Kdo jiného násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování, nebo kdo k takovému chování přiměje jiného zneužívaje jeho bezbrannosti, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta nebo zákazem činnosti.

¹⁸ Přehledné informace o násilí páchaném na ženách ve válce v současnosti lze nalézt na webových stránkách projektu Women Under Siege: www.womenundersiegeproject.org

4.2.2 Psychické násilí

Tento druh násilí spočívá v úmyslném způsobení psychické a emocionální újmy. Tato forma násilí je nebezpečná tím, že je mnohdy těžko popsatelná, projevuje se postupně a pomalu. Má nejrůznější podoby od ponižování a nadávek, až po promyšlený psychický teror a absolutní ovládnutí oběti. Velmi často přerůstá do fyzického násilí, což znamená, že kromě závažné psychické újmy, může dojít i k tělesnému ublížení na zdraví. Nutno podotknout, že rány na duši možná nejsou vidět, ale o to hůře se hojí.

Psychické násilí bývá jedním s hlavních rysů domácího násilí, jeho oběti si mnohdy nejsou jisté, zda nejsou jen přecitlivělé, na druhou stranu v dlouhodobých vztazích přichází otupělost vůči zažívanému násilí, v obou případech je pro oběti nesnadné se ve své situaci zorientovat (Nenechte si ubližovat, nedatováno). Proto jsou podle mne velmi důležité informační kampaně zaměřené tímto směrem, kdy i pouhý popis projevů charakterizující psychické násilí, může ženě napovědět, že něco opravdu není v pořádku a že je možné získat podporu v pomáhajících organizacích. Jen ony samy však vědí, kolik síly a sebekontroly je třeba vynaložit na přežití, na každodenní zvládnutí násilných incidentů a předstírání normálnosti, i přes krutosti zažívané doma.

Problematiku domácího násilí zde zdůrazňuji, neboť ve svých osobních životech jsou sexuální pracovníce vystaveny poměrně často. O to víc nebezpečné může být, neboť díky obavám z odsouzení kvůli svému povolání zůstávají ženy často izolované a nesvěří se nikomu.

Světová zdravotnická organizace spolu s dalšími aktéry¹⁹ ve svém dokumentu z roku 2013 upozorňuje na situace, které definují jako porušování lidských práv v souvislosti s psychickým násilím páchaném na sexuálních pracovnících. Kromě nepřiměřených policejních prohlídek a zadržení bych ráda poukázala na kritiku povinných zdravotních prohlídek v rámci prevence STI a HIV testování (WHO, 2013, s.23).

Poláková uvádí, že případy domácího násilí se opakovaně vyskytují u sexuálních pracovníků působících na ulici. V těchto případech partner zastává mnohdy zároveň roli "pasáka", resp. moderněji řečeno manažera, který ženu posílá vydělávat, kontroluje ji a inkasuje od ní vydělané peníze. Tyto ženy bývají silně citově vázané na jejich partnery, chtějí zabezpečit rodinu, věří slibům, že už ji partner nikdy neuhodí a bude se k ní chovat s úctou. Současně mnohdy jiný vztah neprožily a nevědí, že násilí a ponižování do vztahu nepatří

¹⁹ UNFPA; UNAIDS; NSWP; World Bank

(Poláková, 2012, s. 42). Obecně dále ženy poskytující placené sexuální služby velmi často zažívají ponižování, nadávky, zastrašování v podobě rozbíjení a ničení jejich osobních věcí, dále pomluvy, obviňování, křik a řev vyvolávající strach, zesměšňování nebo urážky týkající se inteligence a vzhledu. Mohou se stát také obětí vydírání, například zveřejněním erotických fotografií a prozrazením rodině o práci v sexbyznysu. Nezřídka je ženám v prostituci vyhrožováno únosem, odebráním či dokonce zabitím dětí nebo dalších blízkých. V některých případech jsou ženy nuceny k užívání drog a léků, čímž je zajišťována jejich poslušnost a to zejména v souvislosti se sexuálním vykořisťováním (Rozkoš bez rizika, 2014, s. 15).

4.2.3 Fyzické násilí

Tento druh násilí je charakterizován fyzickými útoky namířenými proti dané osobě. Jedná se o závažný projev agrese, který může přivodit vážné zranění, v některých případech i smrt. Dle Světové zdravotnické organizace fyzické násilí zahrnuje facky, rány pěstí, bití nějakým předmětem, rdoušení, tahání za vlasy, kopání. Tyto násilné akty jsou definovány a ověřeny v průzkumech věnujících se problematice násilí páchaného na ženách (WHO, 2013, s.23). Fyzické násilí je nebezpečnou formou domácího násilí a pro ženy, které jsou mu vystaveny je třeba si uvědomit si, že i strkání či bránění v pohybu je již fyzické násilí (Nenechte si ubližovat, nedatováno).

Ženy v prostituci mají právo na dobré pracovní podmínky, jejichž součástí není násilí. Považuji však za důležité zmínit situace, kdy k fyzickému násilí sexuální pracovnice samy svobodně svolí, jako například při sadomasochistických praktikách. Tehdy je třeba respektovat rozhodnutí žen poskytnout takové sexuální služby, pokud je rozhodnutí dobrovolné a vědomé.

Téma fyzického násilí na ženách v prostituci jsme aktivně diskutovaly v rámci absolvovaného workshopu²⁰. V prostředí sexbyznysu bylo upozorňováno zejména na fackování, strkání, tahání za vlasy, kousání. Nicméně nezřídka jsou sexuální pracovnice vystaveny také bití, kopání, pálení cigaretou, tyto ženy musí čelit pokusům o svazování či škracení. Především oběti sexuálního vykořisťování se mohou setkat s odpíráním jídla a spánku. V určitých situacích dochází i k ohrožování sexuálních pracovnic nožem či střelnou zbraní, které mohou vést až k pokusům o vraždu s nedozírnými následky.

²⁰ Workshop na téma: Prostituce, sexbyznys, bezdomovectví, násilí a vaše klientela - SPOLEČNÁ I ODLIŠNÁ TÉMATA, pořadatel: R-R a IN IUSTITIA, konáno: 5.5.2015

Zde bych ráda upozornila na smutnou bilanci, neboť dle zkušeností organizace R-R se každá druhá sexuální pracovnice setkala s násilím ze strany zákazníka. Od roku 2000 bylo v České republice zavražděno 20 sexuálních pracovnic a pracovníků (Rozkoš bez rizika, 2014). Z dostupných informací z médií vyplývá, že sexuální pracovnice byly zavražděny zvláště krutě. Vraždy zahrnovaly týrání, ubití kladivem, uškrcení a byly provedeny jak na ulici, tak v klubech i bytech.

4.2.4 Sociální násilí

Další závažnou formou násilí, s níž se sexuální pracovnice mohou setkat, je sociální násilí. Tento druh v sobě zahrnuje odcizení dokladů a dalších osobních věcí, omezování osobní svobody, nucení k nepřetržité práci, nemožnost odejít z práce v případě potřeby, například pokud je žena nemocná nebo má nemocné dítě. Ze strany klienta se ženy mohou stát obětí stalkingu, mnohdy jsou obtěžovány neustálými telefonáty či SMS od úporného zákazníka, ten je pak může pronásledovat i v osobních životě nebo pravidelně čekávat před prací (Rozkoš bez rizika, 2014, s. 16).

Dalším projevům sociálního násilí, kterému mohou sexuální pracovnice čelit je absolutní kontrola všeho co oběť dělá, kontrola její korespondence, telefonu, počítače (Špatenková, 2004, 104). Pachatelem v tomto kontextu bývá zejména partner či manažer. Výjimečná není ani izolace, bránění kontaktu s dalšími lidmi, především rodinou, v extrémním případě se osoba v prostituci může stát obětí únosu a následného obchodu s lidmi.

4.2.5 Ekonomické násilí

Tato forma násilí, přestože v sobě nezahrnuje přímo fyzické projevy agrese, je neméně nebezpečná, neboť oběť v mnohém manipuluje a nutí k setrvání v prostituci. Poměrně často je tento druh násilí spojován s trestnými činy kuplířství a obchodem s lidmi. Primárně při ekonomickém násilí dochází k zamezení přístupu k financím (Nenechte si ubližovat, nedatováno).

Osoby v prostituci se potýkají s neoprávněným odcizením financí, například když jim klient nebo manažer podniku nevyplatí dohodnutou odměnu. V případě pouliční prostituce jsou ženy často vykořisťovány pasáky, resp. manažery, ale i svými partnery, jimž musí odevzdávat většinu výtěžku. V sexklubech jsou ženy zase nuceny odpracovat si dluh, který jim mohl vzniknout kvůli počáteční tíživé finanční situaci. Ženy v prostituci mohou být dále finančně vydírány, nuceny ke sjednání půjčky nebo přepsání bytu či nemovitosti a objevují se i případy okradení zákazníkem. (Rozkoš bez rizika, 2014, s. 16).

4.3 Typologie násilí podle pachatele

V životech sexuálních pracovníc existují různé situace, ve kterých se dostávají do kontaktu s násilím v závislosti na různých faktorech, prostředí ale i skupinách osob, s nimiž přichází do styku. Nebezpeční totiž mohou sexuální pracovnice čelit z různých stran. Jejich zmapování a pochopení může výrazně přispět k nalezení vhodných nástrojů pomoci. Proto u jednotlivých charakteristik forem násilí přikládám i skutečné případy žen z praxe.

4.3.1 Násilí ze strany zákazníka

"Autem ji odvezl na sjednané místo na plzeňských Skvrňanech, kde zaparkoval. Poté vytáhl půlmetrovou mačetu a s výhrůžkami donutil ženu k orálnímu sexu. Poté poškozené nakázal vystoupit z vozu a obnažit si dolní část těla. Napadená z obavy o svůj život uposlechla. V ten okamžik jí útočník přiložil mačetu k hrdlu, opřel ji o vůz a vykonal na ní soulož. Poté z bundy, kterou měla poškozená v jeho voze, odcizil peníze, bundu jí vrátil a z místa odjel." Takto popisuje policejní mluvčí Štefflová případ poměrně aktuálního dopadení 22letého muže z Plzně, který vyhledával sexuální pracovnice, na sjednaném místě však ženy ohrožoval půlmetrovou mačetou a pod pohrůžkou zabití je nutil k sexu. Díky odvaze žen uvedený čin nahlásit policii, byl muž následně dopaden. Nyní násilníkovi za zvláště závažný zločin znásilnění a přečin krádeže hrozí až desetileté vězení (Novinky.cz, 11.5. 2015).

Jedna z nejfrekventovanějších otázek okolo sexuální práce zní, proč ženy prodávají svá těla. Málo z nás se však ptá, proč muži kupují sex. Přitom více pozornosti zaměřené právě na zákazníky sexuálních služeb by mohlo mít pozitivní vliv na eliminaci násilí páchaného na ženách, které tyto služby poskytují. Zkušeností českých mužů s prostitucí se ve svých studiích sexuálního chování obyvatel dotýkají Weiss a Zvěřina (2001). Dle dostupných údajů využívalo na počátku devadesátých let sexuálních služeb asi 9% mužů. Do roku 2000 se již jednalo o 14% mužů a v roce 2009 tento počet vzrostl na 20%, což znamená, že každý pátý muž má nějakou zkušenost s využitím sexuálních služeb. Muži vyhledávají placený sex z různých důvodů, někteří chtějí mít pohlavní styk bez citové vazby, pro jiné to může být jediný sex, kterého mohou dosáhnout, neboť v běžném životě navázání kontaktu komplikuje strach, sexuální dysfunkce či handicap. Jiní muži si tak plní své tajné fantazie, chtějí se o sexu dozvědět více, hledají iluzi lásky. Nezřídka však muži využívají sexuálních služeb za úplatu, aby prokázali svou mužnost, sílu a moc. Někteří pachatelé si sexuální pracovnice dokonce vybírají cíleně, aby je potrestali ve jménu dodržování morálky (NSWP, 2011, s. 24).

V souvislosti s násilím na pracovišti jsou zákazníci nejčastěji uváděnými osobami. Sexuální pracovnice ze strany zákazníka zažívají převážně nucení k poskytnutí sexuálních služeb bez ochrany. Dle výsledků šetření až 83,3% zákazníků požaduje sex bez kondomu (Poláková, 2008, s. 79). Někteří zákazníci si kondom při pohlavním styku dokonce nenápadně stahují, ačkoli tím sebe i sexuální pracovnici vystavují zvýšenému riziku. Zákazníci nezřídká na sexuálních pracovnicích vynucují provádění rizikových sexuálních praktik, se kterými žena nesouhlasí, dále se objevuje škracení, ohrožování zbraní, znásilnění a úmyslné nakažení pohlavní chorobou.

4.3.2 Násilí ze strany personálu

"Majitel bývalého klubu, kde jsem pracovala, byl opilec (...) musely jsme s ním spát všechny (...) on na mě pořád naléhal, ale já jsem nechtěla. Když jsem se chystala domů a v baráku nikdo nebyl, praštil mě heverem přímo doprostřed obličeje. Roztříštil mi nos a celou pravou část tváře. Moc si nepamatuju, ani bolest, jen mokro a teplo pod hlavou. Jemu se udělalo špatně a odešel, pomoc jsem si přivolala sama. Byla jsem s tím tři měsíce v nemocnici, přítel mi zaplatil drahé operace, takže to nejde zas tak poznat, hlavně ne teď v noci, kdy mám na tváři hodně make-upu. Mám ale půlku obličeje z titanu. Když jsem se do klubu vrátila, znásilnil mě. Pak už mě tam neviděli. Žalobu jsem nepodala, kdo ví, jaké by kolem toho byly opletačky." říká klientka R-R (Šídová in Kutálková a kol., 2014, s. 185).

Sexuální práce obvykle zahrnuje více lidí, než jen sexuální pracovnice a jejich zákazníci. Existují manažeři, provozovatelé podniků a další personál, jako recepční, uklízečky, barmanky, ochranka nebo řidiči (NSWP, 2011, s. 26). V obecném povědomí o světě prostituce existuje vysoce rozšířený stereotyp pasáka. Při práci s touto cílovou skupinou je zapotřebí si uvědomit, že v sexbyznyse pracují různé typy osob, stejně tak různí lidé sexuální služby organizují. Někteří sexuální pracovnice využívají, ale ne všechny vztahy jsou vykořisťovatelské. Jako příklad může sloužit popis příběhu ostravské sexuální pracovnice (viz. kapitola 3, s. 24). Tyto dynamiky bychom se měli snažit pochopit před utvořením ukvapeného názoru. Je zapotřebí se pokusit s manažery sexpodniků spolupracovat a přesvědčit je, aby usilovali o zdravější a bezpečnější prostředí sexuálního průmyslu, které ve výsledku může být výhodnější pro všechny zúčastněné (NSWP, 2011, s. 26).

Nicméně pokud k násilí ze strany manažerů sexuálních služeb dochází, měli bychom být o jeho možných podobách dostatečně informováni. Násilné jednání pravděpodobně slouží primárně k udržení respektu a má "preventivní" charakter, aby se sexuální pracovnice

vyvarovaly případného porušení pravidel. Při zkoumání pracovních podmínek klientek R-R z pražských sexklubů, zkušenost s násilím ze strany personálu, včetně vedení, uvádí 16,7% respondentek. Současně většina (64,3%) respondentek uváděla spokojenost s chováním vedení (Poláková, 2008, s. 85).

Konkrétní podobu násilí ze strany personálu a provozovatelů tvoří podle Šídové (in Kutálková a kol., 2014, s. 185) zejména tzv. vstupní rituály, kdy jsou nově příchozí sexuální pracovnice nuceny k sexuálnímu styku s majiteli podniků. Dále se jedná o nucení k nechráněnému rizikovému sexuálnímu styku, nucení k rizikovým sexuálním praktikám v rámci zvýšení konkurenceschopnosti podniku. Mohou se vyskytovat také nadávky, vyhrožování, nucení k užívání drog a léků, šikana, vydírání, neoprávněné odcizení financí, ale i fyzické útoky, znásilnění a v neposlední řadě obchod s lidmi.

4.3.3 Násilí ze strany kolegyně

"Měla jsem privát v Dejvicích, kde jsem nabízela erotické masáže a další sexuální služby. Byla jsem dobrá a měla jsem hodně zákazníků. Kolegyně hrozně záviděly, pomlouvaly mě, dávaly si inzeráty, ať ke mně nechodí (...) Pak mi salon dokonce zapálily." popisuje se klientka R-R (Šídová in Kutálková a kol., 2014, s. 185).

V současnosti panuje obrovský konkurenční boj nejen mezi sexkluby, ale i mezi samotnými sexuálními pracovnicemi navzájem. To potvrzuje i Karim, vlastním jménem Karel Lampa, bývalý prostitut a bezdomovec, nyní zaměstnanec pražské agentury Pragulic²¹, podle něhož jsou dnes vztahy v pouličním sezbyznysu plné rivality, nesnášenlivosti a krádeží v mnohem větší míře než v dřívějších dobách. Když v rámci prohlídky Prahy upozorňuje na pomníček "Padlým ženám" umístěný na Perlovce²², dodává: "Spoustu holek tady umlátili klienti, pasáci i kolegové ze žárlivosti" (Holeček, 2014).

Faktorů, které vedou k výskytu násilí mezi konkurencí mohou být špatné vztahy mezi pracovnicemi v klubech, vzájemná nedůvěra, žárlivost kvůli mladšímu, atraktivnějšímu vzhledu, přebrání výnosného klienta či strategického prostoru na ulici. I ve světě sexbyznysu panuje jakási daná hierarchie, která se projevuje silnou nesnášenlivostí žen z klubů vůči osobám prostituujícím na ulici. Konkrétními projevy násilí ze strany konkurence mohou být pomlouvání, vydírání, vzájemné krádeže, šikana. Většinou se tedy jedná o násilí fyzického a

²¹ Pragulic je sociální podnik, který umožňuje zájemcům z řad veřejnosti poznat a zažít svět lidí bez domova, čímž se snaží měnit zažité stereotypy týkající se oblasti bezdomovectví.

²² Do roku 2008, kdy vešla v platnost obecní vyhláška zcela zakazující pouliční prostituci v Praze, se jednalo o frekventované místo výskytu prostituujících osob.

psychického rázu, nikoli násilí sexuální (Šídová in Kutálková a kol., 2014, s. 185). Ve výzkumu Polákové se 8 ze 44 respondentek světilo se zkušeností s násilným jednáním ze strany kolegyně. Žádná z těchto žen však svou zkušenost blíže nespecifikovala (Poláková, 2008, s. 87).

Dobré vztahy přitom mezi kolegyněmi mohou značně snížit výskyt a riziko násilí jak na ulici tak v klubech a privátech. Při spolupráci se navzájem mohou informovat o problematických či podezřelých zákaznících, mohou kontrolovat kam daná sexuální pracovnice se zákazníkem odjíždí, poznamenat si poznávací značku auta, být v telefonickém kontaktu nebo mít domluvená znamení pro případ ohrožení. Taková výpomoc a dobré vztahy platí zejména pokud se ženy dobře znají, například u stálých pracovnice v některých sexklubech, kde vládne i domácí atmosféra (Poláková in Šídová a kol., 2013, s. 52).

4.3.4 Násilí ze strany institucí

"Přijel vyhlášený policajt, znám ho ze zátahů, které tu městská policie organizuje, hlavně proti nám. Chtěl sex za 400, tak jsem ho hned zkásla. Dojeli jsme až za most, kde začíná chatová osada...pak mě vyhodil z auta a musela jsem jít zpátky pěšky a je to dost daleko. Když jsem o tom vyprávěla holkám, svěřila se mně Elena, že ji tam taky odvezl, držel ji v autě čtyři hodiny a nezaplatil vůbec nic. Jezdí za námi pokaždé jiným autem - je to pořád on, já ho poznám" vypráví klientka R-R (Šídová in Kutálková a kol., 2014, s. 186).

Do této kategorie můžeme zahrnout poskytovatele zdravotní péče, banky, různé správní úřady, pronajímatele bytů ale i neziskové organizace. Dále mohou sexuální pracovnice čelit násilí od vojenského personálu, pohraniční strážce, dozorců ve vězení a nejčastěji městské policie. Světová zdravotnická organizace upozorňuje, že strach ze zatčení či obtěžování ze strany policie způsobuje přesun sexuálních pracovnic na méně viditelná a nebezpečná místa. Tlak na uspěchané jednání se zákazníkem, může zásadně ohrozit schopnost prostituuujících osob posoudit rizika na vlastní bezpečnost a způsobit unáhlené rozhodnutí, které tyto ženy může stát život (WHO, 2013, s.24).

Výstupem ze setkání členů organizací mezinárodní sítě SWAN²³ v roce 2006 bylo zjištění, že policejní násilí je jedním z nejdiskutovanějších a nejčastějších problémů v sexuální praxi. Na základě toho byl vytvořen výzkum "Arrest the Violence", který mapoval problematiku takových zkušeností prostituuujících osob s policií. Hlavní roli při tvorbě

²³ SWAN - Sex Worker's Rights Advocacy Network - síť 16ti organizací ze Střední a Východní Evropy a Střední Asie hájící práva sexuálních pracovníků

projektu tvořily samotné osoby v prostituci, které se účastnili celého procesu od sběru dat až po interpretaci na veřejnosti. Výzkum byl realizován v 11 zemích²⁴, včetně České republiky a účastnilo se ho 238 respondentů a respondentek z řad osob poskytujících komerční sexuální služby. Ze všech dotázaných zažilo fyzické násilí 42% osob, zkušenost se sexuálním násilím uvedlo 36% dotazovaných. Alarmující byly výsledky zjištěné v Makedonii²⁵, na Ukrajině a v Bulharsku. Ve většině zemí se objevily zkušenosti s vynucováním sexuálních služeb zdarma, vydíráním, vyžadováním úplatků či tzv. neoficiálních pokut. V nemalé míře byly uváděny neustálé kontroly dokladů, hrozby zatčením, odvážení pracovnic na odlehlá místa. Respondenti a respondentky dále čelili zastrašování a vyhrožování, že zveřejní způsob jejich výdělků rodině nebo institucím²⁶. V některých případech zejména v Bulharsku jsou ženy nuceny vyčistit policejní stanice nebo jsou přinuceny k testování na pohlavně přenosné infekce (SWAN, 2009, s. 20). Jak ve zmiňovaném výzkumu uspěla Česká republika? Společně s respondentkami z Polska měly osoby veskrze pozitivní zkušenosti s policií a byla zaznamenána i poměrně vysoká důvěra dotazovaných osob k policii a zároveň byl u nás zjištěn nejnižší výskyt udělovaných pokut policií oproti ostatním zemím (SWAN, 2009, s. 48).

Dle zkušeností R-R se ženy v sexbyznysu setkávají také s ponižováním, nadávkami, pomluvami, falešným obviňováním, neoprávněným odcizením peněz, dokladů a dalších osobních věcí. Jsou nuceny čelit fyzickému napadání, ohrožování zbraní i sexuálnímu násilí, především nucení k sexuálnímu styku bez kondomu a zadarmo. Sexuální pracovnice se často zdráhají hlásit tyto násilné incidenty, ze strachu z odvety, nebo stíhání za účast na sexuální práci (Šídová in Kutálková a kol., 2014, s. 184). V této souvislosti bych ráda zmínila problematiku tzv. sekundární viktimizace²⁷. Situaci těchto žen komplikuje fakt, že jim sekundárně ubližují ti, kteří by jim měli pomoci a ochránit je. Místo pochopení a podpory, se oběti násilí setkávají s nedůvěrou, pochybnostmi, obviňováním, bagatelizováním a to jak u policie, lékaře, na úřadech, u soudu ale i u svých příbuzných.

4.3.5 Násilí v osobních vztazích

"Můj manžel mě pravidelně bije každý den. Používá obvykle pásek, pěsti nebo mě kope. Bije mě protože máme finanční potíže. Nemá práci a domácnost je závislá na mě. Ačkoli

²⁴ Výzkum byl realizován v zemích: Bulharsko, Česká republika, Kyrgyzstán, Litva, Lotyšsko, Makedonie, Polsko, Rusko, Srbsko, Slovensko a Ukrajina (SWAN, 2009).

²⁵ V Makedonii uvedlo zkušenost s fyzickým násilím 100% dotázaných, se sexuálním násilím 82,4% osob.

²⁶ Policie hrozila, že oznámí škole či školce, že mata pracuje jako prostitutka.

²⁷ Proces, během něhož se oběť trestného činu stane obětí zase, tentokrát psychicky.

nemáme peníze, manžel hraje automaty a karty, užívá metamfetamin (...) Pronásleduje mě všude(...) když skončím se zákazníkem, sebere mi peníze, říká, že mi nemůže věřit, protože jsem hloupá." slova členky sdružení CPU²⁸, (NSWP, 2010, s. 27)

Ačkoli se jedná o případ z Kambodže, ani českým ženám se takové jednání nevyhýbá. Tento příklad uvádím proto, jelikož zde můžeme vidět jakým všem druhům násilí mohou sexuální pracovnice čelit v domácnosti. Jedná se o projevy krutého fyzického, ekonomického i psychického násilí, kdy je žena urážena a sledována. Od svých nejbližších, jako je partner, manžel, rodina, kamarádi, ženy čelí kromě jmenovaných forem i sexuálnímu násilí. Jedná se zejména o znásilnění, nucení k nechráněnému rizikovému sexuálnímu styku, nucení k rizikovým sexuálním praktikám, které žena odmítá, úmyslné nakažení infekční chorobou. Nežřídko je partner v roli pasáka a žena čelí sexuálnímu vykořisťování.

²⁸ CPU - Cambodian Prostitute Union - První organizace v Kambodži hájící práva sexuálních pracovnic, působící zde od roku 1998

5. MOŽNOSTI ŘEŠENÍ NÁSILÍ V SEXBYZNYSU

V následující části textu se věnuji nástinu možných řešení a nástrojů pomoci v oblasti násilí páchaného na sexuálních pracovnících. Při zpracování těchto možností vycházím zejména z dostupných informací a doporučení zahraničních zdrojů, neboť v české literatuře jim dosud nebyla věnována dostatečná pozornost. Proto se snažím o vytvoření jakéhosi souhrnu, který následně doplním příklady dobré praxe. V závěru kapitoly upozorňuji na nebezpečí stigmatizace a nejčastější stereotypy týkající se sexuálních pracovníků v kontextu násilí na nich páchaném.

Uvedené mechanismy by měly sloužit především jako základ, jak postupovat při řešení této problematiky. Kvalitně poskytovaná intervence ze strany pomáhajících organizací vyžaduje samozřejmě orientaci v metodách sociální práce s touto klientelou, kterým se podrobně věnuji ve své bakalářské práci. Jsem si vědoma, že mnohá doporučení zahraničních autorů, týkající se zejména postoje vlád a zástupců policejních složek, jsou v současném politickém prostředí České republiky těžko realizovatelná. Domnívám se však, že osvěta je prvním krokem k dosažení změny a mým záměrem bylo především otevřít toto závažné téma a upozornit na něj. Upozorňuji, že termínem klientka označuji od této chvíle sexuální pracovníce, jimž jsou poskytovány služby pomáhajících organizací. Toto vysvětlení uvádím proto, aby nedošlo k záměně s osobou, jež využívá sexuálních služeb, kterou nazývám zákazníkem.

5.1 Prevence

Jedním z důležitých nástrojů, který může zásadní měrou přispět k boji proti násilí je snaha o jeho prevenci. Matoušek (2003, s. 164) definuje pojem prevence jako soustavu opatření, která mají předcházet nechtěným jevům jakými jsou toxikomanie, kriminalita, xenofobie, rasismus nebo právě zmiňované násilí. Ve vztahu k eliminaci násilí páchaného na ženách v sexbyznysu můžeme využít těchto opatření:

5.1.1 Prevence na celospolečenské úrovni

- **Zvyšování povědomí o problematice násilí v sexbyznysu v rámci široké veřejnosti**
- zásadní význam v boji proti násilí v sexuální práci má pořádání kampaní a tvorba informačních materiálů na téma násilí v sexbyznysu s cílem odmítnutí násilí jako normy a jeho důrazná netolerance. Dalším důležitým prvkem je veřejné boření mýtů týkajících se osob v prostituci.

- **Rozvíjení odbornosti pracovníků pomáhajících organizací** - nezbytné je vzdělávání pracovníků směrem ke zdokonalování kompetence zacházet s násilím a jeho oběťmi (Overs in Crea, Casam, 2009). Velmi důležité je, aby pracovníci rozvíjeli své schopnosti empatie a etické moudrosti a aby zabezpečili prevenci přenosu vyřešením svých osobních problémů (Vaníčková, 2005, s. 100). Šídová (in Kutálková a kol., 2014, s. 186) doporučuje uvědomovat si vlastní stereotypy a předsudky a mluvit o nich například na supervizích, vzdělávat se v oblasti prevence kriminality a poskytování poradenství obětem trestné činnosti.
- **Zvyšování citlivosti zákazníků sexuálních služeb vůči rizikosti sexbyznysu** - a to prostřednictvím pořádání informačních kampaní zaměřených na snižování stigmatizace prostředí sexbyznysu, na ukázky rizik přenosu sexuálních infekcí s cílem motivovat zákazníky k dodržování bezpečných sexuálních praktik, důraz na pravidla chování²⁹ zákazníků komerčních sexuálních služeb a v neposlední řadě upozorňování na nebezpečí obchodu s lidmi. V tomto smyslu mohou významnou roli sehrát média. Snaha o "vzdělávání" klientů o tom, že si kupují službu, nikoli sexuální pracovníci, by mohla zásadně ovlivnit přítomnost násilí v sexbyznysu.
- **Podpora iniciativy samotných sexuálních pracovníků a pracovníků** - dle doporučení předních světových institucí³⁰ je násilí proti osobám v prostituci rizikovým faktorem pro přenos HIV a musí mu být předcházeno a být řešeno ve spolupráci se samotnými sexuálními pracovníky a pracovníci a pomáhajícími organizacemi (WHO, 2013, s. 22). Velmi účinná je podpora účasti osob v prostituci či jejich sdružení při procesu tvorby návrhů zákonů, programů a opatření, které mají dopad na jejich životy (SWAN, 2009, s. 62). Oproti zahraničí jsou v českém prostředí takové iniciativy v prvopočátcích a velmi ojedinělé, jedná se spíše o jednotlivce, než o organizované uskupení sexuálních pracovníků hájících svá práva. Pochopitelný vliv na tuto skutečnost má pozice sexuální práce u nás, její stigmatizace a chybějící právní rámec pro její úpravu.
- **Kriminalizace trestných činů vůči osobám poskytujícím komerční sexuální služby** - v tomto bodě jsou zásadním krokem snahy o prosazování stíhání osob, které

²⁹ Pravidla chování pro zákazníky sexuálních služeb s názvem Fair play v sexu aneb desatero pro zákazníky vypracovalo v roce 2013 R-R a jsou dostupná na <http://www.novinky.cz/zena/vztahy-a-sex/296704-i-pri-placenem-sexu-se-maji-dodrzovat-pravidla.html>.

³⁰ *Prevention and treatment of HIV and other sexually transmitted infections for sex workers in low- and middle-income countries: recommendations for a public health approach.* WHO, UNFPA, UNAIDS, NSWP, 2012.

vykořisťují, zneužívají a páchají násilí na sexuálních pracovnicích (SWAN, 2009, s. 62). Důležité je vzdělávání zástupců policie o problematice násilí na sexuálních pracovnicích, aby hlášené případy braly vážně a naopak nepřispívali k sekundární viktimizaci osob v prostituci. Opět zde mohou mít značný vliv média poukazováním na pravdivé konkrétní případy dopadení a potrestání pachatelů takové trestné činnosti.

- **Ekonomická spravedlnost, rovný přístup k zaměstnání a vzdělání pro všechny ženy** v kontextu nerovnosti pohlaví (Overs in Crea, Casam, 2009). Tento prvek výrazně přispívá k celkovému postavení ženy ve společnosti a může pozitivně ovlivnit respektování sexuální pracovnice jako člověka. Dále snižuje její zranitelnost a pomáhá ženám uvědomovat si své hodnoty a schopnosti, případně pracovat na rozvoji dovedností nových.
- **Dostupnost zdravotních služeb** - zdravotní služby by měly být založené na principu respektu, nediskriminace a práva na zdraví pro všechny osoby (WHO, 2013, s.22). Poskytovatelé zdravotních služeb, zejména zástupci gynekologicko-venerologických oddělení by se měli vyvarovat stigmatizaci osob v prostituci, neboť strach z takového jednání bývá pro sexuální pracovnice jednou z bariér v přístupu k pomoci.
- **Postoj vlád** - všechny země by měli postupovat vstřícně dekriminální práci a eliminovat nespravedlivé právní předpisy, které penalizují sexuální pracovníky. Vlády by naopak měly zřídit předpisy na ochranu proti diskriminaci a násilí. Uvědomit si lidská práva sexuálních pracovnic a pracovníků a snižovat jejich zranitelnost vůči HIV infekci a onemocnění AIDS. Antidiskriminační práva a předpisy by měly garantovat právo sexuálních pracovníků a pracovnic na sociální, zdravotní a ekonomické služby a stát by měl podporovat vybudování center, které pomáhají obětem násilí řešit jejich náročné situace (WHO, 2013, s. 22).

5.1.2 Prevence na individuální úrovni

Tato forma prevence v sobě zahrnuje intervence, které směřují k předcházení výskytu násilí nebo se pokouší zamezit jeho další progresi v přímé spolupráci se sexuálními pracovnicemi. Podpora a vedení ke snížení zranitelnosti těchto žen vůči násilí je nezbytným prvkem ve snaze snížit rizika pro sexuální pracovnice. Cheryl Overs (in Crea, Casam, 2009, s. 17) na základě svých zkušeností s výkonem sexuální práce podotýká, že prvním krokem v boji proti násilí je, aby žena uvěřila, že násilí není přirozenou součástí sexbyznysu, že si ho nezaslouží a že ho opravdu nemusí podstupovat. Nezbytným základem pro podporu žen v sexbyznysu v tomto přesvědčení je vytvoření vztahu důvěry. Takový vztah znamená

akceptaci životního stylu a respekt k profesi sexuální práce bez moralizování. Jestliže chceme vybudovat kvalitní vztah, na jehož základě bude možno provádět účinnou intervenci, měli bychom se snažit rozvíjet svou dovednost mluvit otevřeně o sexu a sexualitě, musíme se vyvarovat přehnanému či dokonce falešnému misionářství a v první řadě zjistit, co ženy skutečně chtějí a potřebují. V neposlední řadě nikdy nesmíme poskytovat intervenci bez souhlasu klientky a musíme si být jisti, že naše aktivity ženě neuškodí (Černá, 2008). Pomáhající organizace a zejména její TSP pracující s touto cílovou skupinou by měli:

- usilovat o srozumitelné, výstižné, dostatečné a dostupné informování sexuálních pracovníků o svých právech a poradenství posilující vlastní hodnotu jedince
- pracovníci by měli znát a předávat informace o potenciálních zdrojích násilí a radách jak se jim vyvarovat, případně je eliminovat
- vzdělávat osoby v sexbyznysu o bezpečnějším poskytování sexuálních služeb - jak rozpoznat násilí, neakceptovat ho a jak rizika násilí snižovat (Overs in Crea, Casam, 2009).
- motivovat ženy k nastavení hranic poskytování sexuálních služeb, vštěpovat ženám, že zákazník si kupuje službu, ne je samotné, proto ony samy by měli určovat pravidla průběhu sexuálních služeb, dále vést ženy k obezřetnosti, podpořit spoléhání na vlastní intuici a v neposlední řadě si dát si pozor na drogy a alkohol
- podporovat sexuální pracovníce v učení a praktikování sebeobránných metod
- pomoci zajistit přístup sexuálních pracovníků ke službám a nástrojům zabezpečujícím bezpečí - účinným nástrojem jsou osobní alarmy
- snažit se využít kapacit samotných sexuálních pracovníků a motivovat je k vzájemné spolupráci, podpoře a solidaritě, sdílení informací a strategií mezi svými kolegyněmi (Rozkoš bez rizika, 2014)
- mít zpracovaný seznam vhodných odborníků a služeb, kam sexuální pracovníky či pracovníce můžeme odkázat v případě potřeby další pomoci

5.2 Následná práce s klientkou

V této fázi se zaměřujeme na zmírňování již existujících forem a projevů násilí nebo pomoc řešit jeho důsledky. Jestliže se nám žena svěří se zkušeností s násilím musíme se maximálně snažit oprostít od vnášení subjektivních pocitů do dané situace a dát si pozor na projektování vlastních zkušeností či názorů. Dále je nesmírně důležité nenechat se zahltnout příběhem a reflektovat takové pocity. V neposlední řadě bychom měli být vnímaví ke

skutečnosti, že osoby v prostituci nezdávka nemohou o své situaci hovořit zcela otevřeně (Černá, 2008). Pokud osoba v prostituci již byla vystavena projevům násilí a odhodlá se svěřit se svou zkušeností, měli bychom využívat harm a trauma-reduction strategie jimiž jsou:

- první pomoc
- ventilace emocí a emoční podpora formou krizové intervence či individuální terapie, tvorba bezpečného a důvěrného prostředí, citlivý přístup (Overs in Crea, Casam, 2009)
- instrumentální podpora - zmapování vlastních kapacit a vyrovnávacích mechanismů oběti a na jejich základě postupovat, zprostředkovat možnost bezpečného ubytování v azylovém zařízení, pomoc se zajištěním péče o děti, doprovod do nemocnice, sociálně právní poradenství, podpora při ohlášení trestné činnosti a souvisejících právních úkonů apod.
- spolupráce mezi pomáhajícími institucemi a síťování služeb

5.3 Příklady dobré praxe

5.3.1 Tippelzóny

Jedná se o specifickou úpravu pouliční prostituce, která poskytuje osobám v prostituci bezpečný prostor, kde mohou sexuální služby nabízet a poskytovat. Konkrétně je to jakási zóna tolerance, oplocený areál na předměstí, ve kterém jsou samostatné boxy pro poskytování sexuálních služeb určených jak pro auta tak pěší zákazníci.

Do areálu je zavedena veřejná doprava a má určenou otevírací dobu. V areálu je k dispozici sprcha, občerstvení či automat na čisté jehly. Působí zde sociální a zdravotnický personál, který ženám v sexbyznysu poskytuje potřebné poradenství a zdravotní služby, čímž je zabezpečen lepší přístup k těmto službám. Tippelzóny mohou být účinnou alternativou jak se vypořádat s pouliční prostitucí. Města, která se rozhodla tippelzóny zřídit vykazují pokles kriminality, omezení hlučnosti v centru města a redukci násilí na ženách v sexbyznysu (Rozkoš bez rizika, 2012). V těchto zónách tolerance totiž platí určitá pravidla na ochranu sexuálních pracovníků, jimiž jsou například poplašné zvonky v boxech, uzpůsobení chodníků takovým způsobem, aby v případě ohrožení žena mohla otevřít dveře od auta a utéct, dveře na straně řidiče jsou však zablokované patníkem. Na bezpečnost v areálu dohlíží policie.

První tippelzóna, která dosud funguje byla vytvořena roku 1986 v nizozemském Utrechtu, postupem času jich vzniklo dalších osm. Po vzoru Nizozemí i Německo v říjnu roku

2001 vybuřovalo svou první tippelzónu v Kolíně nad Rýnem a následně dalších dvou městech. Nevýhodou je však značná finanční zátěž, na jejímž základě byly některé tippelzóny v Nizozemí i Německu uzavřeny (Rozkoš bez rizika, 2012).

5.3.2 Mezinárodní den za ukončení násilí na sexuálních pracovnících a pracovnících³¹

Od roku 2003 se stal 17. prosinec výrazem boje proti násilí v sexbyznysu. Tato iniciativa vznikla na popud amerických aktivistek na základě případu brutálních vražd sexuálních pracovníc. Sériovému vrahu těchto žen, bylo prokázáno 48 zabití, zejména pouličních prostitutek. V Seattlu roku 2003 tak byla poprvé uctěna památka těchto obětí. Od té doby si lidé po celém světě každoročně připomínají tyto a další oběti násilností ve světě sexbyznysu, prostřednictvím pochodů, psaní písní, básní či tvorbou tematických videí³².

Posláním akce je posilování a zviditelnění práv sexuálních pracovníc a pracovníků a zvýšení povědomí o přítomnosti násilí, které je v sexbyznysu běžně páčáno. Jsou jimi především fyzické útoky, znásilnění, vraždy, ale i ekonomické nerovnosti, stigmatizace a diskriminace. Důraz je kladen i na závazek solidarity, neboť pořadatelé upozorňují, že násilí páčané na osobách v prostituci znamená i násilí na transgender osobách, migrantech, uživatelích drog a dalších ohrožených skupinách. Bojuje tak zároveň proti transfobii, rasismu, stigmatizaci či xenofobii. K této iniciativě se poprvé v roce 2013 přidalo i R-R, které v Praze uspořádalo pochod za ukončení násilí v sexbyznysu a tuto událost připomíná od té doby každý rok pochodem s červenými deštníky (Rozkoš bez rizika, 2013).

5.3.3 Kampaň proti obchodu s lidmi, zaměřená na zákazníky prostituce v ČR

V roce 2007 Mezinárodní organizace pro migraci realizovala v České republice ojedinelou informační kampaň. Jednalo se o kampaň proti obchodu s lidmi a byla zaměřena na cílovou skupinu zákazníků sexuálních služeb i širší veřejnost. Jejím cílem bylo zvýšit povědomí o obchodu s lidmi a pokusit se zvýšit citlivost veřejnosti vůči obětem obchodu s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování. Pořadatelé se snažili veřejnost, zejména zákazníky sexuálních služeb informovat o závažných následcích sexuálního vykořisťování, včetně upozornění na nebezpečnou přítomnost násilí. Během sedmi měsíců svého trvání kampaň šířila své poslání: *"1) obchod s lidmi, i když to není vždycky na první pohled patrné, se vyskytuje i v České republice; 2) nabízíme vám způsob, jak jej rozpoznat; 3) nabízíme vám*

³¹ Z angl. "The International Day to End Violence Against Sex Workers".

³² Více informací dostupné z <http://www.december17.org/>

bezpečný a anonymní způsob, jak ohlásit vaše podezření a jak se dozvědět více o fenoménu obchodu s lidmi." (MVČR, nedatováno)

V rámci projektu byly vytvořeny informační plakáty a pohlednice, které byly šířeny v tramvajích, metru i na vybraných hraničních přechodech s Německem a Rakouskem. Dále byly v provozu webové stránky s možností poslat e-mail či se zapojit do zákaznického fóra. Obsluhovány byly i telefonní linky kampaně provozované partnerskými neziskovými organizacemi La Strada a projektem Magdala Charity ČR kde bylo možno získat bližší informace či sdělit případná podezření na výskyt obchodu s lidmi.

5.4 Stigmatizace jako bariéra v přístupu k pomoci

Ačkoli v předešlém textu několikrát upozorňuji na nebezpečí stigmatizace žen pohybujících se v prostředí komerčního sexu, považuji za důležité poskytnout čtenáři hlubší náhled do této problematiky. Giddens rozumí stigmatem *"jakékoli fyzické či sociální vlastnosti, které jsou považovány za zdroj hanby"* (Giddens, 1999, s. 595). Proces stigmatizace v sobě zahrnuje rozpoznání odlišností a následné znehodnocení jedince či skupiny na základě této charakteristiky. V naší společnosti se stigmatizace žen v prostituci zdá být přirozenou součástí jejich života. Denně jsou konfrontovány s předsudky³³ skrze média, zástupce služeb i své okolí. Takový postoj však vede k nedozírným následkům. Goffman upozorňuje, že zvnitřnění stigmatu vede u daného jedince k pocitům hanby, sebeponižování a nenávisti k sobě samému (Goffman, 2003). Jen těžko si můžeme představit, jaké pocity se odehrávají v srdci ženy, sexuální pracovnice, která ve své práci téměř denně čelí násilí. Jak se však taková žena cítí, jestliže udělá ten nelehký krok svěřit se se svým problémem a narazí přitom pouze na neporozumění, zlehčování situace a nedůvěru?

Oběti kriminálního jednání mají bezesporu právo na pomoc a podporu. V naší společnosti však převládají hluboce zakořeněné předsudečné a stigmatizující postoje vůči osobám v prostituci, které jim mohou bránit svých práv využít. Jestliže jsou takové názory přítomné u zástupců pomáhajících organizací a navazujících subjektů, hrozí nebezpečí, že budou tvořit stěžejní bariéru bránící v navázání kontaktu s obětí nebo dokonce zamezí jejich přístup ke službám. Následkem toho pak ženy nezhřídky zůstávají na své "rány na těle a duši samy a s pocitem, že si nic jiného nezaslouží."

³³ *"Předpojatost, názorová strnulost; emočně nabitý, kriticky nezhodnocený úsudek a z něj plynoucí postoj, názor přejatý jedincem nebo skupinou."* (Hartl, Hartlová, 2000, s. 464).

Dle mého názoru se jedná o tematiku, která závažným způsobem ovlivňuje kvalitu života sexuálních pracovníků. Na tomto místě bych proto ráda uvedla některé mýty týkající se sexuálních pracovníků. Organizace R-R na základě zkušeností svých a jejich klientek vytvořila typologii předsudků a mýtů, jejich výběr jsem doplnila o poznatky z další odborné literatury týkající se násilí páchaného na ženách:

Násilí do sexbyznysu patří - S touto obecnou představou jsem se sama v průběhu vypracovávání této diplomové práce setkala při debatách na dané téma se svým okolím. V prostředí sexuálního průmyslu nesporně existuje značný potenciál rizika násilí, ale společnost by si měla uvědomit, že stejně jako každý z nás většina sexuálních pracovníků násilí zažívat nechce a čelí mu proti své vůli. Jak uvádím v předešlém textu někdy násilí může být přítomno u sadomasochistických praktik, ale vždy záleží na domluvě mezi zákazníkem a poskytovatelkou sexuální služby.

Sexuální pracovníci nelze znásilnit - tento postoj se velmi často objevuje v kontextu sexuálního násilí u policistů i zástupců dalších pomáhajících profesí. Panuje obecná představa, že sexuální pracovníci si za znásilnění může sama, protože je vyzývavě oblečena a vůbec "pracuje přece v sexbyznysu." Čermák (1999, s. 118) podotýká, že obětí sexuálního násilí je obecně připisován jakýsi podíl na vině, protože si znásilnění zasloužily svým chováním či působností na nebezpečných místech v nevhodnou dobu. Uvědomme si však, že ženy které se snaží vypadat atraktivně a sexy tak činí kvůli sobě a proto, že chtějí zákazníka zaujmout. Neříkají si tím o znásilnění (Špatenková, 2004 s.122). U oběti sexuálního násilí dochází ke zpochybňování pravdomluvnosti i trivializaci následků, neboť neměla na těle "dostatek" modřin (Čermák, 1999, s. 118). Nežřídkou se objevuje ospravedlňování chování agresora, například že jednal pod vlivem alkoholu. Avšak ani naše zákony argument opilosti jako polehčující okolnosti neuznávají. Stres, deprese nebo emocionální vypětí nejsou důvodem k bití a zneužívání ženy (Špatenková, 2004, s.106).

Jedná o lehce vydělané peníze - sexuální práce má určité výhody jako jsou finance, flexibilní pracovní doba či možnost učit se cizí jazyky. Představme si ale jaké to je čelit morálnímu odsouzení, ponižování, diskriminaci, špatným pracovním podmínkám, viktimizaci, vlastním pocitům viny a násilí. Ráda bych také upozornila, že světové organizace hájící práva sexuálních pracovníků i česká R-R vnímají sexuální práci jako jednu z nejtěžších profesí (Šídová in Kulátková a kol., 2014, s. 189).

Sexuální pracovníci neodvádějí daně, sociální a zdravotní pojištění - stejně jako ve většinové společnosti některé ženy ze sexbyznysu si daně platí, některé ne. Jedná se o

individuální přístupy těchto žen, přičemž mnohé osoby v prostituci usilují o zdanění svých příjmů, kdy simulují výkon jiných aktivit - tanec, masáže, modeling a jiné. Tyto ženy je možno chápat jako osoby samostatně výdělečně činné, které podléhají zdanění podle ustanovení zákona o daních z příjmů týkajících se svobodných povolání. Mnohé ze sexuálních pracovnic si důležitost plateb do sociálního a zdravotního zabezpečení uvědomují (Havelková, 2014, s. 94).

Sexuální pracovnice jsou špatné matky - prostituce je často nouzový způsob jak se ženy v tíživé finanční situaci snaží zabezpečit své děti. Mezi klientkami R-R je zhruba 40% matek samoživitelek, které se nedostatek financí snaží jakýmkoli způsobem vyřešit. Status sexuálních pracovnic negativně působí na orgány OSPOD a nezřídkou ženám bývá vyhrožováno odebráním dítěte. Faktem však je, že některé ženy si mohou pracovní dobu volit samy a nemusí pracovat každý den. Většinou pracují pouze v noci, kdy mají zajištěné hlídání dítěte a přes den se mohou dítěti věnovat. Velmi často je to právě dítě, které ženy v sexbyznysu uvádějí jako hlavní impulz, který je nutí přežít a zajistit mu obстойné podmínky k životu.

Sexuální pracovnice roznášejí pohlavní nemoci - dle zkušeností R-R se většina sexuálních pracovnic snaží dodržovat zásady bezpečného sexu. Jak jsem již uvedla, v roce 2012 z 3120 testů u sexuálních pracovnic pozitivita na HIV pouze i tři klientek (Rozkoš bez rizika, 2014). Tím, kdo značně vyžaduje sexuální služby bez kondomu jsou zákazníci, kteří si kondomy nenápadně sundávají, čímž přispívají k riziku přenosu pohlavních chorob.

6. EMPIRICKÁ ČÁST

V teoretické části předkládané diplomové práce jsem se zabývala analýzou problematiky násilí páchaného na ženách v sexbyznysu, a to skrze popis současné podoby sexuálního průmyslu v ČR, charakteristiku klíčových aspektů násilí páchaného na sexuálních pracovnících a možnostmi jeho řešení. Tyto teoretické poznatky se staly podkladem pro empirickou část mé práce a umožnily mi tak zformulovat výzkumné otázky.

V České republice je problematika prostituce poměrně aktuálním tématem. Bývá námětem článků v tisku a pořadů v televizi, aktivně je projednávána také politickými stranami. Tyto diskuze jsou však vesměs postavené na značně omezeném empirickém základě, jelikož v posledních dvaceti letech nebylo prostředí prostituce předmětem hlubšího výzkumu, který by tento fenomén zmapoval v její různorodosti (Bellak-Hančilová, Jahodová, 2014). Co se týká debat na téma násilí v sexbyznysu, ty jsou zcela ojedinělé, tematika je obestřena mnohými tabu a často v sobě promítá řadu stereotypů. Zajímalo mne tedy, jak vidí fenomén násilí v sexbyznysu expertky a experti, kteří se s prostitucí setkávají v rámci své profese v pomáhajících organizacích a jaké možnosti řešení považují za užitečné na základě jejich zkušeností.

V jednotlivých podkapitolách se blíže věnuji popisu cíle výzkumu a výzkumným otázkám. Dále charakterizuji použité metody a způsob zpracování dat, průběh výzkumu, popis výzkumného vzorku, získaných výsledků a jejich interpretaci. V posledních částech kapitoly se zaměřuji na diskuzi o získaných výsledcích kvalitativní studie a v závěru shrnuji nejvýznamnější poznatky výzkumného šetření.

6.1 Cíl výzkumu a výzkumná otázka

V české odborné literatuře se oblast problematiky násilí v sexbyznysu téměř nevyskytuje, proto jsem se rozhodla výzkumnou část této práce směřovat právě tímto směrem. Symbolickým cílem předkládané práce je proto upozornit na existenci násilí v sexbyznysu. Tímto výzkumem bych ráda přispěla k otevření diskuze na poli sociální práce na dané téma, jelikož jej považuji za účinný nástroj, jak podpořit detabuizaci tématu násilí v sexbyznysu.

Domnívám se, že zmapování a následné zpracování konkrétních zkušeností a názorů jednotlivých osob, jež pracují s touto cílovou skupinou může být hodnotným zdrojem informací, které podloží teoretický základ práce. Jako důležité vnímám to, že získané

informace budou vycházet z českého prostředí sexuálního průmyslu, což přispívá k významu jejich aplikovatelnosti v praxi. Zároveň práce může sloužit jako pramen sdílení zkušeností jak pro začínající sociální pracovníky, tak i experty na dané téma, kteří mohou nahlédnout do nazírání na tuto tematiku z pozice jiných sociálních pracovníků.

Konkrétní cílem tohoto empirického šetření je tedy získat podrobnější a ucelenější představu o možnostech řešení násilí páchaného na ženách v sexbyznys pohledem osob, které se touto tematikou zabývají včetně jejich vnímání a zhodnocení problematiky násilí. K naplnění tohoto cíle jsem zvolila techniku kvalitativního výzkumu. Výzkumná otázka zní:

Jak odborníci vnímají násilí páchané na ženách v sexbyznysu a jakým způsobem lze podle jejich názoru tomuto násilí čelit?

6.2 Strategie a metoda výzkumu

Pro naplnění výzkumného cíle jsem zvolila kvalitativní přístup, který je vhodný pro získání a zpracování subjektivních názorů a zkušeností dotazovaných osob. Podle Dismana (2008, s. 285) je cílem kvalitativní strategie vytváření nového porozumění, přičemž tato strategie nám umožňuje získat hloubková data a komplexní obraz zkoumaných jevů v jejich přirozeném prostředí. Objektem kvalitativního výzkumu je člověk a záměrem je porozumění danému sociálnímu problému. Na počátku každé kvalitativní studie si určíme výzkumné téma, na jehož základě vytvoříme konkrétní výzkumné otázky. Hendl (2012, s. 47-49) uvádí, že plán takového výzkumu je zpravidla pružný. Jeho výhodou také je, že výzkumné otázky můžeme obměňovat i v průběhu našeho výzkumu v závislosti na potřebách šetření.

Ve vztahu ke kvalitativní strategii jsem si pro účel získávání dat zvolila metodu polostrukturovaného interview. Dle Hendla (2012, s. 164) je tato metoda tvořena nasloucháním, vyprávěním, kladením otázek a získáváním jejich odpovědí. Základem je stanovení tzv. jádra interview, což znamená, že tvoříme specifický okruh otázek, které následně pokládáme respondentům. Miovský (2006, s. 155) podotýká, že rozhovor je moderovaný, prováděný s jasným cílem pro výzkumnou studii. Důležitá je tedy role výzkumníka, jelikož se sám aktivně podílí na rozhovoru. Výhodou je, že můžeme klást doplňující otázky, díky nimž docílíme upřesnění a vysvětlení odpovědí účastníka. Smith (2004, podle Řiháček, Čermák, Hytych a kol., 2013, s.15) podotýká, že polostrukturovaný rozhovor *"představuje dostatečně flexibilní metodu, která dává respondentovi možnost volně mluvit o tématu, reflektovat svůj postoj k němu a rozvíjet o něm své myšlenky. Současně*

výzkumník může v reálném čase sledovat, co se v rozhovoru vynořuje, co je významné pro respondenta a zároveň může rozhovor usměrňovat tak, aby se neodchýlil od tématu."

Polostrukturovaný rozhovor sestává z jedné hlavní výzkumné otázky a několika dílčích otázek:

1. Jak, jako odborník vnímáte násilí na ženách v sexbyznysu a jakým způsobem lze tomuto násilí čelit?

- Co si představujete pod pojmem násilí v sexbyznysu?
- Jak hodnotíte současnou situaci v oblasti násilí páchaného na ženách v sexbyznysu?
- Jaký je podle Vás vztah mezi druhem prostituce a četností výskytu násilí?
- Jaké jsou vhodné metody prevence na celospolečenské úrovni?
- Jaké jsou vhodné metody prevence na individuální úrovni?
- Jaké jsou vhodné metody následné práce s obětí násilí?
- Jaké vnímáte limity při poskytování intervence v této oblasti?

6.3 Výběr respondentů

V rámci empirického šetření jsem výzkumný vzorek vybírala na základě metody záměrného výběru. Tato metoda je charakterizována cíleným vyhledáváním respondentů podle jejich určitých vlastností, ve vztahu k naplnění cílů dané práce (Miovský, 2006, s. 135). Pro potřeby mé závěrečné práce jsem záměrně vyhledávala jedince, kteří v rámci své profese pracují s cílovou skupinou osob v prostituci. V rámci tohoto výzkumu jsem oslovila zástupce všech neziskových organizací, kteří se aktivně zabývají problematikou sexbyznysu v ČR³⁴. Všechny oslovené organizace, jejichž bližšímu popisu se věnuji ve druhé kapitole této práce, projevíly zájem o téma násilí v sexbyznysu i vzájemnou spolupráci. Kvůli časové vytíženosti pracovníků se však nakonec projekt Jana výzkumného šetření neúčastnil.

6.4 Metoda zpracování a analýzy dat

Pro fixaci kvalitativních dat byl využit audiozáznam, který jsem následně zpracovala na základě transkripce, což znamená doslovné převedení netextových dat do podoby textové (Miovský, 2006, s. 207). Pokračovala jsem několikerým pročtením textů, během něhož jsem přepisy graficky zpřehlednila pomocí barevného vyznačování za účelem redukce dat na data relevantní vzhledem k výzkumné otázce. Dalším krokem pak bylo zpracování analýzy

³⁴ Rozkoš bez rizika, o.s., Ulice - Agentura sociální práce, o.s., oblastní Charita Znojmo - projekt Magdala, Network East-West, o.s. - projekt Jana

zjištěných dat, k jehož naplnění jsem využila metodu vytváření trsů. Tuto metodu považuji za vhodnou ve vztahu k analýze hloubkových rozhovorů.

Podle Miovského (2006, s. 221.) by tyto trsy, tedy jakési skupiny měly vznikat na základě vzájemné podobnosti mezi identifikovanými jednotkami. "Tímto procesem vznikají obecnější, induktivně zformované kategorie, jejichž zařazení do dané skupiny (trsu) je asociováno s určitými opakujícími se znaky, určitým charakteristickým uspořádáním atd" (Miovský, 2006, s. 221). Princip metody vytváření trsů je tedy postaven na srovnávání a seskupování dat, určitých výroků, do skupin dle určitého rozlišení. Prostřednictvím kategorizace zvolených základních jednotek vytváříme následně jednotky obecnější. Pro zaznamenání svého analytického postupu jsem zvolila prostý výčet identifikovaných kategorií, doplněný autentickými výroky jednotlivých respondentů a mými vlastními poznámkami.

6.5 Průběh výzkumu

Rozhovory s respondenty jsem uskutečnila v měsících květnu a červnu roku 2015. Všechny účastníky jsem nejprve kontaktovala prostřednictvím telefonu, kdy jsem je informovala o svém záměru s žádostí o spolupráci. Následně jsem respondentům zaslala bližší informace o své osobě, diplomové práci a cíli výzkumného šetření elektronickou poštou, aby měli více prostoru se rozhodnout, zda mají zájem o vzájemnou spolupráci.

Pět ze šesti rozhovorů bylo provedeno formou osobního setkání, jeden byl realizován po telefonu. V průměru trvaly rozhovory zhruba 45min. V případě osobních setkání jsem pracovníky navštívila přímo v místě jejich pracoviště. Z tohoto důvodu bylo prováděné šetření poměrně časově náročné, jelikož se jednotlivé organizace nachází v Brně, Plzni, Praze a Znojmě. Osobně však pro mne bylo navštívení organizací velmi obohacující, jelikož jsem mohla poznat pracovní prostředí respondentů, byly mi poskytnuty tištěné materiály organizací a měla jsem možnost si prohlédnout zdravotní vybavení a další předměty, které jsou ženám v prostituci poskytovány (jedenorázové HIV testy, lubrikační gely, těhotenské testy a jiné). Zároveň pro samotné účastníky se jednalo o přirozené prostředí.

Na začátku každého rozhovoru jsem ještě jednou představila svoji osobu, studovaný obor, motivy pro výběr tématu a blíže přiblížila účely mé práce. Respondentům jsem na úvod pokládala identifikační otázky. Takto jsem se pokoušela vytvořit uvolněnou a příjemnou atmosféru pro vedení rozhovorů.

Před započítím samotného interview jsem se vždy ujistila, zda účastníci souhlasí s nahráváním našeho rozhovoru a domluvila se s nimi, zda budou chtít přepis audiozáznamu zaslat. Přičemž striktně jej vyžadoval pouze jeden respondent, další dva požadovali zaslání závěrečné práce na základě pravidel organizace a další tři pouze poznamenali, že je vytvořená práce zajímavá a že ji rádi přečtou. Průběh všech rozhovorů byl díky otevřenému přístupu a laskavosti pracovníků velmi příjemný a obohacující.

6.6 Popis výzkumného vzorku

Výzkumný vzorek tvoří sociální pracovníci, terénní sociální pracovníci a pracovníci v sociálních službách, kteří mají dlouhodobé zkušenosti s cílovou skupinou sexuálních pracovníků. Výzkum byl realizován se šesti respondenty působících na různých územích celé ČR³⁵. Všichni respondenti tedy splňují kritérium odborných zkušeností v oboru sociální práce s ženami poskytujícími komerční sexuální služby.

R1 - Prvním respondentem je žena do třiceti let věku, která v oblasti sociální práce s cílovou skupinou sexuálních pracovníků působí zhruba tři roky. Ve svém předešlém působení se zabývala převážně sanací rodiny. V současné době se věnuje terénní sociální práci s prostituujícími osobami.

R2 - Druhým respondentem je žena do třiceti let věku, která s cílovou skupinou žen spolupracuje téměř dva roky. V současnosti působí na pozici pracovníce v sociálních službách v oblasti prevence a pomoci obětem obchodu s lidmi a osobám poskytujícím komerční sexuální služby.

R3 - Třetím respondentem je žena do třiceti let věku, mající zhruba šestileté zkušenosti se sociální prací v prostitučním prostředí. Respondentka se aktivně podílela na výzkumném šetření zaměřeném na kriminalitu a násilí v sexbyznysu a jeho výsledky publikovala v časopise Sociální práce. V současné době s cílovou skupinou sexuálních pracovníků přímo nepracuje, avšak v rámci svého působení v terénním programu pro drogové uživatele, přichází s těmito osobami stále do kontaktu.

R4 - Čtvrtým respondentem je žena do čtyřiceti let věku, která má zhruba desetileté zkušenosti se sociální prací v oblasti prostituce. Aktivně se účastní aktivit hájících práva sexuálních pracovníků a činností, které upozorňují na problematiku násilí v sexbyznysu. V současné době působí jako vedoucí poradenského centra a koordinátorka terénní práce ve čtyřech krajích, sama vyjíždí do terénu.

³⁵ Konkrétně Brno, Znojmo, Plzeň, Praha

R5 - Pátým respondentem je muž do čtyřiceti let věku, který v oblasti sociální práce s cílovou skupinou sexuálních pracovníků působí více než deset let. Aktivně se věnuje publikační a výzkumné činnosti na téma násilí v sexuální práci. V současné době je vedoucím terénního programu osob závislých na nelegálních návykových látkách a v oblasti pouliční, klubové a privátní prostituce.

R6 - Šestáým respondentem je žena do čtyřiceti let věku s více než pětiletými zkušenostmi na poli sociální práce v oblasti prostituce. Nyní působí jako sociální pracovníce a vedoucí služby na pomoc komerčně zneužívaným osobám, obětem obchodu s lidmi a osobám v prostituci.

6.7 Analýza dat a interpretace výsledků výzkumu

V následující části kapitoly se věnuji interpretaci získaných dat. Číslování a řazení vytvořených kategorií částečně odpovídá průběhu jednotlivých rozhovorů, přičemž jsem se snažila, aby na sebe kategorie logicky navazovaly. Zároveň jsem si vědoma toho, že vymezení některých kategorií není zcela striktní. Jednotlivé kategorie se mohou okrajově prolínat s jinými identifikovanými trsy. Považuji to však za přirozené vzhledem k charakteru a propojenosti tématu. Během analýzy rozhovorů metodou vytváření trsů jsem našla tyto kategorie:

6.7.1 Charakteristika násilí v sexbyznysu

Tato kategorie se vynořila z výroků, ve kterých respondenti charakterizovali násilí v sexbyznysu, od ryze fyzických útoků ze strany klientů, až po vnímání násilí jako celospolečenského zakořenění stereotypu o sexuálních pracovnících.

Konkrétně dva respondenti (R3, R4) hovoří o násilí v sexbyznysu, jako o převážně fyzických a psychických aktech, a to ze strany zákazníků a organizátorů sexuálních služeb. R4 říká: "*To se může lišit, ze strany klubu to může být spíš nějaké vydírání a tlak na psychiku, ze strany klienta fyzické.*" R3 si při charakteristice násilí všimá blíže konkrétních znaků fyzického napadání: "*Nějaké silnější plácání po zadku, škrčení při sexuálních praktikách, násilné sexuální praktiky, jejich zákazníci jsou velmi suroví. Chtějí nějakou jinou věc, kterou nemají doma, takže jsou hrubí a ta žena se jim samozřejmě neubrání.*"

Ostatní respondenti (R1, R2, R5, R6) chápou násilí v první řadě také jako fyzické útoky ze strany zákazníků, jelikož se nimi jejich klientky setkávají nejčastěji. Vnímají zde

však i další roviny. Dotazovaní reflektují různé typy násilí. Podle R2 je velmi důležité rozlišovat a vnímat kdo násilí na jejich klientkách páchá.

R1 poukazuje kromě fyzického násilí na projevy sexuálního, psychického, ekonomického násilí, a to *"Ze strany různých aktérů, ať už ze světa sexbyznysu, jak od svých manažerů, tak od svých kolegyň, tak zároveň od svých partnerů."* R6 se ve svých výrocích shoduje a vnímá kromě zmíněných i sociální násilí, kde upozorňuje na značnou izolovanost sexuálních pracovníků od majoritní společnosti. Takové vyloučení s sebou nese další problémy jako je závislost na daném prostředí, na agresivním partnerovi, pocitu bezcennosti, nemožnost vystoupit z prostituce. R6 k tomu dodává: *"My se setkáváme s klientkami Slovenkami a ty tady jsou x let, ale v podstatě se neumí vůbec orientovat v městě, protože znají jenom tu svoji trasu, kde pracují, svoji ubytovnu, kde bydlí a jeden, dva krámy kde nakupují."*

O jakési širší rovině násilí hovoří respondenti R2 a R5. Konkrétně R2 uvádí: *"Ten pojem násilí vnímám mnohem širěji, než jen fyzické napadení (...) z mého pohledu docela často vystupuje s násilím policie, a to jak městská tak státní, média a stejně tak státní správa a samospráva, tzn. město a stát."* R5 poukazuje na zakořeněné stereotypy, celkové nastavení společnosti směrem k radikalizaci proti minoritám. Tyto postoje staví sexuální pracovníky, ale i další zranitelné skupiny obyvatel (lidé bez domova) do pozice občanů "druhé kategorie". Respondent přímo uvádí *"Myslím si, že legitimizace toho, že budeme házet klacky na ty nejslabší vede k tomu, že i pro běžný občany se stává normou, že máme občany nějaký druhý kategorie, který bysme měli někam vodklidit."* (R5)

Chápání samotného pojmu násilí v sexbyznysu udává obraz o tom, jaké druhy násilí páchaného na klientkách pracovníci při své profesi rozpoznávají a čemu se při práci s klientkami věnují. Všichni dotazovaní se shodli, že pod pojmem násilí v sexbyznysu si primárně představují fyzické projevy agrese ze strany zákazníků na svých klientkách. Dále však respondenti na základě svých zkušeností uváděli různé charakteristiky násilí. Dva z respondentů k této charakteristice přidávají psychické násilí ze strany organizátorů sexuální práce. Zbytek respondentů na pojem nahlíží z obecnější roviny, jednotlivě uváděli kromě již zmíněných také ekonomické, sexuální a sociální násilí, a to jak od zákazníků, kolegyň, partnerů, rodin a organizátorů sexuální práce. Z toho dva dotazovaní dále uvedli, že problematiku násilí kromě její individuální roviny, vnímají i na celospolečenské úrovni.

6.7.2 Akutnost řešení násilí v sexbyznysu

Následující kategorie, se vynořila z výroků, ve kterých respondenti komentovali aktuálnost a akutnost problematiky násilí na základě svých zkušeností, respektive zkušeností jejich klientek.

Jednoznačně všichni respondenti uvádí, že násilí v sexbyznysu je problém. Současně všech šest respondentů hodnotí, že se s násilím jejich klientky setkávají velmi často. V rozhovoru s jedním z respondentů přímo zaznělo *"Opravdu si troufnu říct, že každá žena, která provozuje sexuální služby se s násilím setkala. Každá má spoustu příběhů a zážitků."* (R4).

Co se však poněkud liší, je pohled respondentů na násilí v kontextu akutnosti jeho řešení. Část dotazovaných (R1, R2, R5, R6) považuje násilí za důležitý prvek, se kterým je třeba umět pracovat a upozorňovat na něj, přestože to není snadné. Jeden z respondentů hodnotí problém jako *"Dlouhodobě, palčivě a je to velký téma."* (R2) Tito respondenti v rámci svých organizací značně usilují o eliminaci násilí v rámci spolupráce s klientkou, ale i o celospolečenskou osvětu. R1 si všímá důležitosti nastavení lepších pracovních podmínek pro ženy v sexbyznysu a říká: *"My jsme se vlastně v organizaci zaměřily na téma násilí v rámci několika projektů, takže začaly jsme o tom mluvit tak, že jsme se samozřejmě vyškolily jako pracovnice."* Důležitá je tedy v první řadě informovanost a motivovanost právě pracovníků.

Ostatní respondenti (R3, R4) v rozhovorech hodnotí násilí jako problém, který však považují za jakousi přirozenou součást sexbyznysu a se kterým je velmi obtížné ne-li nemožné *"nějak hnout"*. V rámci poskytovaných služeb se zaměřují jiným směrem. Nemají velké ambice situaci měnit, ale snaží se klientkám poskytovat informace a případnou podporu. R3 toto stanovisko vyjadřuje slovy: *"V tomto prostředí samozřejmě, u sexuálních pracovnic násilí prostě je, my to víme a i ony jsou si vědomy toho, že je to rizikové prostředí."* Podle R4 samy klientky tuto problematiku řešit nechtějí. K tomuto bodu podotýká: *"Násilí páchané na ženách poskytujících placené sexuální služby není žádná novinka. Násilí bylo, je a bude. Žena, co poskytuje sexuální služby s tím musí víceméně počítat. V každé práci jsou nějaká rizika a tady je to tohle, což odpovídá charakteru toho, co ženy poskytují, čím se živí."*

Z pohledu všech respondentů je násilí páchané na ženách v sexbyznysu problémem, jež se vyskytuje velmi často. Liší se však vnímání potřeby jeho řešení, na základě čehož se odvíjí také aktivity pracovníků ve vztahu ke klientkám i veřejnosti v tématice násilí. Čtyři ze šesti dotazovaných uvedli, že vnímají jeho řešení za akutní potřebu a v rámci aktivit svých

organizací se tímto směrem zaměřují. Zbýlí dva poukazovali spíše na složitost celé problematiky prostituce a na řešení násilí se nezaměřují, vnímají ho jako jakousi nedílnou součást sexbyznysu a souhlasně upozorňují, že klientky toto téma také nechtějí řešit. Jsou však připravené a ochotné v případě potřeby poskytnout jakoukoli podporu.

6.7.3. Přístup policie k násilí v sexbyznysu

Poměrně zásadní kategorie, která na základě analýzy rozhovorů vyvstala, je postoj policie k násilí páchanému na ženách poskytujících sexuální služby. Většina respondentů (R1, R2, R5, R6) se shoduje na tom, že přístup zástupců policie k ženám v sexbyznysu výrazně ovlivňuje motivaci těchto žen ohlásit případný trestný čin. Respondenti, zejména R2, R5, R6 na základě zkušeností svých klientek upozorňují, že tyto přístupy jsou vesměs velmi negativní. Dotazovaní uvádí, že negativní zkušenost, ať už přímá či zprostředkovaná (od jiných sexuálních pracovníků) vyvolává u žen značnou nedůvěru v institucionální pomoc.

R2 a R5 dále popisují situace, se kterými se jim klientky často svěřují. Jsou jimi nedůvěra ze strany policie, "*Když pak stojí proti sobě hlas klientky a zákazníka, tak policie většinou dá přednost tomu zákazníkovi.*" (R2), situace, kdy se nahlášení napadení obrátí proti klientkám, "*Šla nahlásit napadení a ještě k tomu navíc dostala pokutu za provozování prostituce, protože se vlastně přiznala, že porušila městskou vyhlášku.*" (R2) Respondent také upozorňuje na neetické chování policie, "*Často s nimi policisté jednájí dost nevybíravě, nepřístupují k nim jako k někomu kdo je aktuálně traumatizovanéj.*" (R2) Nevybíravé chování potvrzuje i R5, ten vzpomíná, že klientky říkaly: "*Chtěla jsem nahlásit, že na mě bylo spáchaný násilí a policie se mi vysmála, ať jdu pracovat do Kauflandu, že tam se mi to nestane.*" Tento respondent zároveň vyjadřuje nutnou potřebu změny. "*V tomhle ohledu by jim pracovníci policie měli věnovat stejnou pozornost jako jakejmkoliv jiným znásilněním, napadením a nemělo by bejt v tu chvíli nejdůležitější - jsi prostitutka, tak jasně, že se ti to stane. To nejdůležitější by mělo bejt - jsi občan, který byl napaden.*"

Někteří respondenti (R2, R6) dokonce samotné pracovníky policie vnímají v určitých případech jako původce násilí a poukazují na souvislost s obecní vyhláškou o zákazu prostituce na veřejném prostranství. "*Ten přístup policie se odvíjí od té vyhlášky. Jejich snahou je ty ženy vytlačit za hranice města, tam, kde ty vyhlášky už neplatí, jakoby vyčistit to město (...) když se jim nedaří je vytlačit, tak se snaží alespoň jim ten život co nejvíc znepříjemnit. Z mého pohledu to v některých případech hraničí i se šikanou.*" (R2) Také R6 vnímá situaci podobně a hovoří o neopodstatněném pokutování jejich klientek ze strany

policie. *"Naše klientky, který už takhle mají málo peněz, tak se ještě setkávají s policií, která je všemožnými způsoby pokutuje, ale ne vyloženě třeba za ty sexuální služby, ale třeba za zástupný věci.* (R6)

Naopak R3 a R4 uvádí, že mají velmi dobré zkušenosti s pracovníky policie. To, jak se pracovníci policie chovají ke klientkám závisí na vzájemném přístupu. *"Myslím, že to je z obou stran, když holky jsou slušný k policajtům, tak oni jsou slušní z nim.* (R4)

Všichni dotazovaní si však zároveň všímají individuality jednotlivých případů a dodávají, že vždy záleží na konkrétním člověku. *"Ale zase samozřejmě neplatí to ve sto procentech, máme i klientky, který zavolaly policii a ta násilníka dopadla,"* říká R2. V některých případech pracovníci policie dokonce ženy na ulici varují před případnými násilníky nebo se snaží předávat informace samotným terénním pracovníkům.

Respondenti se také shodují na potřebě vzdělávat zástupce policie a R1 i přes některé negativní zkušenosti obecně hodnotí vývoj situace pozitivně. *"Myslím si, že policie se hodně snaží aby tam byli experti, aby byli proškolení, aby uměly rozpoznat oběť, aby s tím uměli pracovat. Ne vždycky se to potká, ale myslím že se na tom hodně pracuje."* Organizace, v níž R1 působí se přímo podílí na tvorbě přednášek o reálném světě sexbyznysu u policie.

Podle většiny respondentů je postoj policie k ženám v sexbyznysu důležitý ve vztahu k motivovanosti žen ohlašovat případné trestné činy na nich páchané. Tato část respondentů uváděla různé konkrétní zkušenosti, které byly vesměs negativní. Jiní dotazovaní naopak uváděli dobré zkušenosti a vnímali hledisko vzájemného chování. Z pohledu respondentů vyplývá, že se však vždy jedná o individuální osoby, není tedy možné hodnotit instituci jako celek. Jako možné řešení je uváděna vyšší informovanost zástupců policie o světě sexbyznysu.

6.7.4 Pouliční prostituce ve vztahu k násilí v sexbyznysu

Značně frekventovaným tématem byla specifika nabízení a poskytování sexuálních služeb na ulici ve vztahu k násilí, na základě čehož vznikla tato kategorie.

Všichni respondenti se shodli na rizikovosti pouliční prostituce, jako na jedné z nejnebezpečnějších forem prostituce. R2 konstatuje: *"Setkáváme se především s násilím na ženách na trase. V klubech a privátech výrazně méně, spíš výjimečně. Na tý trase se s tím setkáváme v podstatě každodenně."* Přičemž R5 vysvětluje faktory, které k tomuto faktu přispívají. *"Na klubech třeba fungují vyhazovači, na privátech většinou ty ženský mají někoho*

na telefonu, kdo by v případě nouze přijel." Část respondentů dále upozorňuje, že tento druh prostituce poskytují velmi zranitelné skupiny osob. I zde se respondenti dotýkali vyhlášky o zákazu pouliční prostituce, jako o faktoru, který výrazně zvyšuje případné ohrožení pro klientky. Citace R5 hovoří jasně: *"Taky tenkrát vlastně těsně potom, co ta vyhláška vešla v platnost, tak našli někde za městem usmrcenou sexuální pracovníci, která byla dlouhý léta naší klientkou, a bylo to v podstatě tak blízko v závěsu po sobě, že to byl takovej jako byt' planej, ale jako potvrzení těch obav, že pro ty ženy je daleko rizikovější, když budou stát v lese za městem, než když budou nabízet služby, byt' na periferní části města."*

Násilí v indoor prostituci je na druhou stranu pro sociální pracovníky hůře identifikovatelné, to vyjadřuje R4 slovy: *"My tam totiž přijdem ve chvíli, kdy to vypadá všechno "happy", v pohodě, tady se vede holkám dobře, všechny jsou usměvavý a samozřejmě ony to s náma řešit nebudou."*

Z uskutečněných rozhovorů jednoznačně vyplývá, že pouliční prostituce je hodnocena jako nejrizikovější forma prostituce oproti ostatním formám. Podle respondentů zde hrají roli různé faktory, z nichž nejvýznamnějším jsou obecní vyhlášky o zákazu prostituce na veřejném prostranství, kdy jsou ženy vytlačovány do neosvětlených průmyslových zón. Jeden z respondentů vysvětluje, že na ulici neexistuje ochranka jako například v sexklubech. To vše dává násilnému zákazníkovi pocit anonymity a možnost sexuální pracovníci napadnout. Podle některých je rizikový i samotný fakt, že pouliční prostituci nezřídka vykonává nejzranitelnější skupina osob, která je kvůli finanční tísní často ochotná mnohem více riskovat. Jeden respondent upozornil naopak i na problematiku odkrytí násilí přítomného v sexklubech, na něž bychom podle něj neměli zapomínat.

6.7.5 Užívání drog jako riziko v sexbyznysu

Jedním z dalších témat, které při analýze z rozhovorů vystupovalo velmi často bylo zvýšené ohrožení násilím u uživatelky návykových látek. Tento fakt podložil R5 i výsledky výzkumného šetření, na kterém se podílela v roce 2010. Na základě výstupu šetření uvádí u klientek závislých že: *"Tam mělo zkušenost s násilím víc jak 80% ženskejch na nich páchaným v rámci výkonu prostituce. Zatímco z těch klientek, který drogy neužívali nebylo ani 60%."*

Respondenti R4, R5, R6 zmiňují v rozhovorech i možné příčiny, proč jsou ženy uživatelky ohroženější skupinou. Souhlasně uvádí, že si tyto ženy méně hlídají své hranice, ať

už z důvodů akutní intoxikace nebo abstinčních příznaků, kdy potřebují sehnat rychle peníze na další dávku.

R6 se na situaci dívá detailněji a vnímá rozdíly i mezi samotnými uživatelkami drog. Konstatuje značný rozdíl mezi klientkami, které užívají pervitin a těmi, které užívají opiáty. *"Myslím, že uživatelky opiátů jsou daleko víc zranitelné než třeba uživatelky pervitinu, protože uživatelky opiátů můžou mít fyzickou bolest, krize a v tu chvíli se můžou chovat rizikově."*

R2, R3, R4, R5 a R6 se shodují, že u drogových uživatelék je také obtížnější celková spolupráce s klientkou ve vztahu k eliminaci násilí či následné podpoře klientky, přičemž R2 přímo uvádí, že: *"S těmito klientkami je těžký cokoli plánovat a třeba se dohodnout na nějaký asistenci, udělat kroky, někam přijít, něco sepsat, někam něco odevzdat, pak tam znova jakoby přijít. My jsme ochotní je zastupovat, hájit, ale (...) to jde do pozadí na úkor toho shánění té drogy."*

Oblast uživatelů drog je velmi problematičtá a přináší s sebou řadu rizik. Ve spojitosti s poskytováním placených sexuálních služeb je pak podle všech respondentů situace o to víc komplikovaná. Souhlasně se dotazovaní shodli, že uživatelky drog jsou ohroženější, než ženy, které drogy neužívají. Někteří jmenovali i různé příčiny, proč tomu tak je, a to zejména menší hlídání svých hranic, ovlivněné vnímání po užití drogy či abstinčními příznaky, potřeba rychle sehnat drogu. Většina také konstatovala horší možnost navázání a udržení spolupráce s touto skupinou klientek, a to nejen ve vztahu k intervenci v oblasti násilí.

6.7.6 Imigrantky a násilí v sexbyznysu

Dalším z témat, jež vyvstalo z analýzy rozhovorů s respondenty je problematika násilí páchaného na ženách odlišné národnosti. Podle respondentů (R3, R4, R6) je tato obecně zranitelná skupina osob v prostředí sexbyznysu častým terčem sexuálního vykořisťování a nucené prostituce, a to v souvislosti s obchodováním s lidmi. A zároveň u žen, které poskytují sexuální služby se souhlasem, hrozí některá rizika, která je činí ještě zranitelnějšími ve vztahu k násilí.

Tito respondenti upozorňují zejména na jazykovou bariéru, jako na jeden ze závažných faktorů zhoršujících situaci těchto žen, protože si se svým zákazníkem nejsou schopny domluvit jasná bezpečnostní pravidla. R6 k této tematice uvádí: *"Klientky dost často nerozumí úplně česky a tím pádem se třeba obtížněji dohadují s tím zákazníkem, nehledě na to, že se nám třeba stává, že zákazník si na ně potom daleko víc dovolí."* Stejných faktorů si

všímá R3 *"Je zranitelná, protože se nedomluví s tím zákazníkem nebo každý rozumí něco jiného."* R5 na základě svých zkušeností uvádí, že ženy s lepšími komunikativními schopnostmi čelí v menší míře násilným projevům ze strany klientů, neboť jsou schopny si podmínky vykomunikovat.

Pozice těchto žen je také komplikovaná ilegálními pobyty, kdy vlastně možnost ohlášení kriminálního činu na nich spáchaného, je pro ně těžké ze strachu z odhalení jejich situace. Na základě toho se mohou stát i terčem ekonomického násilí. Podle R6 *"Tím, jak jakoby nejsou příliš vzdělaný, poučený, tak jezdí třeba bez pasů, bez OP nebo v rámci tý práce v sexbyznysu je třeba někdo okrade."*

Část respondentů uváděla, že vnímají sexuální pracovnice - imigrantky, jako značně zranitelné vůči násilí. Dotazovaní zde vnímali dvě roviny, ženy jako oběti obchodování s lidmi, kdy jsou nuceny poskytovat sexuální služby nedobrovolně a dochází zde k násilí fyzickému, sexuálnímu, ekonomickému i sociálnímu. Druhou rovinou bylo násilí na imigrantkách v dobrovolné prostituci, kdy jsou podle respondentů limitovány neznalostí českých zákonů, chybějícími doklady, strachem z cizinecké policie a zejména jazykovou bariérou. V tomto bodě tři respondenti přímo upozorňují, že neschopnost vykomunikovat si s klientem bezpečnostní pravidla vede k vyššímu výskytu násilí na ženách v sexbyznysu.

6.7.6a) Romské sexuální pracovnice a násilí

Specifickou skupinou jsou romské sexuální pracovnice, jejichž situace byla dalším tématem výroků některých respondentů. Tyto ženy často vykonávají sexuální služby právě na ulici. Čelí tak zvýšenému riziku násilí od svých zákazníků. Současně tyto ženy většinou živí celé rodiny, přičemž jejich partneři zastupují role ochránců - pasáků. Ze zkušeností respondentů R3, R4 se však právě tito ochránci často dopouští ekonomického násilí, kdy je žena nucena k prostituci, aby měl partner na drogy, automaty apod. Nezřídka ženy čelí ze strany partnerů i domácímu násilí. R5 k situaci dodává: *"Musím říct, že o násilí ze strany klientů mluvily vždycky mnohem otevřeněji, než o tom co se jim děje doma."*

Nelehkou situaci romských sexuálních pracovnic komplikuje fakt, že tyto ženy čelí hned několika druhům stigmatizace, a to stigmatizace jako Romky, jako sexuální pracovnice, v případě užívání návykových látek i stigmatizace drogové uživatelky. Na tento závažný fakt upozorňuje R2: *"Romky, často jsou to ženy z prostředí sociálního vyloučení, na trase je polovina klientek uživatelky drog, takže věci proč dochází ke stigmatizaci je u nich dost."*

Z rozhovorů s respondenty na téma romských sexuálních pracovníc vyplynulo, že vnímají tuto skupinu osob ve vztahu k násilí velmi zranitelnou. Udáváno bylo hned několik možných příčin. Většina upozorňuje, že tyto ženy nabízejí sexuální služby v rizikovém prostředí pouliční prostituce, dva dotazovaní dále spatřují nebezpečí ze strany partnerů, kdy ženy mnohdy čelí jak fyzickému a psychickému násilí v kontextu násilí domácího, ale i ekonomickému, kdy žena živí celou rodinu. Jedním z respondentů byla závažným způsobem hodnocena stigmatizace romských sexuálních pracovníc ze strany společnosti, která taktéž negativně přispívá k vyšší ohroženosti násilím.

6.7.7 Otázka celospolečenské osvěty

Jedním z dalších témat, které při analýze z rozhovorů vystupovalo, byla obecně potřeba detabuizace a celospolečenské osvěty v oblasti sexuální práce.

Všechna vyjádření respondentů v sobě zahrnují upozornění na silnou tabuizaci a mýtizaci, jak samotného tématu prostituce, tak i konkrétně oblasti násilí páchaného na ženách v sexbyznysu. Všichni také poukazují na potřebu demýtizace a snahu "*odtabuizovat to téma*". R5 považuje osvětu společnosti za jeden z nejdůležitějších předpokladů změny podmínek pro výkon sexuálních služeb u nás, protože v opačném případě "*Se ničeho moc nedobereme, až to začneme brát jako běžnou součást našeho života, začneme se otevřeně bavit o tom, že sexuální služby jsou služby jako jakýkoliv jiný, který by měly mít přesný prvky dohod, jako jakýkoli jiný dohody o poskytování jinejch služeb, tak to pomůže i situaci samotnejch těch pracovníc.*"

Respondenti současně zmiňují vhodné nástroje k šíření povědomí a demýtizaci tématu prostituce. Všemi bylo uváděno převážně pořádání besed, akcí pro veřejnost, vzdělávacích workshopů. R6 kladně hodnotí psaní odborné literatury a zpracovávání diplomových prací směřovaných tímto směrem. R3 a R4 spatřují značný význam v pořádání přednášek pro střední školy, které uskutečňují v rámci aktivit organizací v nichž působí, přičemž přednášky jsou věnovány zejména tématům nebezpečí pohlavně přenosných chorob, obchodu s lidmi a sexuálnímu vykořisťování. Také R1 zdůrazňuje potřebu veřejného vystupování pomáhajících organizací a říká: "*Snažíme se pracovat i na tom veřejným mínění (...) veřejným vystupováním, hájením práv sexuálních pracovníc a mluvit o tom, jaká je ta realita v sexbyznyse.* R1, R2, R5 jako další nástroj uvádí výzkumná šetření, na základě nichž jsou zjišťována důležitá a relevantní data. R1 hovoří o unikátním výzkumu, na kterém v současnosti pracuje organizace v níž působí. Výzkum je zaměřen na zmapování násilí na jejich klientkách, na formy, pachatele a četnost. Šetření probíhá celorepublikově s klientkami

klubové, privátní i pouliční prostitute. R1 k tomu říká: *"V tuto chvíli u nás probíhá výzkum velmi intenzivně a opravdu s hodně respondenty jak na základě dotazníkového šetření, tak na základě osobních rozhovorů, takže ty data se uvidí, co z toho šetření vyjdou."*

R2, R4, R5, R6 vyzdvihují silnou moc médií, která by se mohla stát užitečným nástrojem osvěty společnosti. R2 však poukazuje spíše na negativní zkušenost. *"Několikrát se nám stalo, že vyšel nepravdivý článek v novinách o klientce, ještě tam dali fotku té klientky a napsali tam pod to, že bere drogy, přitom to vůbec není pravda apod."*

V rozhovorech respondenti přemýšleli i nad účinnými tématy, jež by měla být v rámci osvěty společnosti zveřejňována. R5 si myslí, že je vhodná *"Obecně jakákoli informace, že prostitutka není padlá žena, že je to třeba žena, která se dostala do složitý životní situace nebo prostě nabízí sexuální služby jako jakoukoli jinou službu."* Zároveň poznamenává, že se mu osvědčilo hovořit s lidmi o konkrétních příbězích žen v sexbyznysu *"to je takovej moment, kterej si spousta lidí neuvědomuje, protože za tou škatulkou tý prostitutky vidí všechny ty neřesti, ale nevnímají toho člověka jako takovýho."* Dále R1, R4, R5, R6 vyjadřují potřebu společenské osvěty v tématu dobrovolné prostitute. Komentují, že nesmíme zapomínat na klientky, které dělají sexbyznys opravdu rády, pokud je však pro ně bezpečný. Tyto ženy k prostituci přistupují profesionálně, vzdělávají se, čtou odbornou literaturu, znají různé sexuální praktiky, ale i bezpečnostní a hygienická pravidla. Práce je naplňuje, baví je komunikace se zákazníky, učí se cizím jazykům. R6 dodává *"Bud'me za ně rády, protože právě tyhle odtabuizujou časem tohle téma a možná, že věřím tomu, že za 10, 15 let bude tadle práce vnímaná jako každá jiná a to bych chtěla, to by bylo fajn."*

Většinou (R3, R4, R5, R6) respondentů byla také vyslovena potřeba "zvědomňovat" společnosti, že ženy v sexbyznysu jsou úplně stejní lidé, jako my všichni. R5 považuje za nesmírně důležité společnost informovat, že *"Je to ženská jako jakákoli jiná, která má svůj život, svoje starosti a prostě se rozhodla vydělávat si peníze takovým způsobem."* R6 se domnívá, že je třeba edukovat, jak klientky tak společnost, že i žena, která nabízí sexuální služby může být znásilněná. Velmi často se setkává s názorem *"Ale vždyť prostě je to prostitutka, tak jako co, jak může bejt znásilněná"* a toto téma považuje za velké tabu, jak v laické veřejnosti tak i v pomáhajících profesích. *"Tak prostě jim vysvětluju, že může bejt znásilněná, že jde o nějakou dohodu. Já to беру tak, že ta klientka uzavírá s tím zákazníkem ústní smlouvu, kde je jasně definovaný ta zakázka, za jakých podmínek se to poskytne, že ve chvíli, kdy ten zákazník to nedodrží, tak prostě jako porušil smlouvu a nazdar,"* říká R6.

Téma potřeby celospolečenské osvěty byla průsečíkem všech uskutečněných rozhovorů. Velmi důrazně všichni dotazovaní upozorňovali také na tabuizaci, stigmatizaci a mýtizaci světa sexuálních pracovníků, které vnímali jako překážku ve snahách o řešení problematiky násilí v sexbyznysu. Za vhodné nástroje k šíření osvěty o reálném světě těchto žen, považují respondenti pořádání besed, vzdělávacích akcí, přednášek a workshopů pro širokou veřejnost. Jeden respondent vnímá užitečné vzdělávání studentů středních škol v tomto směru. Další vyzdvihuje tvorbu odborné literatury a školních prací na dané téma. Jiní si všímají pozitivních výsledků díky výzkumným šetřením na poli sexuální práce. Jmenována byla také témata, jež respondenti považují za důležitá šířit nejvíce. Někteří se osvědčilo hovořit o konkrétních případech žen, jiní zdůrazňují potřebu zviditelnit ženy v dobrovolné prostituci. Další z respondentů se domnívá, že je zapotřebí bořit mýty ohledně sexuální práce, zejména co se týká znásilnění žen v prostituci a ostatní vnímají jako účinné informovat veřejnost o reálném světě sexuálních pracovníků, poukázat na jejich normálnost a to, že jsou stejné jako kdokoli jiný.

6.7.7a) Sexuální asistence jako nástroj osvěty

Jako samostatnou podkategorii osvěty společnosti jsem zařadila téma, které vyvstalo z výroků některých respondentů. Na úvod uvedu stručnou charakteristiku sexuální asistence. Sexuální asistenti pomáhají lidem s hendikepem, osobám s duševním postižením, seniorům, a jinak znevýhodněným lidem pracovat s jejich sexualitou a prožívat jejich sexuální potřeby. Rozděluje se na aktivní a pasivní sexuální asistenci. Za formu pasivní sexuální asistence je považováno obstarávání ochranných a podpůrných prostředků a sexuální poradenství (schopnost říci ne, nastavování hranice vzhledem k sexualitě, zabývá se nepřiměřeným sexuálním chováním, důsledky sexuálních aktivit a další) V neposlední řadě sexuální asistenti probírají s klientem/kami téma sexuálního násilí (znásilnění, nucení k sexu a sexuálním praktikám, zneužívání). V ČR se pro pasivní sexuální asistenci používá termín intimní asistent/ka. (Sexuální asistence, 2015). Aktivní sexuální asistence zahrnuje navíc sexuální interakce. V zahraničí tuto službu nabízejí i lékaři/ky, psychologové/žky, terapeuti/ky, zdravotní sestry/bratři či bývalé a současné sexuální pracovníce aj. V ČR se na popud poptávky v současnosti velmi aktivně podílí R-R na propagaci a profesionalizaci sexuální asistence³⁶ u nás. (Šídová in Šídová, Poláková, Malinová a kol., 2013 s. 124 – 127)

³⁶ Tématika sexuální asistence je velmi obsáhlá a zasloužila by si mnohem více pozornosti, pro potřeby této práce však uvádím její stručnou charakteristiku, velmi zajímavé informace, články, názory, rozhovory a videa doporučuji shlédnout na <http://sexualniasistence.org/sex-asistence>

Na první pohled se možná může zdát, že tato oblast s problematikou násilí nesouvisí. Když se však na téma podíváme z hlediska jeho postupné detabuizace v ČR, znamená to, že vstřícnější postoj společnosti a diskuze mohou obecně přispět k boření stereotypů tématiky sexuality i světa sexbyznysu. R5 vnímá tento možný vývoj jako cestu. *"Možná je to přesně ta cesta - ve chvíli, kdy si každá z nás přizná, že sexuální potřeby jsou úplně stejně legitimní jako potřeba jídla, potřeba přijetí, ja nevím čeho všeho, tak možná i pak na to, že někdo tyhle služby poskytuje placeně, někdo vyhledává placené služby, je jako přijatelnější a líp zpracovatelnější, než jenom to středověký tabu, těch markytánek."* Ostatní respondenti R1, R3 a R6 usuzují, že v případě kdy je sexuální asistence prováděná sexuálními pracovníci, může to pomoci změnit vnímání a zlepšení statusu samotných sexuálních pracovníků. Takový postoj pak může výrazně snížit právě ohroženost násilím pro ženy v sexbyznysu.

Na základě uskutečněných rozhovorů tedy vyplývá, že někteří respondenti v oblasti rozšiřující se sexuální asistence v ČR spatřují významný nástroj, jak detabuizovat svět sexuální práce. Díky tomu by podle většiny mohlo dojít i k destigmatizaci samotných sexuálních pracovníků a snížení jejich zranitelnosti vůči násilí.

6.7.8 Problematika legislativního rámce pro sexuální práci

Téma, které se prolínalo všemi uskutečněnými rozhovory je potřeba právního zakotvení sexuální práce v legislativě ČR. Na základě těchto výroků vznikla následující kategorie.

Všichni dotazovaní uvádí, že stávající "právní vakuum" výrazně přispívá k násilí páchanému na ženách v sexbyznysu a jeho tolerování. Jeden z respondentů tento fakt vnímá dokonce jako jakýsi projev násilí ze stranu státu. *"Myslím, že stát se na tom (násilí, pozn. autora) podílí tak, že tady není žádný legislativní rámec pro poskytování sexuálních služeb a když už nějaký návrhy jsou, třeba teď leží ve sněmovně ten návrh Hlavního města Prahy, tak ty jsou podle mě tak represivní, že to je snad lepší, že neplatí žádný zákon, než aby se přijalo to o čem se mluví."* (R2)

Pochybnosti o stávajícím návrhu zákona o regulaci prostituce vyjadřují i ostatní respondenti (R1, R3, R4, R5, R6). Účastníci šetření, R4, R5, R6 poukazují na konkrétní nevýhody stávajícího návrhu. Celkově represivní nastavení návrhu, klientky jako slabý článek, jež je třeba chránit, značně znevýhodňuje. Zmiňované jsou povinné zdravotní prohlídky. R5 k tématu říká: *"Ze zkušeností třeba jako Rakousko, Německo se ukazuje, že naopak to situaci klientek ještě zhoršuje, protože o to víc na ně zákazníci tlačí aby poskytovaly*

služby bez kondomu, protože jsou přece zdraví. " Značně kritizovaný je zákaz pouliční prostituce. "Pro naše klientky je prostě pouliční prostituce jediná, která je pro ně možná." (R6) Respondenti vyjadřují potřebu legislativního zakotvení práv sexuálních pracovníků (R1), "rovnej přístup u policie, právo na mzdu" (R5) a práv ve vztahu ke klientovi, "právo na to aby jim klient zaplatil za služby" (R2), "právo na to aby ony určovaly, co je součástí poskytovaných služeb." (R6)

Na otázku postoje k druhému návrhu o toleranci poskytování sexuálních služeb vyjadřují všichni dotazovaní větší sympatie. Podle R2 "Působí mnohem liberálněji a přijatelněji než ten pražskej návrh." Také R4 uvádí "Rozhodně je to o 100% lepší návrh, než ten druhý a myslím si, že byl na dobré cestě."

Z pohledu všech dotazovaných, je stávající úprava sexuální práce hodnocena jako nevyhovující a upozorňují, že přispívá k ohrožení žen v prostituci ve vztahu k násilí. Jeden z respondentů ji dokonce vnímá jako projev násilí ze strany státu. Respondenti také souhlasně vyjadřovali pochybnosti o současných návrzích na změnu právního zakotvení prostituce u nás. Většina se však přiklání k návrhu zákona o toleranci poskytování sexuálních služeb, díky jeho liberálnější povaze oproti návrhu zákona o regulaci prostituce, který hodnotí jako silně represivní a nereflektující potřeby sexuálních pracovníků.

6.7.9 Aspekty intervence v oblasti násilí v sexbyznysu

Stěžejní kategorií, která se tematicky dotýká všech respondentů jsou aspekty poskytování intervence v oblasti násilí páchaného na sexuálních pracovnících. Témata, jež se v rozhovorech objevovala nejčastěji uvádím v následujících podkapitolách:

6.7.9a) Prevence násilí u sexuálních pracovníků

Téma prevence násilí a edukace klientek v tomto směru, vyvstávalo jako klíčový bod v analýze všech uskutečněných rozhovorů. Jako základ jeden z respondentů (R1) uvádí vyškolení samotných pracovníků v tématice násilí, jeho specifik, orientace ve způsobech jak mu předcházet a jak pracovat s jeho oběťmi.

Všichni dotazovaní se shodují, že nejdůležitější je taková témata s klientkami otevírat. R4 tuto potřebu komentuje slovy: "Důležité je nebát se zeptat na tento problém".

Respondenti uvádí formy, které využívají a které považují na základě svých zkušeností za účinné. Základem je podle všech respondentů hovořit o bezpečnostních rizicích, na co si dát pozor, co sledovat, o potřebě dbát na svoje bezpečí. Podle R4 vyhrávají slova a je důležité

se ptát klientek *"Jak se k nim muži chovají, zda nemají špatnou zkušenost, jak reagují, jak to mají v klubu ošetřeno, co pak dělají, vždy jim nabídneme pomoc."* Dále respondenti uvádí potřebu informovat ženy o možnostech a jednotlivých praktikách v oblasti prevence. R1 zdůrazňuje výhodu osobních alarmů, spolupráce mezi kolegyněmi, a dohodnutých signálů, volání o pomoc. R5 k výhodám osobních alarmů říká: *"Protože tím, jak houkají podobně jako auta, tak prostě přitahují pozornost běžných lidí, který prostě že jo, když bude někde na ulici řvát ženská, tak se nikdo nepodívá, když tam bude houkat tenhle alarm, tak se pravděpodobně někdo podívá z okna, jestli to náhodou není jeho auto."*

R3 na základě svých zkušeností poukazuje na další důležitý fakt, a to opakování těchto informací klientkám stále dokola, protože *"Ty uživatelky mají občas špatnej den, jedním uchem tam druhým ven, jak se říká, a my zjišťujeme, že ony si ty informace nepamatujou. My jim to říkáme stále dokola, a ony stále neví, takže se snažíme o to, aby ty informace si upevňovaly, aby ty informace slyšely pořád dokola, aby jim to bylo tak nějak známý a aby věděly."*

Respondenti R1 a R2 se shodují, že je potřeba mapovat vlastní zdroje klientek a ptát se co jim funguje. Na základě toho organizace v níž R1 působí sesbírala příběhy od klientek na téma násilí a zpracovali jejich rady a triky. Díky tomu vznikla brožura, kde jsou konkrétní informace na co si dávat pozor na privátu, na ulici, v nightklubu, při různých situacích. *"Násilí v sexbyznysu je specifický tím, že normální rada, prevence násilí je ta nepouštějte si útočníka k tělu. Tady bohužel to nejde, takže ta brožura je dobrým materiálem pro tu prevenci."* (R1)

Podobnou brožuru vytvořila také organizace v níž působí R2, která je zaměřená zejména pro výkon prostituce na ulici. Brožura obsahuje myšlenky, názory a postoje sexuálních pracovníků v jejich přirozeném hovorovém jazyce a pracovníci organizace ji rozdávají hlavně ženám, které jsou na trase nové. Respondent také poukazuje na důležitost zprostředkování rad mezi sexuálními pracovníci navzájem. *"Jednotlivý ženy doporučují jinejm ženám jak se mají chovat, aby se jim nic špatného nestalo a zároveň zmiňují, co dělají ony, co jim funguje a vést je k tomu, aby předcházely násilí."*

R1 uvádí jako dobrý informační zdroj amatérský film, který vznikl tohoto roku, jako projekt organizace v níž R1 působí. Cílem filmu je právě upozornit sexuální pracovníce na násilí v sexbyznysu. Film vychází z příběhů klientek a ukazuje na možná rizika, tak aby o tom ženy přemýšlely a viděli jak je možné formám násilí případně předejít. Šlo o vizualizaci možných rizikových situací, protože jak uvádí: *"Zpětně totiž klientky pokud se jim něco nějak"*

dělo nebo stalo tak říkaly, že tam ty indicie různé byly jenom je prostě opomenuly a přehlédly, právě protože si to riziko nějak neuvědomovaly." (R1)

Také R5 považuje za účinné uvádět konkrétní rady, než obecná varování. Za nejvýznamnější považuje: *"Pokud je to na ulici, tak není vhodný mít podpadky, není vhodný mít rozpuštěný vlasy, nějaký šály, není vhodný se se zákazníkem vysvlékat až do naha. Obecně je dobrý dát na nějaký pocit z toho zákazníka (...) pokud někdo nabízí hodně peněz, tak třeba ty kšefty neberou, protože to je taky vždycky podezřelý."*

R6 hovoří o aktivizaci klientek k vlastním iniciativám a o tom, že samy klientky mají snahu a přemýšlí nad eliminací rizik. Jako příklad udává časté situace, kdy zákazníci sexuálních služeb vyžadují jejich poskytnutí bez ochrany. Klientky však přišli s vlastní "kampaní" směrem k zákazníkům. *"Našim klientkám se osvědčilo, že ukazují brožurky co jim dáváme, kde jsou vyfoceny obrázky pohlavně přenosných chorob a ony jim (zákazníkům, pozn. autora) to jako ukazují a říkají - chceš aby si měl tohle (...) že jim to zvědomňují a fakt to funguje, spousta klientek nám říká, že ten zákazník se zalekne a říká dobře, tak já si ten kondom teda jako vezmu."*

Ve smyslu prevence násilí u sexuálních pracovníků je tedy podle všech respondentů důležité nebát se taková témata otevírat a s klientkami o těchto problémech hovořit. K tomu jeden z respondentů doplňuje jako potřebné vzdělávání samotných pracovníků v této oblasti. Konkrétními nástroji prevence, které považují respondenti za účinné a při své práci je využívají, jsou edukace klientek o bezpečnostních rizicích, potřebě dbát na svoje bezpečí a možnostech pomoci. Jeden s respondentů vyzdvihuje v tomto smyslu uvádění konkrétních rad a bezpečnostních triků. Další dotazovaní uvádí jako důležité mapování vlastních zdrojů a kapacit klientek, ve vztahu k tomu jiní poukazují na užitečnost aktivizace klientek k vlastním iniciativám a spolupráci mezi sebou navzájem. Na základě toho je pak možno také vytvářet účinné informační materiály, jako jsou brožury, letáky či filmy, určené přímo pro sexuální pracovníce, které jim pomáhají vizualizovat možná rizika, zvyšovat jejich intuici pro výběr zákazníků a prakticky si osvojovat možné metody ochrany před nebezpečím.

6.7.9b) Motivace klientek řešit násilí na nich páchané

V rámci všech rozhovorů zaznělo téma motivace klientek k ohlášení a řešení na nich spáchaného násilí. Všichni respondenti se shodují na tom, že jejich klientky jsou ochotné se jim svěřit se zkušeností s násilím a svěřují se velmi často. To souvisí s vybudovaným vztahem důvěry mezi klientem a pracovníkem, jak upozorňují hlavně R1 a R4. Na co však naráží při

snahách o následnou práci s klientkou, je jejich chybějící motivace a neochota situaci řešit. V rozhovorech se objevovala různá vysvětlení takových pohnutek.

R1 vnímá jakousi obavu sexuálních pracovníků v kontextu změny a poukazuje na lidskou přirozenost v tom smyslu, že pro kohokoli z nás by bylo těžké se postavit čelem takovému problému jako je násilí. *"Změna je proces, protáčí se to, není to vždy úplně jednoduchý, takže tam už možná můžeme narážet na nějaký vlastní limity jednotlivých sexuálních pracovníků, ale to je v populaci běžné, stejně jako u našich klientek."*

R2 zde vidí narážení dvou různých světů. *"Ony jsou mnohdy zvyklý žít ze dne na den a pokud se něco jakoby táhne, vyžaduje to x kroků, někam chodit, pak se odvolávat a zase jakoby čekat, tak o to ztrácíš zájem, nemají takovou trpělivost, to všechno absolvovat"*.

R3 a R4 se shodují v tom, že primárně klientky potřebují řešit existenciální problémy a případné násilí řeší aktuálně v tu danou chvíli například v klubech s ochrankou. Tito respondenti reflektují své zkušenosti s tím, že vždy záleží na osobě člověka a sociálním kontextu, ve kterém vyrůstal. Vyjadřují pocit, že sexuálním pracovnícům *"to fakt přijde normální a je těžký jim to jakoby obrátit nějak v sobě."* (R3) Podle R4 *"Když ta ženská vyrůstá v prostředí kdy jí taťka dával facku od rána do večera, když prostě si nemohla vážit sama sebe a potom nějaký násilí, když tam hold na ni někdo trochu zařve, trošku zatřepe, tak jí to přijde normální."*

R5 naopak zastává názor, že mnoho žen si uvědomuje, že násilí na nich páchané není legitimní, že mají sebeuvědomění toho, co je a co není v pořádku a situaci by rády změnily. Problém však vnímá v nastavení většinové společnosti a naráží i na přístup policie (obě tyto kategorie jsou blíže rozebírány výše). *"Ony si uvědomují, že nejsou legitimní ventil frustrací neuspokojených mužů (...) ale zároveň zkušenost ukazuje, že to nikoho nezajímá a dokud to nikoho nebude zajímat, dokud bude normou, to že se to může dít, tak vlastně si o tom můžem s těma ženskajma, fakt jenom povídat."*

R6 reflektuje i obavu ze ztráty anonymity a vyzrazení jejich profese z důvodů stigmatizace. Toho si všímá zejména u žen - matek, které často vyjadřují obavu z přístupu OSPOD v případě odhalení zdroje jejich obživy. *"Taky se bojí hrozně OSPODU, sociálek, že jim vezmou děti kvůli tomu."*

Z výše uvedeného je patrné, že oblast motivace žen v sexbyznysu k řešení případného násilí, jež je na nich páchano, je poměrně složitá. Respondenti nemají problém s tím, že by se jim klientky nechtěly svěřit s danou zkušeností. Komplikace všichni spatřují spíše v

odmítavém postoji klientek k řešení vzniklé situace. Možnými důvody, proč tomu tak je vnímá jeden respondent jako přirozenou lidskou obavu postavit se nepříjemné události čelem. Podle jiného se jedná o odlišná specifika, která s sebou svět sexbyznysu přináší a která naráží na institucionální zaměření majoritní společnosti. Dva další hovořili o tom, že sexuální pracovnice násilí vnímají jako normální na základě sociálního prostředí, a že primárně řeší jiné problémy. Jeden respondent se domnívá, že postoje sexuálních pracovnic ovlivňuje negativní přístup většinové společnosti vůči jejich osobám. Podobně vnímá situaci i poslední dotazovaný, jež upozorňuje na strach ze ztráty anonymity a možné negativní následky pro sexuální pracovnice.

6.7.9c) Násilná zkušenost a následná péče

Jak již napovídá předešlá podkategorie, následná práce s klientkou byla dalším velmi diskutovaným tématem.

Všichni respondenti se shodují na potřebě a nutnosti výcviku v krizové intervenci, kterou považují za neúčinnější nástroj v případě, kdy se jim klientka svěří se zkušeností s násilím. *"Jsme schopni na místě poskytnout KI a v té se objeví případně nějaký další postup"* uvádí R2. Většina (kromě R1) však zároveň poukazuje na fakt, že nemá příliš či téměř vůbec zkušenosti s řešením násilí na ženách v sexbyznysu z důvodů již zmiňovaných. Někteří z respondentů (R2, R3, R4) zde spatřují jakýsi "střet zájmů" a možná úskalí. *"Pocit jako nějaký nespravedlnosti, že bysme s tím měli něco dělat,"* popisuje R2. Dotazovaný R4 upozorňuje na závazek ve smyslu dodržování zakázky. *"Není naším cílem ji tlačit někam, kam ona nechce, protože je to náš zájem a my si myslíme, že by to bylo lepší."* (R4)

R1 hovoří o tom, že někteří pracovníci organizace jsou vyškolenými psychoterapeuty a tyto služby poskytují. Dále upozorňuje na zajímavý poznatek o tom, že je důležité, kde se samotné poskytování intervence odehrává. *"Pokud je to při terénní práci, tak tam je ta potíž, že nevíme, kde jsou odposlechy, kamerová zařízení, kdo nás slyší. Takže tam musíme velmi dbát na bezpečí klientek a samozřejmě i na svoje bezpečí."* Zcela novou³⁷ službou, kterou v rámci organizace poskytují je internetová poradna, a to jak pro sexuální pracovnice, tak pro veřejnost. Značnou výhodu respondent spatřuje v tom, že tento typ služby zajišťuje velkou anonymitu, a tedy pocit bezpečí. Na webových stránkách jsou dostupné informace o násilí, jeho formách ale i dalších specifikách práce v sexbyznysu.

³⁷ od května roku 2015

R2 jmenuje z podpůrných aktivit pro klientku asistenci a její doprovázení v návazných službách. Potřebnou a velmi důležitou pomocí klientce, která zažila sexuální násilí, je provedení testů na pohlavně přenosné choroby. *"Jsme schopní například pokud dojde ke znásilnění, tak poskytnout testy na pohlavní nemoci, aby aspoň klientka měla jistotu, jestli nedošlo k nějaký nákaze, během toho nechtěného sexu."*

Co se tedy týče následné podpory klientky, která zažila násilnou zkušenost, jako nejpoužívanější a neúčinnější nástroj vyplývá krizová intervence. respondentů upozornila, že nemá příliš zkušeností s následným řešením klientčiny situace. Důležité způsoby pomoci však spatřují v psychoterapeutické služby, což organizace některých respondentů přímo poskytují. Jeden z respondentů uvedl internetové poradenství, další zmiňují možnost doprovázení klientky v návazných službách. Důležité je také poskytnutí zdravotní asistence, jako je například poskytnutí testů na STI či testy těhotenské.

9d) Mapa služeb

Tato podkategorie vznikla na základě výroků všech dotazovaných ohledně nutnosti síťování služeb. Všichni respondenti se shodují v tom, že ačkoli se snaží pomáhat klientkám v různých situacích, které je tíží, někdy je potřeba odkázat k jiným službám, kde jsou na danou problematiku experti. Proto všichni považují za nezbytné orientovat se v návazných službách, které mohou doporučit, a zároveň mít s těmito službami navázanou spolupráci tak, aby o sobě jejich pracovníci navzájem věděly. *"Myslím, že to tomu hodně pomáhá, že o sobě víme, kdo co řeší, kdo se s čím na koho může obracet."* (R1)

Jedná se o spolupráci se státními i nestátními institucemi. Konkrétně využívanými při řešení situace, kdy se klientka stala obětí násilí mohou být intervenční centra, linky důvěry, azylové domy (R1). Potřebné je mít kontakty na právní zastoupení, zdravotní zařízení, hygienické stanice, infekční centra. Dále je možno zprostředkovat poradenství pro oběti trestných činů, organizace věnující se obětem obchodu s lidmi a sexuálního vykořisťování, policie, také dluhové poradenství (nejen) pro oběti ekonomického násilí je nepostradatelnou službou. Užitečná je orientace a spolupráce se substitučními centry a dalšími službami pro drogové uživatele (R6). R3 si všímá potřeb klientek ve smyslu jejich doprovázení na lékařská vyšetření, tak aby klientka v těchto náročných situacích nebyla sama a dodává: *"Pokud možno pracovat i na tom aby třeba zkusila vyhledat i nějakou psychologickou pomoc, která jí pomůže se tím traumatem nějak vyrovnat."* R5 konkrétně uvádí činnost organizace a doporučuje zprostředkování kontaktu na její služby klientkám. *"IN IUSTICIE, která se tak postupně rozšiřuje tady po republice, která se obecně věnuje případům násilí na různých minoritách a*

přijde mi dobrá kombinace toho, že jednak mají školený právníky, jednak sociální pracovníce."

V této tématice se respondenti dotkli ve všech případech i hodnocení spolupráce a zkušeností s těmito pomáhajícími institucemi. Všichni však uvádí, že jednotlivé situace jsou velmi individuální a záleží na konkrétních jedincích a přístupu. *"Záleží, kdo tam sedí"* (R6) Není možné hodnotit spolupráci s institucí jako takovou. I zde souhlasně poukazují na potřebu vzdělávání pracovníků institucí o tématice sexuální práce a násilí v této oblasti, zejména co se týká pracovníků policie a OSPOD, zejména pak R1, R6.

Spolupráce s dalšími institucemi je v oblasti sociálních služeb nezbytná. Aby poskytované služby klientkám byly dostatečně kvalitní, považují respondenti informovanost o vhodných typech služeb za velmi důležité. Dle respondentů je zapotřebí komunikovat a budovat spolupráci mezi pomáhajícími organizacemi a dalšími institucemi, podle jednoho z nich je dobré mít přímo zpracovaný seznam doporučených služeb pro klientky.

7. DISKUZE

V následující kapitole se pokusím o celkovou syntézu výsledků a jejich srovnání s dosavadními poznatky z oblasti násilí páchaného na ženách v sexbyznysu, o kterých jsem se zmiňovala v teoretické části své práce. Obecně musím konstatovat, že vnímání a hodnocení problematiky násilí z pohledu odborníků velmi často koresponduje s informacemi uvedenými v teoretické části. Přesto jsem se v analýze při pojmenovávání nalezených kategorií snažila o odstup od teoretické znalosti. Domnívám se, že tato podobnost je zapříčiněna především absencí dostatečného množství odborné literatury. Pokud již nějaká studie vznikla, za její tvorbou stáli právě přímo pracovníci organizací, kteří se věnují této cílové skupině. Příkladem může být tvorba studií a odborných materiálů organizace Rozkoš bez rizika, které jsou téměř jediné v české literatuře. Přesto však vyvstala některá zajímavá data, která se nyní pokusím porovnat s odbornou literaturou.

Co se týká vymezení pojmu násilí v sexbyznysu, měli respondenti na základě svých zkušeností různé představy o jeho charakteristice. Někteří jmenovali pouze určité druhy, většina sledovala širší rovinu a vnímala jako projevy násilí nejen ryze fyzické útoky ze strany zákazníků, ale i celospolečenskou stigmatizaci či aktivity institucí. Tento širší pohled reflektuje i Světová zdravotnická organizace (dále jen WHO) ve svém dokumentu *Implementing Comprehensive HIV/STI Programmes with Sex Workers: Practical Approaches from Collaborative Interventions*, z roku 2013, kde spolu s dalšími světovými institucemi doporučuje nahlížet na násilí v sexbyznysu právě jako na široký pojem s vědomím různých forem i pachatelů, které detailně popisuje (WHO, 2013, s.23).

Prostřednictvím výzkumu vyplývá, že četnost s níž se sexuální pracovnice setkávají s násilím je alarmující. Tento fakt potvrzují i výsledky výzkumu Zikmundové a Weisse, které říkají, že sexuální pracovnice se výrazně častěji oproti většinové společnosti setkávají se zkušeností se znásilněním v osobním i pracovním životě ale i známkami fyzického násilí, jež uvedlo více než polovina dotázaných sexuálních pracovnic (Zikmundová, Weiss, 2004b, s. 10).

Jistá nuance v názorech se objevila v oblasti možnosti a potřeby řešit násilí na ženách v sexbyznysu. V rozhovorech byl patrný rozdíl mezi pracovníky, kteří působí v menší službě, zaměřující se zejména na přímou práci s klientkou a její aktuální problémy a mezi většími organizacemi, s vícero poskytovanými službami, jež se účastní i veřejného vystupování. Pracovníci těchto menších služeb nepřikládali řešení přítomnosti násilí v sexbyznysu takovou

váhu jako pracovníci působící ve větších organizacích. Dle doporučení zahraničních studie WHO (WHO, 2013, s.24) by však pracovníci měli být dostatečně vzděláváni ve specifických násilí a měli by vyvíjet snahy o jeho zásadní eliminaci.

Výstupy z rozhovorů na téma přístupu policie k násilí v sexbyznysu částečně odpovídají výsledkům výzkumu "Arrest the Violence", který byl uskutečněn členy organizací mezinárodní sítě SWAN³⁸. Tento výzkum mapoval problematiku násilných zkušeností prostituuujících osob s policií. Členové této sítě upozorňují, že policejní násilí je jedním z nejdiskutovanějších a nejčastějších problémů v sexuální průmyslu. Oproti ostatním zemím, kde byla situace alarmující, dopadla Česká republika velmi dobře, například byl zjištěn nejnižší výskyt udělovaných pokut policií oproti ostatním zemím (SWAN, 2009, s. 48). To z části koliduje s poukazovanými negativními zkušenostmi z pohledu respondentů, avšak vysvětlením může být jejich upozorňování na individualitu jednotlivých přístupů a snahy situaci měnit k lepšímu.

Co se týká zranitelných skupin jako jsou uživatelky drog, imigrantky a romské sexuální pracovnice jsou zjištěné údaje poměrně jedinečné. Zranitelným skupinám v prostředí sexbyznysu je věnována určitá pozornost ve snahách o zvýšení jejich kapacit. (Havelková, 2014). Vyloženě ve vztahu k násilí však tyto skupiny studovány nejsou. Proto jsou konkrétní specifika těchto osob v kontextu násilí získaná z pohledu respondentů unikátní a nemohu tyto kategorie s odbornou literaturou srovnávat.

V oblasti celospolečenské osvěty výsledky z rozhovorů veskrze odpovídají dostupné literatuře, shodují se v tom, že tato oblast je hluboce tabuizovaná a stigmatizovaná, což je považováno za značnou překážku v přístupu k pomoci. Tato tvrzení dokládá kromě mnohých jiných například Taylor, která přímo hovoří o jakémsi "Whore Stigma", které předurčuje nízké postavení sexuálních pracovnic ve společnosti. V oblasti nástrojů osvěty se názory respondentů shodují s doporučeními WHO o pořádání různých vzdělávacích akcí pro širokou veřejnost (WHO, 2013, s.24). Jedinečné však bylo zachycení postřehů respondentů o tématech, jež by měla být diskutována na celospolečenské úrovni, jako je poukazování na konkrétní příběhy žen. Jako jeden z možných nástrojů osvěty vystalo téma sexuální asistence, jeho srovnání s odbornou literaturou však není možné, neboť jsem nenalezla vhodný zdroj, který by se touto oblastí přímo zabýval.

³⁸ SWAN - Sex Worker's Rights Advocacy Network - síť 16ti organizací ze Střední a Východní Evropy a Střední Asie hájící práva sexuálních pracovníků

Otázka právního rámce zcela odpovídá teoretickým poznatkům, především protože jsem čerpala z literatury tvořené samotnými pracovníky, lobujícími za práva sexuálních pracovníků. Mezi faktory, které mohou mít významný vliv na výskyt násilí v prostituci můžeme tedy zařadit pracovní prostředí i legislativní postoj státu, popřípadě obcí. Názory respondentů se shodují s postřehem Polákové (2012, s. 35), že riziko pro sexuální pracovníce je vyšší, pokud stát uplatňuje represivní opatření vůči prostituujícím osobám nebo prostituci kriminalizuje.

V tématu intervence v oblasti prevence se postoje respondentů shodují s doporučeními WHO (2013, s.24) či Cheryl Overs (in Crea, Casam, 2009) o nutnosti otevírání otázek bezpečnostních rizik a vzdělávání sexuálních pracovníků o bezpečnějším poskytování sexuálních služeb. Patrný je však rozdíl v informacích o poskytování následné péče osobám, jež zažily násilnou zkušenost. Ačkoli je ve zmíněné literatuře diskutována stigmatizace jako možná bariéra v přístupu k pomoci, nehovoří se zde o tom, že téměř k žádné následné intervenci kromě poskytování intervence krizové nedochází. Respondenti uváděli, že nemají téměř žádné zkušenosti s následnou podporou klientky po té, co se jim svěří, jelikož o institucionální řešení své situace ženy zájem nemají. Vysvětlení možných motivů, proč tomu tak je, považují tedy za důležité a hodnotné. Nemohu je však srovnávat s dostupnou literaturou, jelikož ta takové motivy blíže nerozvádí. Respondenti se však jednoznačně shodují v nezbytnosti spolupráce mezi pomáhajícími institucemi navzájem, ale i nutnosti pracovníky těchto institucí vzdělávat v otázkách komerčního sexu. Na to upozorňuje například Overs (in Crea, Casam, 2009).

Při úvahách nad limity své práce shledávám slabiny zejména v nedostatku výzkumného vzorku, neboť jak výzkum ukázal, pracovníci mají různé subjektivní zkušenosti a zahrnutí dalších postojů by práci obohatilo v její relevantnosti získaných dat. Jak jsem však uvedla v rámci výběru respondentů jsem oslovila všechny významné organizace působící na poli sociální práce s cílovou skupinou sexuálních pracovníků. V získaných datech jsou patrné podobné zkušenosti pracovníků stejných organizací. Proto pokud bych se pokoušela o rozšíření výzkumného vzorku oslovila bych odborníky z jiných institucí, kteří se mohou v rámci své profese setkat s cílovou skupinou. Zajímavé by mohlo být zahrnutí postojů zástupců policie či vedení měst, v nichž dané organizace působí. Dále by dle mého názoru mohlo být přínosné uskutečnit šetření na téma zkušenosti s násilím přímo se sexuálními pracovníky, což by pomohlo získat kompletnější informace o pohled těch nejpovolanějších. Avšak ze své pozice studenta, který dosud přímo nepůsobí v žádné z pomáhajících organizací

zaměřené tímto směrem, považuji za neetické otevírat s ženami v sexbyznysu taková témata. Navíc, jak bylo zmíněno, v současné době probíhá celorepublikový výzkum na téma násilí v sexbyznysu jednou z organizací, kdy jej provádí přímo odbornice z oboru. Zajímavé by také mohlo být zmapování názoru samotných zákazníků či organizátorů služeb na tematiku násilí, jelikož se však jedná o značně skrytou a tabuizovanou oblast považuji uskutečnění takového typu šetření ve stávajících podmínkách za neproveditelné.

8. ZÁVĚR VÝZKUMU

Záměrem této kvalitativní studie bylo získat podrobnější a ucelenější představu o možnostech řešení násilí páchaného na ženách v sexbyznysu pohledem odborníků, kteří se touto tematikou zabývají, včetně jejich vnímání a zhodnocení problematiky násilí.

Na základě šetření jsem zjistila, že pracovníci si pod pojmem násilí v sexbyznysu představují zejména fyzické útoky, ze strany zákazníků sexuálních služeb, jelikož ty se vyskytují nejčastěji. Uvědomují si však i další roviny různých forem a pachatelů násilí a vždy se snaží reagovat na individuální a jednotlivé případy a problémy svých klientek. Na základě svých zkušeností hodnotí přítomnost násilí v sexbyznysu jako palčivý a velmi častý problém, se kterým se jim jejich klientky velmi často svěřují.

Otázka vztahu četnosti násilí a druhu prostituce s sebou přinesla i odkrytí dalších významných faktorů, které přítomnost násilí na ženách zhoršují. Jsou jimi drogová závislost, která je přítomná často právě u žen věnujících se pouliční prostituci. Na základě akutní intoxikace či projevům abstinčního syndromu je snížena schopnost žen adekvátně hodnotit situaci a reagovat, zároveň jsou kvůli získání drogy bývají ženy ochotné více riskovat a mohou být viditelně snadnější obětí pro případné pachatele. Dále vyplynula problematika žen imigrantek, které jsou nejčastějšími oběťmi obchodu s lidmi. Tyto ženy se stávají snadnější obětí neboť se neumí orientovat v českém prostředí a je zde zásadní jazyková bariéra. Také následná pomoc je nesnadná, a to díky ilegálním pobytům, chybějícím dokladům klientek a strachu z odhalení a vyhoštění ze země. Konkrétně byla zjištěna nesnadná situace romských sexuálních pracovníků, které provozují převážně pouliční prostituci a čelí hned několikeré stigmatizaci. V kontextu samotné pouliční prostituce jsou kritizovány vyhlášky o zákazu pouliční prostituce, jako faktoru výrazně zvyšujícího rizika ohrožení násilím. Tento fakt, byl důrazně upozorňován všemi pracovníky. V souvislosti s postojem státu problematice nepřispívá ani chybějící právní rámec a stávající regulační postoj, který dle názoru pracovníků nechrání práva jejich klientek.

Z výsledků výzkumu také vyvstává prevence jako nejdůležitější nástroj v eliminaci násilí páchaného na ženách v sexbyznysu, a to převážně na celospolečenské úrovni formou pořádání vzdělávacích akcí pro laickou i odbornou veřejnost směrem k detabuizaci tématu. Pracovníci se v rámci svých organizací věnují pořádání přednášek, tvorbě informačních materiálů ale i výzkumným šetřením. Zajímavým výstupem je pohled na sexuální asistenci

jako na možný nástroj osvěty většinové společnosti. Důležitost prevence násilí ve vztahu ke klientce je dalším zásadním výsledkem uskutečněných rozhovorů.

Nejúčinnější metodou je rozhovor, kdy se pracovníci s klientkami snaží navázat vztah důvěry, na jehož základě s nimi tato citlivá témata otevírají. Hovoří zejména o bezpečnostních rizicích, konkrétních radách, podporují klientky ve sdílení zkušeností a věnují se i tvorbě informačních materiálů věnovaných přímo klientkám. Zajímavé bylo zjištění pohledu pracovníků na oblast následné práce s obětí násilí, neboť kromě podpory klientky bezprostředně po svěřením se se svou situací, nemají respondenti téměř žádné zkušenosti s její následnou podporou. Důvodem je, že klientky nechtějí řešit vzniklou situaci, zejména kvůli pocitu, že to nemá smysl, a to díky špatným zkušenostem s přístupem policie a či převažujících předsudků společnosti. Tento fakt také uváděli jako nejčastější limit, který vnímají při snahách intervenovat v této oblasti. Za nejdůležitější nástroj je považována krizová intervence a psychoterapeutické přístupy, které se snaží pracovat s traumatem a podpořit ženu v nelehké situaci po stránce její psychiky. Samotný fakt, že sexuální pracovnice jsou ochotné se svěřit je poměrně pozitivní, neboť alespoň určitým způsobem získají pocit opory a sdílení a možná je to právě to, co potřebují nejvíce.

SOUHRN

V předkládané diplomové práci na téma "Problematika násilí páchaného na ženách poskytujících komerční sexuální služby" se snažím o upozornění na tuto závažnou tematiku a získání podrobnější představy o možnostech řešení v této oblasti.

V teoretické části se věnuji ukotvení důležitých pojmů týkajících se sexuální práce a popisu současné podoby sexuálního průmyslu v ČR, včetně právní úpravy sexuální práce u nás. Následně charakterizuji některé klíčové aspekty násilí páchaného na sexuálních pracovnicích včetně jeho forem a pachatelů. V poslední kapitole teoretické části shrnuji dostupné informace o možných způsobech intervence v této oblasti, kde nastiňuji i příklady dobré praxe a upozorňuji na problematiku stigmatizace, jako možné bariéry v přístupu k pomoci. V části empirické se prostřednictvím výzkumného šetření pokouším získat ucelenější a podrobnější představu o možnostech řešení fenoménu násilí na ženách v sexbyznysu, včetně vnímání a zhodnocení této problematiky pohledem odborníků, kteří pracují s cílovou skupinou sexuálních pracovnic. Toho se snažím dosáhnout kvalitativní metodou polostrukturovaných rozhovorů. Pro zpracování analýzy získaných dat jsem využila metodu vytváření trsů. Získané výsledky následně srovnávám v diskuzi s některými teoretickými poznatky v této oblasti. Z výsledků jasně vyplývá, že násilí páchané na ženách v sexbyznysu je podle dotazovaných odborníků velmi časté a závažné. Jeho řešení je však značně komplikované, a to vzhledem ke stávajícím regulačním přístupům státu a stigmatizaci ze strany společnosti. Primárně je tedy třeba působit preventivně, a to jak na celospolečenské, tak individuální úrovni. Ke změně situace je nezbytná celková detabuizace sexuální práce. K tomu se snažím přispět i zpracováním problematiky v předkládané práci. Na závěr bych ráda zmínila, že vypracování této závěrečné práce mne nutilo k zamyšlení a přemítání nad vlastními předsudky a pro mne osobně znamenalo velký osobnostní růst. Doufám, že tato práce bude sloužit jako dobrý zdroj informací o tom, že ženy poskytující placené sexuální služby jsou především lidskými bytostmi, které touží po slušném zacházení jako každý jiný tvor.

SEZNAM LITERATURY

- Alexander, P. (1997). Feminism, Sex Workers, and Human Rights. In Nagle, J. (ed.) *Whores and Other Feminists*. (s- 83-97). New York and London: Routledge.
- Bassermann, L. (1993). *Nejstarší řemeslo – kulturní dějiny prostituce*. Praha: Mladá Fronta.
- Bellak-Hančilová, B., Jahodová, D. (2014). Názory expertů a expertek na fenomén prostituce v České republice. In Havelková, B., Bellak - Hančilová, B, (eds.) *Co s prostitucí? Veřejné politiky a práva osob v prostituci* (s. 124-175). Praha: Sociologické nakladatelství.
- Capponi, V. – Hajnová, R. - Novák, T. (1994). *Sexuologický slovník*. Praha: Grada Publishing
- Centrum Jana (nedatováno). Rozsah poskytované služby [online]. Dostupné 22.6. 2015 z <http://www.centrumjana.cz/clanky/rozsah-poskytovane-sluzby.html>
- Čermák, I. (1999). *Lidská agrese a její souvislosti*. Žďár nad Sázavou: Fakta.
- Černá, D. (2008). Úvod do terénní sociální práce. In Nedelníková, D., Janoušková, K. (Eds.), *Profesní dovednosti terénních sociálních pracovníků: Sborník studijních textů pro terénní sociální pracovníky*. Ostrava: Ostravská univerzita.
- Disman, M. (2008). *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum.
- Giddens, A. (1999). *Sociologie*. Praha : Argo.
- Goffman, E. (2003). *Stigma. Poznámky o způsobech zvládnání narušené identity*. Praha : SLON.
- Hartl, P., Hartlová H. (2000) *Psychologický slovník*, Praha: Portál.
- Havelková, B. (2011). *Vývoj právní úpravy prostituce v ČR a současné návrhy na její regulaci*. Oxfordská univerzita.
- Havelková, B., Bellak-Hančilová, B. (2014). *Co s prostitucí? Veřejné politiky a práva osob v prostituci*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Hendl, J. (2012). *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál.
- Holanová et al. (2007). *Obchod s lidmi v ČR: instruktážní manuál pro sociální a terénní pracovníky. Vzdělávání pracovníků sociálních služeb v problematice obchodu s lidmi*. Praha: [s.n.].
- Holeček, P. (2014). *Byl jsem šlapka, co měla šarm! Průvodce Karim ukazuje odvrácenou tvář Prahy*. Metro.cz, 1.5.2014 [online]. Dostupné 22.6. 2015 z [85](http://www.metro.cz/byl-jsem-</p></div><div data-bbox=)

slapka-co-mela-sarm-pruvodce-karim-ukazuje-odvracenou-tvar-prahy-1rc-/metro-extra.aspx?c=A140428_120103_metro-extra_rab

Chmelík, J. a kol. (2003). *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál.

Jandourek, J.(2011). *Sociologie zločinu*. Praha: Portál.

Justice Woman (2010). *Sweden's Prostitution Solution: Why Hasn't Anyone Tried* [online]. Dostupné 22. 6. 2015 z http://justicewomen.com/cj_sweden.html

Kraus, B. (2007). *Sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudeamus.

Levine, J. (2012). *HIV and Law: Risks, Rights and Health*. New York: Global Commission in HIV and the Law [online]. Dostupné 22.6. 2015 z <http://www.hivlawcommission.org/resources/report/FinalReport-Risks,Rights&Health-EN.pdf>

Malinová, H. (2011). *O nás, ale s námi. Aneb co si myslí sexuální pracovnice o návrhu zákona o regulaci prostituce*. Praha: Rozkoš bez rizika.

Malinová, H. (2014) *Otevřený dopis Rozkoše bez rizika k návrhu zákona o regulaci prostituce* [online]. Dostupné 22.6. 2015 z <http://www.rozkosbezrizika.cz/o-nas/tiskove-zpravy/otevreny-dopis-rozkose-bez-rizika-k-navrhu-zakona-o-regulaci-prostituce>

Malinová, H. (2008). Osoby poskytující placené sexuální služby. In Janoušková, K., Nedělníková, D. (Eds.), *Profesní dovednosti terénních pracovníků: sborník studijních textů*. (s. 376-388). Ostrava: Ostravská univerzita.

Malinová, H. (2005). Sociální práce se ženami, které poskytují placené sexuální služby. In Matoušek, O. a kol. *Sociální práce v praxi*. (s. 251-266). Praha: Portál.

Matoušek, O. (2003). *Slovník sociální práce*. Praha: Portál.

Matoušek, O. a kol. (2005). *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál.

Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada.

MVČR (nedatováno): *Obchod s lidmi - definice* [online]. Dostupné 22.6. 2015 z <http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-definice.aspx>

MVČR (nedatováno): *Obchod s lidmi - dokumenty* [online]. Dostupné 22.6. 2015 z <http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-982041.aspx>

- MVČR (nedatováno): *Prostituce a obecně závazné vyhlášky obcí* [online]. Dostupné 22.6. 2015 z: <http://www.mvcr.cz/clanek/prostituce-a-obecne-zavazne-vyhlascky-obci.aspx>
- Návrh zákona o regulaci prostituce z roku 2013 s důvodovou zprávou (2013) [online]. Dostupné 22.6. 2015 z <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=1108&CT1=0>
- Návrh zákona o toleranci poskytování sexuálních služeb (2013) [online]. Dostupné 22.6. 2015 z <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=1100&CT1=0>
- Nenechte si ubližovat (nedatováno). *Ženy a násilí* [online]. Dostupné 22.6. 2015 z <http://nenechtesublizovat.cz/index.php?mainNav=zenyanasili>
- Novinky.CZ (2015) *Prostitutce přiložil mačetu ke krku a znásilnil ji, policie útočnicka dopadla* [online]. Dostupné 22.6. 2015 z <http://www.novinky.cz/krimi/369194-prostitutce-prilozil-macetu-ke-krku-a-znasilnil-ji-policie-utocnika-dopadla.html>
- NSWP (2011) *Making sex work safe* [online]. Dostupné 22.6. 2015 z http://www.nswp.org/sites/nswp.org/files/Making%20Sex%20Work%20Safe_final%20v3.pdf
- Oblastní charita Znojmo (nedatováno). *Magdala-pomoc obětem obchodování s lidmi a nucené prostituce Znojmo* [online]. Dostupné 22.6. 2015 z <http://znojmo.charita.cz/charitni-sluzby/magdala-pomoc-obetem-obchodovani-s-lidmi-a-nucene-prostituce/>
- Overs, CH., (2009). *Violence against sex workers: The view from the ground*. In CREA and CASAM, *Ain't I A Woman? A Global Dialogue between the Sex Workers' Rights movement and the Stop Violence Against Women movement*. Bangkok, Thailand.(s. 14-25). [online]. Dostupné 22.6. 2015 <http://www.nswp.org/sites/nswp.org/files/aint%20I%20a%20woman.pdf>
- Poláková, J. (2008). *Pracovní podmínky žen, které poskytují placené sexuální služby v České republice: se zaměřením na klientky Rozkoše bez rizika, které pracují v pražských sex klubech* (Bakalářská práce). Praha: Karlova univerzita.
- Poláková, J. (2013) *Sexbyznys v České republice*. In Malinová H. (eds.), *Ze sexbyznysu na trh práce? Přenos znalostí v oblasti legálního uchopení prostituce a jeho dopad na trh práce* (s. 46-71). Praha: SPORT PROPAG.
- Poláková, J. (2012). *Životní dráha sexuálních pracovníc – klientek organizace Rozkoš bez rizika* (Diplomová práce). Karlova univerzita.
- Poněšický, J. (2005). *Agrese, násilí a psychologie moci*. Praha: Triton.

Rozkoš bez rizika (2014). *Ostravská razie v nočních klubech pohledem jedné z vyslychaných žen* [online]. Dostupné 22.6. 2015 z <http://www.rozkosbezrizika.cz/aktuality/ostravska-razie-v-nocnich-klubech-pohledem-jedne-z-vyslychanych-zen>

Rozkoš bez rizika (nedatováno). *Kdo jsme?* [online]. Dostupné 22.6. 2015 z <http://www.rozkosbezrizika.cz/o-nas/rozkos-bez-rizika>

Rozkoš bez rizika (2014). *S tebou ne* [online]. Dostupné 22.6. 2015 z <http://www.rozkosbezrizika.cz/ke-stazeni/soubory/s-tebou-ne/detail>

Rozkoš bez rizika (2013) *R-R v médiích: Průvod za práva prostitutek připomněl modřiny i zmařené životy* [online]. Dostupné 22.6. 2015 z <http://www.rozkosbezrizika.cz/r-r-v-mediich/r-r-v-mediich-pruvod-za-prava-prostitutek-pripomnel-modriny-i-zmarene-zivoty>

Rozkoš bez rizika (2012) *Zóna tolerance v Kolíně nad Rýnem pro sexuální pracovnice pracující na ulici* [online]. Dostupné 22.6.2015 z <http://www.rozkosbezrizika.cz/aktuality/zona-tolerance-v-koline-nad-rynem-pro-sexualni-pracovnice-pracujici-na-ulici>

Salvia (nedatováno). *Vyhláška o úpravě podmínek prodeje, rozšiřování a provozování předmětů pornografického a erotického charakteru ve městě Olomouci* [online]. Dostupné 22.6. 2015 z <http://kraken.slv.cz/Pl.US47/93>

SWAN (2009). *Arrest the Violence. Human rights abuses against sex workers in central and eastern Europe and central Asia. A Community-Based Research Project of the Sex Workers' Rights Advocacy Network in Central and Eastern Europe and Central Asia.* [online]. Dostupné 22.6. 2015 http://swannet.org/files/swannet/File/Documents/Arrest_the_Violence_SWAN_Report_Nov2009_eng.pdf

Šídová, L. (2014). Sexbyznys nerovná se násilí. Přítomnost násilí v sexbyznysu a možnosti jeho eliminace. In Kutálková, P.,(Eds), *Sexuální násilí, proč se nikdo neptá? (s.99-119)*. Praha: In IUSTITIA, o.p.s

Špatenková, N. a kol. (2004). *Krizová intervence pro praxi*. Praha: Grada.

Taylor, E. (nedatováno). *Whore Stigma* [online]. Dostupné 22.6. 2015 z <http://www.sexlifecanada.ca/canada/national-sexlife-journal/whore-stigma>

Trávníčková, I. (1995). *Prostituce jako jedna z možných aktivit organizovaného zločinu*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci.

Trestní zákoník (nedatováno) *Hlava 3. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti* [online]. Dostupné 22.6. 2015 z <http://www.trestnizakonik.cz/cast-II/hlava-3>

Ulice - Agentura sociální práce (nedatováno). *Služby* [online]. Dostupné 22.6. 2015 z <http://www.ulice-plzen.com/sluzby.html>

Vaca, J. (2005). *Žádný sex, my jen pronajímáme pokoje*. MF Dnes.

Vaničková, E.(2005). *Dětská prostituce*. Praha : Grada Publishing.

Weiss, P., Zvěřina, J. (2001). *Sexuální chování v ČR – situace a trendy*. Praha: Portál.

WHO (2013). *Implementing Comprehensive HIV/STI Programmes with Sex Workers: Practical Approaches from Collaborative Interventions* [online]. Dostupné 22.6. 2015 z http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/90000/1/9789241506182_eng.pdf?ua=1

Zikmundová, M., Weiss, P. (2004a) Motivace žen k prostituci. In *Československá psychologie, roč. 48 (s. 433-437)*.

Zikmundová, M., Weiss, P. (2004b) Zkušenosti s násilím a sexuálním zneužíváním u komerčních sexuálních pracovníků. In *Česká a slovenská psychiatrie, roč. 100, č. 1, (s. 9-12)*.

Abstrakt diplomové práce

Název práce:	Problematika násilí páchaného na ženách poskytujících komerční sexuální služby
Autor práce:	Dita Martinková
Vedoucí práce:	Ing. Mgr. Květoslava Princová, Ph.D
Počet stran a znaků:	84 stran, 176 232 znaků
Počet příloh:	0
Počet titulů použité literatury:	60

Abstrakt:

Cílem práce je analyzovat problematiku násilí páchaného na ženách poskytujících placené sexuální služby a získat podrobnější a ucelenější představu o možnostech řešení násilí páchaného na ženách v sexbyznysu pohledem odborníků, kteří se touto tematikou zabývají. Teoretická část se věnuje ukotvení důležitých pojmů týkajících se sexuální práce a popisu současné podoby sexuálního průmyslu v ČR, včetně právní úpravy sexuální práce u nás. Dále charakterizují některé klíčové aspekty násilí páchaného na sexuálních pracovnicích, jeho formy a pachatele. V poslední kapitole teoretické části shrnují dostupné informace o možných způsobech intervence v této oblasti. Empirická část se prostřednictvím výzkumného šetření pokouší získat ucelenější a podrobnější představu o možnostech řešení fenoménu násilí na ženách v sexbyznysu, včetně vnímání a zhodnocení této problematiky pohledem odborníků. Využita je kvalitativní metoda polostrukturovaných rozhovorů. Výzkum byl uskutečněn se šesti sociálními pracovníky, jejichž cílovou skupinou jsou sexuální pracovnice. Pro zpracování analýzy získaných dat byla využita metoda vytváření trsů. Získané výsledky byly následně srovnány v diskuzi s některými teoretickými poznatky v této oblasti a mnoha ohledech vykazují shodu. Z výsledků jasně vyplynulo, že násilí páchané na ženách v sexbyznysu je velmi časté a závažné. Jeho řešení je však značně komplikované, zejména kvůli stávajícím regulačním přístupům státu a stigmatizaci ze strany společnosti. Primárně je tedy zapotřebí působit preventivně, a to jak na celospolečenské, tak individuální úrovni. Ke změně situace je nezbytná celková detabuizace světa sexuálních pracovnic.

Klíčová slova: násilí, sexuální práce, prostituce, možnosti intervence, stigmatizace

Abstract of thesis

Title: The Issue of Violence Against the Sex Workers

Author: Dita Martinková

Superior: Ing. Mgr. Květoslava Princová, Ph.D

Number of pages

characters: 84 pages, 176 232 characters

Number of appendices: 0

Number of references: 60

Abstract:

The aim of the thesis is to analyze the issue of violence against sex workers and get a more detailed and comprehensive picture about dealing with violence against women in the sex industry by specialists who deal with this topic. The theoretical part is devoted to anchoring of important terms relating to sex work and focusing on the description of the current forms of the sex industry in the Czech Republic, including legislative framework of sex work. I also describe some of the key aspects of violence against sex workers, its forms and perpetrators. The last chapter of theoretical part summarizes the available information about possible ways of intervention in this area. Empirical part attempts to obtain a more complete and detailed information how to resolve the phenomenon of violence against women in the sex industry, including the perception and appreciation of this issue by specialists. I used a qualitative method of semi-structured interviews. The research was carried out with six social workers, whose target groups are sex workers. Then data was analyzed using method of clustering. The results were then compared with some theoretical knowledge in this area and it shows a certain congruence. The results clearly showed that violence against women in the sex industry is a very common and serious problem. However solution of this problem is very complicated, mainly due to existing regulatory approaches of state and stigmatization by society. Primarily, it is necessary to act preventively, both at the societal and individual levels. To change the overall situation is necessary to break down taboos and destigmatization of the world of sex workers.

Key words: Violence, sex work, prostitution, the possibility of intervention, stigmatization